

Memòria mapa de patrimoni cultural

Santa Coloma de Cervelló

IPAT Serveis Culturals

Setembre 2019

**Diputació
Barcelona**

Índex

1. Presentació	1
2. Agraïments	2
3. Metodologia	3
3.1. Marc teòric	3
3.1.1. Fitxes d'inventari	6
3.1.2. Criteris de selecció	7
3.1.3. Elements no catalogats-descartats	8
3.2. Metodologia de treball	9
3.2.1. Fase prèvia de documentació	9
3.2.2. Treball de camp	12
3.2.3. Treball de gabinet	13
4. Context geogràfic i històric	14
4.1. El medi físic	14
4.1.1. Geomorfologia	14
4.1.2. Hidrografia	16
4.1.3. Clima	16
4.1.4. Vegetació	17
4.2. El poblament	17
4.2.1. Població i estructura econòmica	17
4.2.2. Ocupació del territori	19
4.2.3. Santa Coloma de Cervelló i el seu entorn	20
4.3. Origen i símbols de Santa Coloma de Cervelló	21
4.3.1. Síntesi històrica	21
4.3.2. Toponímia	25
4.3.3. Escut i bandera	26
4.4. Estat legal de protecció dels béns culturals	26
5. Diagnosi	28
5.1. Patrimoni immoble	29
5.1.1. La Colònia Güell	31
5.1.2. Edificis i conjunts arquitectònics	52
5.1.3. Elements arquitectònics	77
5.1.4. Jaciments arqueològics	85
5.1.5. Elements d'obra civil	92
5.2. Patrimoni moble	94
5.2.1. Element urbà	94
5.2.2. Objectes	95
5.2.3. Col·leccions	96
5.3. Patrimoni documental	98
5.3.1. Fons documentals	98
5.3.2. Fons bibliogràfic	99
5.4. Patrimoni immaterial	99
5.4.1. Manifestacions festives	100
5.4.2. Tradició oral	103
5.4.3. Música i dansa	104
5.5. Patrimoni natural	105
5.5.1. Zones d'interès	105

5·5·2. Espècimens botànic	108
6. Elements fitxats i no fitxats	110
7. Conclusions	119
8. Bibliografia i netgrafia	120

1. Presentació

Aquest document s'emmarca dins el programa *Estudis i projectes de Patrimoni Cultural*, promogut per l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona.

L'Oficina de Patrimoni Cultural està especialitzada en la cooperació i promoció del patrimoni cultural local, que s'organitza a partir de l'articulació d'un seguit de xarxes territorials (Xarxa d'Arxius Municipals, Xarxa de Museus Locals) i programes sectorials (Programa d'Estudis i Projectes) que posen a l'abast dels municipis un conjunt de serveis i accions de suport a l'organització, gestió, conservació, tractament, difusió i comunicació del conjunt de béns patrimonials presents en el territori i, sobretot, als equipaments culturals especialitzats que actuen des de l'àmbit municipal.

Un dels seus objectius principals és donar suport a les polítiques i estratègies dels ajuntaments en relació amb la conservació, la recerca, la difusió i la dinamització dels béns patrimonials del seu territori. En aquesta línia, es duen a terme una sèrie d'actuacions per facilitar a les administracions locals la presa de decisions sobre el patrimoni, entre les quals es troba la promoció de la realització dels Mapes de Patrimoni Cultural Local, abans anomenats Inventaris del Patrimoni Cultural.

L'ajuntament de Santa Coloma de Cervelló, interessat en disposar d'una eina de coneixement dels elements patrimonials que es troben en el seu municipi, va signar l'any 2018 un conveni amb la Diputació de Barcelona per tal d'elaborar un Mapa de Patrimoni del seu terme.

La redacció d'aquest fou encarregat a l'empresa iPAT Serveis Culturals, SCP. La realització del treball ha estat executada pels historiadors i arqueòlegs Xavier Bermúdez López i Cristina Belmonte Santisteban, sota la coordinació de Pedro Barbado, tècnic de l'OPC, entre els mesos d'octubre de 2018 i juny de 2019.

2. Agraïments

La realització del Mapa de Patrimoni Cultural de Santa Coloma de Cervelló ha comptat amb la col·laboració d'una sèrie de persones que, gràcies al seu coneixement del territori i la seva experiència, han estat indispensables per tal d'elaborar l'inventari de béns patrimonials amb el màxim d'exhaustivitat possible.

En primer lloc, volem agrair a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló el seu interès en contribuir a la valorització del seu patrimoni cultural i natural, així com també per facilitar-nos les gestions amb els ciutadans del municipi i, fins i tot, acompanyar-nos físicament a indrets de difícil localització o d'accés restringit. Volem destacar-ne la gran ajuda proporcionada al respecte per part de David Quilabert, tècnic de cultura.

De manera molt especial, hem d'agrair als membres de la Taula de Patrimoni de Santa Coloma de Cervelló la seva atenció a l'hora de conèixer i millorar el mapa amb les seves aportacions. N'hem de destacar el senyor Josep Padró, bon coneixedor del municipi, que ha contribuït de manera determinant en la selecció d'elements d'interès i la revisió dels continguts.

No podem deixar de banda els múltiples veïns que, molt amablement, han atès les nostres preguntes i ens han adreçat (i fins i tot acompanyat) al lloc on es troben alguns dels elements que cercàvem.

També volem donar les gràcies al tècnic de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona Pedro Barbado per la seva tasca de supervisió, fer d'enllaç amb l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló i atendre els dubtes sorgits durant la redacció del treball.

A tots ells, el més sincer agraïment.

3. Metodologia

3.1. Marc teòric

El Mapa de Patrimoni Cultural Local és una eina de coneixement de la globalitat dels béns patrimonials d'un municipi determinat, des d'una concepció àmplia del patrimoni cultural.

La finalitat d'aquest tipus de treball consisteix, doncs, en recopilar de manera exhaustiva tots aquells elements que són reconeguts com a rellevants o singulars d'aquella població pels seus valors històrics, artístics, simbòlics i/o identitaris.

A tals efectes, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona ha establert una metodologia concreta que permet englobar-hi totes les accepcions esmentades. Aquesta té com a principal eina de treball un inventari elaborat a partir d'una base de dades que consta d'una fitxa per cada bé catalogat. La base de dades, a banda de recollir la informació relativa als elements patrimonials, també permet classificar-los en diferents categories, extreure'n anàlisis més generals i realitzar estudis estadístics. La finalitat és poder-ne fer les valoracions corresponents, tant a nivell individual com a nivell global, tant del seu estat de conservació com del nivell de protecció que té o de les seves característiques històriques.

El Mapa de Patrimoni Cultural Local és, doncs, una eina que facilita a l'Ajuntament i a la població del municipi en general l'accés a la informació detallada de cada element patrimonial. D'aquesta manera, es converteix en un mitjà de coneixement, però també és primordial per a l'establiment de mesures destinades a la protecció i conservació dels béns culturals, així com per a la planificació dels projectes de rendibilització social. En aquest sentit, és un instrument molt útil a l'hora d'elaborar projectes de difusió i dinamització cultural: rutes didàctiques o turístiques, publicacions, jornades de debat, conferències, etc. També es recomana tenir-lo en compte en futures modificacions del planejament urbanístic, en la planificació de senyalització i/o en la coordinació de programes conjunts amb municipis veïns.

Una de les característiques d'aquesta eina de treball és la seva flexibilitat per adaptar-se a les circumstàncies conjunturals de cada municipi. Per tant, es pot realitzar un mapa de patrimoni personalitzat que permet aproximar-se de manera més acurada a la realitat patrimonial de cada població i el seu entorn immediat.

A més, és un instrument dinàmic que permet afegir o descartar elements quan es

consideri oportú, ja sigui per l'aparició d'elements desconeguts en el moment de la realització del treball (nous jaciments arqueològics, donacions de col·leccions, etc.), o bé en el cas que s'hagin de suprimir elements per robatori, destrucció natural o antròpica, o canvis de criteris.

Cal entendre els Mapes de Patrimoni Cultural Local com a documents que recullen la informació sobre tot el patrimoni existent al municipi o relacionat amb ell, a partir d'una base de dades que relaciona cada element patrimonial amb unes coordenades que l'ubiquen en un espai concret. Ara bé, no s'han de confondre amb treballs de recerca que contemplen objectius científics elaborats a partir de plantejaments concrets o hipòtesis que cal corroborar. Ni pretenen fer una història del municipi, ni fer una anàlisi de l'evolució social o econòmica, ni un estudi estadístic o demogràfic d'aquell poble. Tampoc es tracta de catàlegs del patrimoni arquitectònic o urbanístic del municipi amb una normativa associada de protecció. Per tant, no té cap influència ni transcendència en la protecció urbanística d'un bé o element, tot i que sí que poden servir com a document base per a futures catalogacions.

A partir d'aquest treball es poden gestionar i implementar futures polítiques culturals o patrimonials, programar recerques o elaborar plans de protecció urbanístics, però sempre com un punt d'inici, sense capacitat legal ni normativa.

Els béns patrimonials inclosos en el Mapa de Patrimoni cultural es classifiquen segons la següent tipologia:

1.- Patrimoni immoble	1.1.- Edificis
	1.2.- Conjunts arquitectònics
	1.3.- Elements arquitectònics
	1.4.- Jaciments arqueològics
	1.5.- Obra civil
2.- Patrimoni moble	2.1.- Elements urbans
	2.2.- Objectes
	2.3.- Col·leccions
3.- Patrimoni documental	3.1.- Fons d'imatges
	3.2.- Fons documental
	3.3.- Fons bibliogràfic

4.- Patrimoni immaterial	4.1.- Manifestacions festives
	4.2.- Tècniques artesanals
	4.3.- Tradició oral
	4.4.- Música i dansa
	4.5.- Costumari
5.- Patrimoni natural	5.1.- Zones d'interès natural
	5.2.- Espècimens botànics singulars
	5.3.- Jaciments paleontològics

Dins la categoria de **patrimoni immoble** s'inclouen tots aquells edificis considerats singulars pel seu valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari, religiós, industrial o simbòlic. Aquests poden ser un bé per sí sols o pertànyer a un conjunt arquitectònic, entenent com a tal una agrupació d'estructures complexes composades per diversos elements edificats. En la tipologia d'elements arquitectònics s'inclouen elements rellevants d'un edifici: parts singulars d'edificis, elements d'origen arquitectònic que ja no formen part de cap edifici, i elements que formaven part de l'entorn inherent d'un edifici. També s'inventarien en aquest apartat els jaciments arqueològics de qualsevol tipus i cronologia, així com els elements destacats d'obra civil, de caràcter públic o comunal.

Els elements inventariats com a **patrimoni moble** són aquells que es poden traslladar sense perjudicar el propi element ni cap bé immoble al qual estiguin units. Dins aquest àmbit s'han distingit tres categories: els elements urbans, és a dir, aquells monuments o elements commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública i els objectes i les col·leccions que per la seva singularitat tenen un interès especial.

Els fons d'imatges, fons documentals i fons bibliogràfics pertanyen a la categoria de **patrimoni documental**. Els primers fan referència a sèries d'imatges (fotografies, films, etc.) d'un fons o una col·lecció classificada segons criteris temàtics o de propietat. Els fons documentals són sèries de documents conservats en un arxiu, que pot ser de titularitat pública o privada. S'entén com a fons bibliogràfics aquelles sèries de llibres que formen part d'un arxiu, biblioteca o col·lecció i que tinguin un valor històric i, per tant, patrimonial.

El **patrimoni immaterial** inclou les manifestacions festives, tècniques artesanals,

tradició oral, música, dansa i costumari. Dins l'apartat de manifestacions festives es recullen les festes populars locals que destaquen per alguna activitat singular específica dins la festa, formin part o no del cicle festiu anual, religiós o laic. D'aquesta manera, no s'inventarien les festes que se celebren habitualment a tots els municipis (Festa Major, Carnestoltes, etc.) però que no presenten cap particularitat que la diferenciï de la mateixa festivitat celebrada en una altra població. Pel que fa a les tècniques artesanals, s'inventarien aquelles manifestacions singulars i específiques de la localitat o el seu entorn, en relació als oficis, a l'artesanía, a la gastronomia, etc. S'entén com a tradició oral qualsevol referència d'origen no literari (transmesa oralment tot i que es pot haver publicat) relacionada amb llocs o elements del terme: contes, llegendes, etc. L'àmbit del patrimoni immaterial també contempla les manifestacions musicals tradicionals singulars i específiques de la localitat, tant si es representen actualment com si s'han perdut. Finalment, en l'apartat de costumari es documenten aquelles maneres d'actuar o de fer, comportaments socials o actituds pròpies del municipi, ja estiguin en ús o bé s'hagin perdut.

El darrer àmbit de la tipologia establerta és el de **patrimoni del medi natural**, que abasta tres tipologies: zones d'interès, espècimens botànics singulars i jaciments paleontològics. La primera fa referència a aquells indrets amb un valor singular donat per les seves característiques botàniques, ecològiques, zoològiques, geomorfològiques o paisatgístiques, encara que hagin estat creades o alterades per actuacions antròpiques. Els espècimens botànics de caire singular inventariats tenen, sovint, més interès històric o cultural que no pas ecològic. I finalment, els jaciments paleontològics de qualsevol tipus i cronologia.

3.1.1. Fitxes d'inventari

L'eina bàsica que inclou tota la informació recollida sobre els béns patrimonials del municipi és una base de dades que conté una fitxa d'inventari per cada bé catalogat.

El model de fitxa utilitzat és el dissenyat per l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que comprèn els següents camps d'informació: Número de Fitxa; Codi; Àmbit; Denominació; Lloc/Adreça; Titularitat; Propietat; Tipologia; Ús Actual; Descripció; Observacions; Estat de conservació; Notes conservació; Autor; Any; Estil/Època; Segle; Emplaçament; UTM X; UTM Y; Altitud; Accés; Núm. Negatiu; Fitxes associades; Historia; Bibliografia; Nº Inventari Generalitat; Protecció; Vincle; Autor de la fitxa; Data de registre; Data de modificació; i fins a un màxim de tres fotografies.

3.1.2. Criteris de selecció

Com hem esmentat anteriorment, la finalitat del Mapa de Patrimoni Cultural és recopilar de manera exhaustiva tots aquells elements que són reconeguts com a rellevants o singulars d'aquella població.

A tals efectes, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona ha establert els criteris a seguir a l'hora d'incloure o descartar elements. En base a aquests criteris, s'ha adoptat una pauta per a la selecció de béns patrimonials, prioritzant:

1. Elements que disposen de protecció legal. Dins aquesta categoria s'inclouen:
 - Béns Culturals (BCIN o BCIL, segons la Generalitat o les Normes Subsidiàries del municipi)
 - Espais naturals protegits (PEIN, ZEPA, Xarxa Natura 2000, etc.)
 - Jaciments arqueològics (Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya)
 - Edificis protegits (Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya).
2. Elements sense protecció legal, no inclosos en altres inventaris, però que tenen un interès patrimonial basat en el seu valor històric, artístic, etnològic o natural. Per determinar aquest valor s'ha considerat la integritat i conservació de l'element, la seva singularitat o excepcionalitat, la complexitat tècnica o la seva incidència en la societat del municipi. En el cas d'elements del patrimoni immaterial com cançons, llegendes, costumari, etc., atès que no és fàcil determinar-ne l'exclusivitat local, s'han inclòs aquells casos en què l'element recollit s'ha considerat d'interès i singularitat general.
3. Elements catalogats en l'Inventari del Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona (SPAL), oficina tècnica especialitzada en matèria de patrimoni arquitectònic, que té cura de l'assessorament i el suport tècnic i científic als municipis i els ens locals i de l'actuació en els seus monuments i centres històrics. En tractar-se de dos treballs similars, es va acordar entre els dos departaments de la Diputació i l'Ajuntament que en el Mapa de Patrimoni s'abocaria la informació de les fitxes del patrimoni immoble recollida en aquest inventari, adaptant-la als criteris de l'OPC.

3.1.3. Elements no catalogats-descartats

En el procés de selecció de béns patrimonials a incloure en el Mapa de Patrimoni, s'han descartat aquells elements que no reuneixen els requisits necessaris per formar-ne part.

A trets generals, i tenint en compte els criteris establerts per l'OPC, s'ha decidit no fer fitxa dels elements patrimonials poc representatius per un d'aquests motius:

- Els manca interès històric, artístic, simbòlic ni identitari.
- No se n'ha pogut confirmar l'existència.
- No es troben situats dins el terme municipal.
- Formen part d'un conjunt més ampli que sí que s'ha inclòs.

Aquests elements, que d'entrada no mereixen o no poden ser fitxats però sí citats, s'inclouen en l'apartat "d'elements no fitxats", on hi ha una relació de tots aquests béns.

Finalment, hi ha una sèrie d'elements que no han de ser fitxats ni aparèixer a l'apartat d'elements no fitxats. Es tracta dels següents casos:

- Entitats i associacions culturals, socials o esportives
- Biblioteques o altres equipaments culturals
- L'escut municipal
- Personatges il·lustres
- Manifestacions festives que es celebren habitualment al conjunt del territori català i que no tenen cap tret distintiu o característic.

3.2. Metodologia de treball

3.2.1. Fase prèvia de documentació

Abans d'iniciar el treball de camp, s'ha dut a terme una recerca documental sobre el municipi de Santa Coloma, centrada en el buidatge de fons bibliogràfics susceptibles de contenir informació rellevant dels elements patrimonials del municipi.

En aquest sentit, els treballs previs de documentació han consistit en la consulta i el buidatge dels següents catàlegs, inventaris, arxius i webs amb informació digitalitzada:

Entitat	Departament i Unitat Administrativa
Inventari del Patrimoni Arquitectònic IPA (Gaudí)	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Servei del Patrimoni Arquitectònic.
Inventari del patrimoni Arqueològic i Paleontològic (Cartes arqueològiques) (CC.AA) (Arqueodada)	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Inventari del Patrimoni Etnològic (IPEC)	Departament de Cultura. DG de Cultura popular i Tradicional
Catàleg del Patrimoni Festiu	Departament de Cultura. DG de Cultura popular i Tradicional
Inventari del Patrimoni Industrial (IPIC)	Museu de la Ciència i Tècnica de Catalunya (mNACTEC)
Patrimoni mundial declarat per la UNESCO a Catalunya	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni
Registre Museus	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Servei de Museus i P. Moble

Cercador de Museus i col·leccions obertes al públic	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Servei de Museus i P. Moble
Inventari d'Espais d'Interès Geològic a Catalunya	Departament Territori i Sostenibilitat
Inventari d'arbres monumentals i d'interès local i comarcal de Catalunya	Departament de Territori i Sostenibilitat
Patrimoni Natural Protegit	Departament de Territori i Sostenibilitat
Camins ramaders classificats	Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural
Memòries d'excavacions.	Servei d'Arqueologia i Paleontologia del Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni
Museu d'Arqueologia de Catalunya	Departament de Cultura. DG Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Museu d'Arqueologia de Catalunya
Entitat	Departament i Unitat Administrativa
Xarxa d'Arxius Comarcals	Departament de Cultura. DG d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni
Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya	Departament de Territori i Sostenibilitat
Mapa Urbanístic de Catalunya	Departament de Territori i Sostenibilitat
Cartografia de Catalunya	Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC). Departament de Territori i Sostenibilitat
Mapa de fosses comunes Guerra Civil	Departament de Governació i de Relacions Institucionals
Cens de Simbologia Franquista de Catalunya	Departament de Governació i de Relacions Institucionals. Memorial Democràtic
Atles del Turisme a Catalunya	Departament d'Empresa i Ocupació
Mapa nacional dels recursos turístics intangibles	
Sistema d'Informació Territorial Municipal (SITMUN)	Oficina Tècnica de Cartografia i SIG Local. Diputació de Barcelona

Base de dades d'Història local	UAB-Diputació de Barcelona
Hermes	Diputació de Barcelona
Plans d'acció municipal, per municipis	Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC). Diputació de Barcelona
Xarxa d'Arxius Municipals	Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona
Documentació patrimoni arquitectònic i catàlegs municipals	Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL). Diputació de Barcelona
Catàlegs de masies	Serveis d'Urbanisme Diputació de Barcelona
Catàlegs de camins	Gerència de Serveis d'Infraestructures Viàries i Mobilitat. Diputació de Barcelona
Inventari de ponts i pontons	Gerència de Serveis d'Infraestructures Viàries i Mobilitat. Diputació de Barcelona
Wikipedra. Inventari interactiu de barraques de pedra seca	Observatori del paisatge de Catalunya
EspeleoÍndex	Catàleg Espeleològic de Catalunya.
Inventari de rellotges de sol dels Països catalans	Societat catalana de Gnomònica
Goigs	Amics dels goigs
Pobles de Catalunya	Iniciativa del Centre d'Estudis i Divulgació del Patrimoni (CEDIP)
LEGENDiary Aplicació de llegendes i rondalles sobre el territori	Universitat de Girona
Arxiu Gavín	Arxiu privat, situat al monestir de les Avellanes (Os de Balaguer, Noguera, Lleida)
Entitat	Departament i Unitat Administrativa
Bisbats de Catalunya	Conferència Episcopal de Catalunya (Església Catòlica catalana)
Recerques genealògiques (SCGHSVN)	Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària
Centre de Documentació del CEC	Centre Excursionista de Catalunya
DDD, Dipòsit Digital de Documents de la UAB	Universitat Autònoma de Barcelona

RecerCAT Dipòsit de la Recerca de Catalunya	Universitats
Tesis doctorals en xarxa	Universitats
MDC Memòria Digital de Catalunya	Diversos
Racó. Revistes catalanes amb accés obert	Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya
ARCA Arxiu de revistes catalanes antigues	Biblioteca de Catalunya
PADICAT Patrimoni Digital de Catalunya	Biblioteca de Catalunya
Catàleg Col·lectiu del patrimoni Bibliogràfic de Catalunya	Biblioteca de Catalunya
Cens de Biblioteques i altres Institucions de Catalunya amb Fons patrimonials	Biblioteca de Catalunya
Catàlegs de la Biblioteca de Catalunya	Biblioteca de Catalunya
Diccionari de les arts: arquitectura, escultura i pintura.	TERMCAT
Diccionari visual de la construcció	Departament de Territori i Sostenibilitat Generalitat de Catalunya

Pel que fa a la bibliografia, s'han consultat obres de caràcter general, com la Catalunya Romànica. També s'ha consultat bibliografia més concreta, dins la qual cal incloure les obres *Santa Coloma de Cervelló*; escrita per Josep Padró i Joan Riquelme i editada per Cossetania (2002). De Josep Padró i Josep Casals, en aquest cas editat per Angle editorial l'any 2002, també hem consultat l'obra *la Colònia Güell. Indústria, arquitectura i societat*. Per últim també ha s'ha consultat, l'Inventari de masies i elements singulars del municipi de Santa Coloma de Cervelló, del Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona (SPAL), redactat pe diversos autors.

La consulta i el buidatge de tots aquests arxius, inventaris i fons bibliogràfics i documentals va permetre elaborar un primer llistat provisional d'elements, el qual va ser contrastat amb els responsables del seguiment per part de l'Ajuntament i l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, així com amb alguns dels informants que han col·laborat durant la realització del present treball.

3.2.2. Treball de camp

Aquesta tasca és indispensable per tal que la recollida de dades i descripció dels béns patrimonials sigui el més exhaustiva i acurada possible. A tals efectes, és indispensable la visita de cadascun dels elements catalogats: edificis, fonts, jaciments

arqueològics, objectes, espècimens d'interès, etc.

La visita *in situ* ha permès, en primer lloc, situar geogràficament els elements amb precisió exacta, utilitzant sistema geodèsic de referència tridimensional ETRS89. En el cas del patrimoni immaterial s'han posat coordenades quan el bé inventariat discorre en un lloc concret o característic. El cas de la tradició oral i peces musicals no s'han pogut ubicar en coordenades concretes, ja que afecten a tot el municipi. En el cas d'elements immobles amplis, tipus camins, boscos, jaciments arqueològics, barris o conjunts veïnals s'han posat les coordenades d'un punt intermedi o bé del inici o final del recorregut.

La inspecció presencial del lloc és bàsica a l'hora d'elaborar una descripció acurada de cada element, així com també per contrastar la informació extreta en la fase prèvia de documentació, ja que en molts casos els béns descrits en altres inventaris han sofert modificacions i canvis considerables, com en els casos de masies reformades o jaciments arqueològics destruïts.

Durant el treball de camp s'han fotografiat en format digital els elements que han estat localitzats. Excepcionalment no s'ha pogut obtenir fotografies d'alguns elements per problemes amb l'accés o per tractar-se d'esdeveniments organitzats durant el curs de l'any, i s'han utilitzat les fotografies generals de la zona o bé procedents d'algun arxiu o cedides per l'Ajuntament o entitat. La qualitat de les imatges, sovint ha estat determinada per condicionants físics irreversibles com l'estretor d'alguns carrers a l'hora de fotografiar edificis o la presència d'elements aliens a l'arquitectura, la manca de visibilitat o perspectiva.

Hem comptat amb la col·laboració d'alguns veïns que han facilitat la nostra feina i ens han obert les portes d'algunes finques particulars o ens han acompanyat a visitar alguns dels elements. En els casos de masos particulars, s'ha fet la descripció exterior de l'immoble, sense entrar-hi a dins.

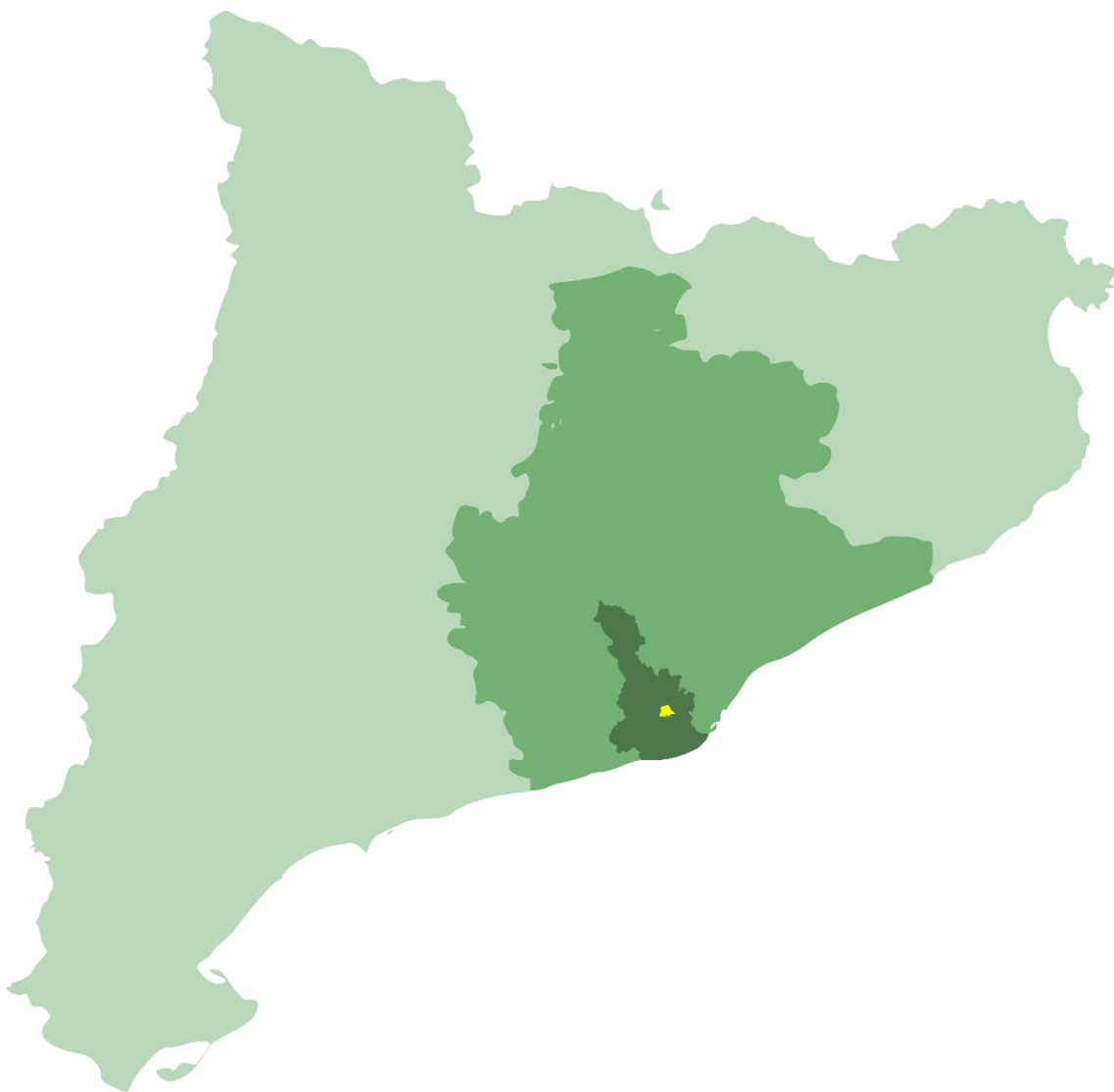
3·2·3. Treball de gabinet

La fase final del treball ha consistit en redactar la present Memòria, recopilant totes les dades obtingudes i elaborant les pertinents valoracions. Amb la informació obtinguda de la recerca documental i del treball de camp, tant gràfica com escrita i/o oral, s'han redactat les corresponents fitxes de cada element i s'ha fet una anàlisi i un diagnòstic concrets sobre la rellevància, tipologia, potencialitat i possibilitats del patrimoni cultural de Santa Coloma de Cervelló.

4. Context geogràfic i històric

4.1. El medi físic

El municipi de Santa Coloma de Cervelló es troba en una posició central de la comarca del Baix Llobregat, a la riba dreta del riu que li dona nom i en defineix la geografia, com es reflecteix en els següents apartats.

Situació del municipi de Santa Coloma de Cervelló (en groc) en relació a la comarca del Baix Llobregat, la província de Barcelona i Catalunya. Font: creació pròpia.

4.1.1. Geomorfologia

Tractarem aquest apartat amb especial atenció, considerant tant les especificitats locals com les del seu entorn, degut a la incidència que té sobre la configuració del relleu i, per tant, la determinació dels usos d'aquests espais al llarg de la història.

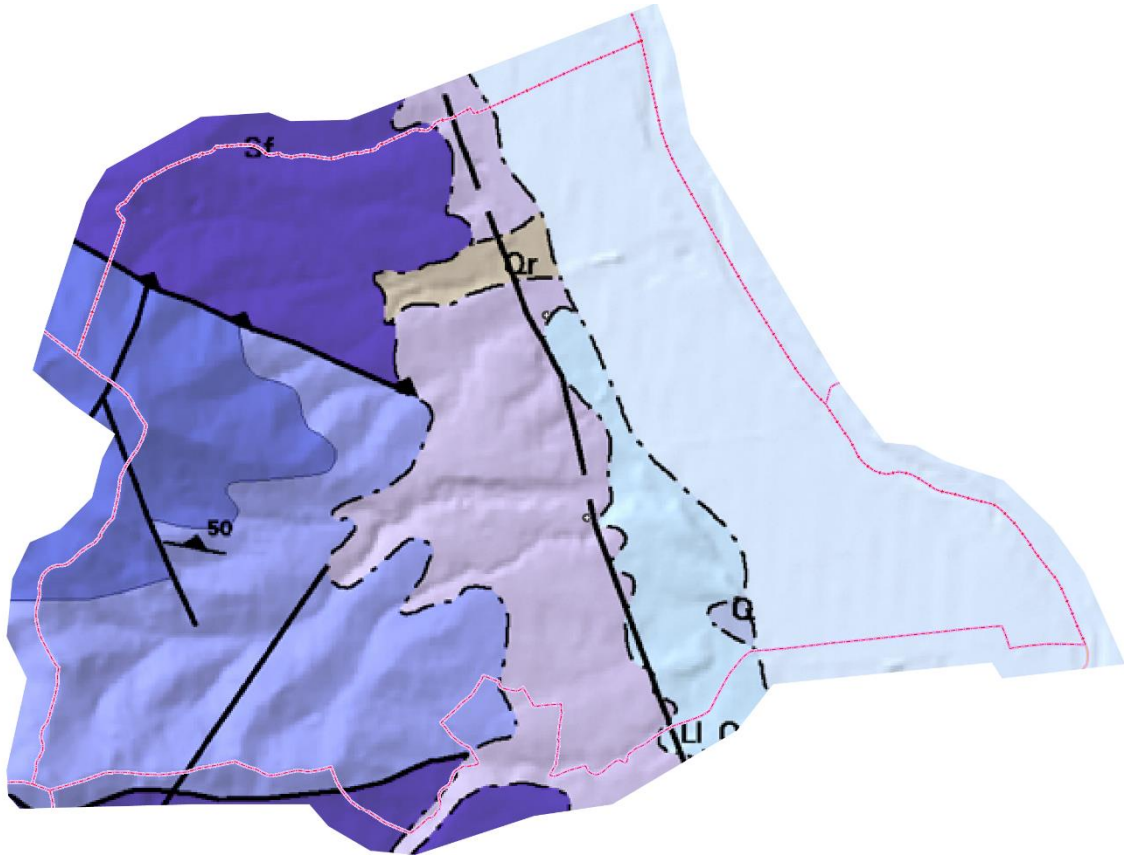
La comarca del Baix Llobregat, per la seva disposició transversal a la costa, incorpora totes les unitats del Sistema Mediterrani: la Serralada Prelitoral (al nord-oest, part de la falda de Montserrat), la Depressió Prelitoral (la plana a ambdues ribes del Llobregat), la Serralada Litoral (amb l'alineació Collserola-Ordal-Garraf) i la costa, (delta del Llobregat).

El procés formatiu d'aquest territori té la fita més antiga en els materials paleozoics de la Serralada Litoral (sector de Collserola), originats durant el Cambrià i l'Ordovicià (c. 485 milions d'anys). El Massís del Garraf és de formació més recent (al Triàsic-Cretaci 150-112 milions d'anys); mentre que les zones planes de la Depressió Prelitoral i la Litoral corresponen a reompliments del Terciari Superior i del Quaternari.

Bona part de les fases descrites de la geomorfologia de la comarca són reconeixibles al terme municipal de Santa Coloma de Cervelló, que descriurem seguint la seva disposició en franges (allargades de nord a sud) d'oest a est. La zona muntanyosa que inclou el Montpedrós i la Serra de la Torrassa (al sector central de la franja oest del municipi) està formada per quarsites i pissarres quarsitoses del Cambroordovicià o Ordovicià (períodes compresos dins el Paleozoic, c. 485 milions d'anys). La falda d'aquestes elevacions es formà en la mateixa cronologia, si bé la seva composició és de pissarres micacítiques i pissarres sorrenques. L'extrem nord-oest del municipi (és a dir, al nord de Can Monner) és de formació posterior, dins el Silurià (entre fa 443 i 416 milions d'anys), i correspon a pissarres ampelítiques, fil·lites i sericites. La franja central del municipi (definida *grosso modo* entre la falda de les muntanyes i la zona d'horta, incloent-hi el nucli urbà de Santa Coloma) és la següent cronològicament, ja que correspon a un peu de mont (enderroc de pendents i fàcies proximals de ventalls al·luvials) del Plistocè (1,8 milions d'anys – 10.000 anys). Una petita franja arran de la BV-2002 (on ens queda inclosa la Colònia Güell) correspon a la terrassa del Llobregat formada entre el Plistocè Terminal i l'Holocè Final, és a dir, fa c. 10.000 anys. La resta de zones es van formar durant l'Holocè (en els darrers 10.000 anys), malgrat algunes especificitats quan a la composició i procés formatiu: dipòsits de la riera de Can Malloí a la zona de Can Colomer, sediments de fons de vall recents i peu de mont a la zona fabril de la Colònia Güell i la plana al·luvial del riu Llobregat actual a la resta de la franja oriental del terme.

Orogràficament, aquesta història geològica es materialitza en una meitat occidental del terme més antiga i elevada (que assoleix les cotes destacades als 351,8 m snm al Montpedrós i 331,7 al Turó de Can Cartró), i una meitat oriental més recent i plana

(amb una cota mínima de 8 m snm a la riba dreta del Llobregat, a l'angle sud-est del terme).

Base geològica del terme municipal de Santa Coloma de Cervelló. Font: ICGC.

4·1·2. Hidrografia

Tant la comarca del Baix Llobregat com el terme municipal de Santa Coloma de Cervelló queden inscrits hidrogràficament en la conca del riu Llobregat, el curs del qual fa de límit oriental al municipi. De les parts més elevades de la meitat oest del terme discorren cap al Llobregat un seguit de rieres molt marcades per l'estacionalitat. Són la riera de les Mallorquines (que neix al barri de Sant Roc), la de Can Colomer (que reuneix les aigües de les dues rieres de Can Mallol i la de Can Monner), la de Can Lluch, la de Ca n'Isbert (que és la confluència de les rieres de Can Via i de Can Julià), el torrent de la Colònia Güell i la riera de Can Soler (al límit sud amb Sant Boi de Llobregat).

4·1·3. Clima

Santa Coloma de Cervelló té un clima mediterrani litoral, càlid i temperat. Les pluges hi són escasses, amb màxims a la primavera i sobretot a la tardor. En total, s'assoleixen xifres anuals de 604 mm.

Les temperatures proporcionen mitjanes de 9,7 ° C al gener i 24,2° C al juliol i l'agost. La temperatura mitjana anual és de 16,6° C.

4.1.4. Vegetació

La intervenció humana ha modificat i limitat la coberta vegetal del terreny, ja sigui amb l'explotació agrícola de les zones properes al Llobregat o amb les infraestructures i la superfície urbana (en forma de nuclis consolidats i urbanitzacions d'origen més recent). Les zones que han conservat millor la vegetació originària són les més abruptes de la franja oest del terme.

Hi predominen els boscos de pi blanc, si bé hi són força presents l'alzina i el roure,

amb un sotabosc de romaní, bruc, marfull i aladern entre altres espècies.

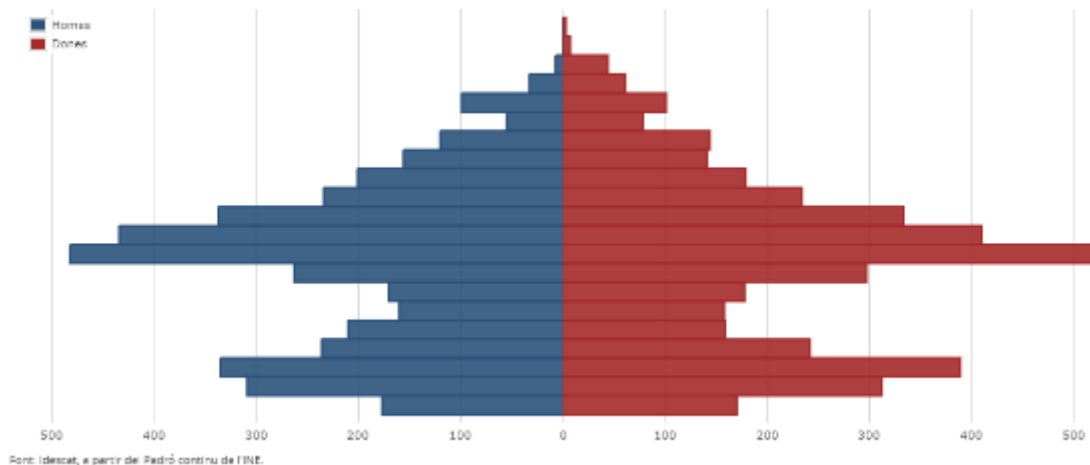
Ortoimatge del terme de Santa Coloma de Cervelló, on s'aprecien les zones abruptes muntanyoses i les planes dedicades a l'agricultura.

4.2. El poblament

4.2.1. Població i estructura econòmica

Segons les dades del padró municipal publicades a idescat.cat, Santa Coloma de Cervelló tenia 8.179 habitants l'any 2018, amb un lleuger predomini (el 51%) de població femenina. Per edats, el gruix de la població està comprès entre els 15 i els 65 anys. Anant al detall, hi predomina la generació de 45 a 54 anys, seguida per la que es troba entre els 5 i els 17.

Població. Per sexe i edat quinquenal. Santa Coloma de Cervelló. 2018

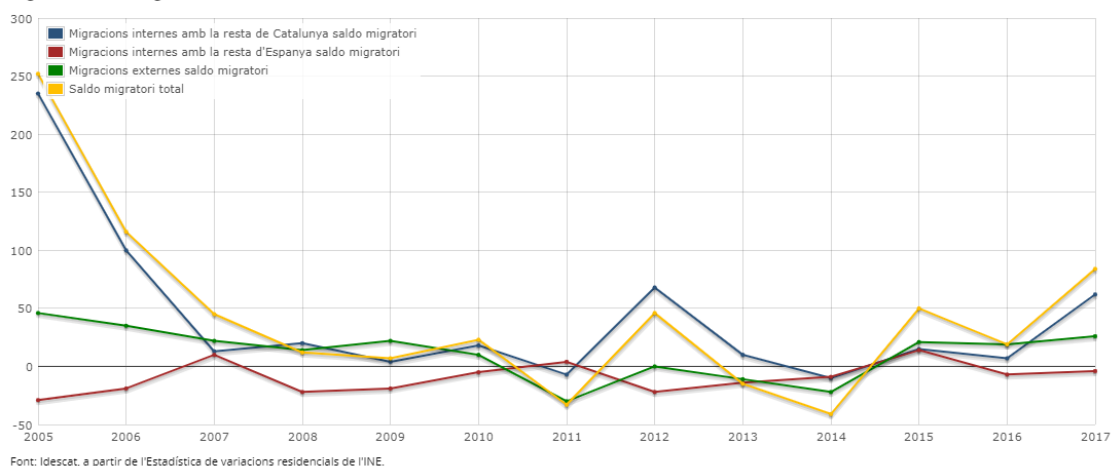
La població, equilibrada per sexes, mostra en canvi una certa desproporció pel que fa al seu creixement, com mostren les dades intercensals (2001-2011):

- Creixement total: 2.421
- Creixement total (mitjana anual) (taxa per 1.000 habitants): 35,78
- Creixement natural (mitjana anual) (taxa per 1.000 habitants): 12,66
- Creixement migratori (mitjana anual) (taxa per 1.000 habitants): 23,11

Aquests valors per 1.000 habitants doblen folgadamment els corresponents al Baix Llobregat i a Catalunya. S'ha produït, doncs, un fenomen en el que hi ha influït especialment la conversió d'antics segons habitatges en primeres residències.

Cal apuntar, però, que aquest fenomen es concentrà sobretot en el primer lustre del segle XXI, i que les xifres han descendit i s'han estabilitzat des de llavors.

Migracions. Saldos migratoris. Santa Coloma de Cervelló. 2005-2017

Pel que fa a l'ocupació, predominen (segons dades de març de 2019) els llocs de treball relacionats amb el sector serveis, seguits a molta distància de la indústria, la construcció i l'agricultura. Hi ha un clar predomini de l'activitat realitzada des del règim general en relació al règim especial de treballadors autònoms, amb una proporció que s'aproxima a 3 a 1. També tenen una presència notable la població desocupada i les persones que reben pensió contributiva.

	Març de 2018		Mitjana 2018
	Règim general de la SS	Règim especial de treballadors autònoms	Aturats
Agricultura	0	12	3
Indústria	207	51	38
Construcció	94	81	15,9
Serveis	1430	478	211,12
Total	1731	622	275*

Distribució per sectors de la població activa. * El total inclou un 7,7 de persones aturades sense ocupació anterior.

4.2.2. Ocupació del territori

El municipi té una extensió de 7,49 km². Tenint en compte les dades de població abans exposades, n'obtenim una densitat de població de 1091,99 habitants/km², una xifra força baixa comparada amb les d'altres municipis de l'AMB.

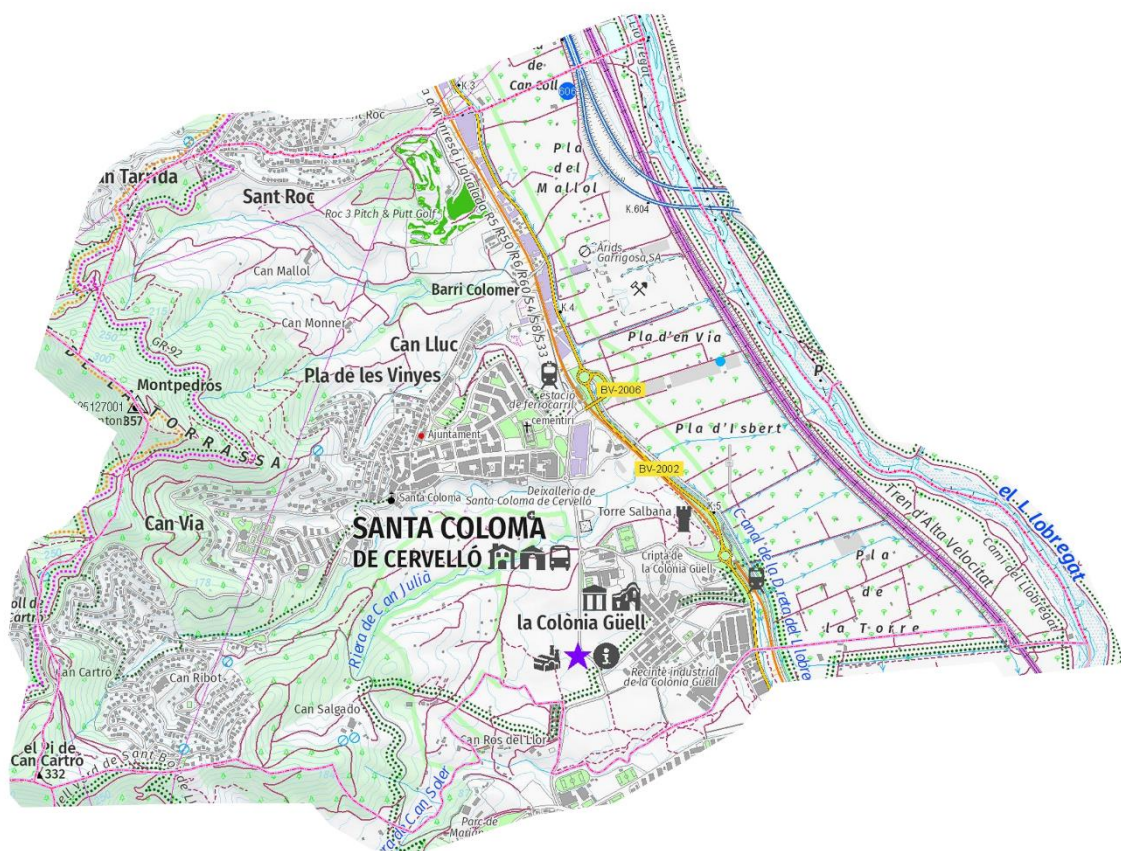
Guiant-nos per un document (ANTÓN *et alii*, 2016) amb dades de 2016, la població es concentra sobretot al nucli antic de Santa Coloma de Cervelló (65,63%), seguida en ordre descendent per la urbanització Cesalpina (13,44%), la Colònia Güell (9,29%), la urbanització de Can Via (8,20%) i la urbanització Sant Roc (3,42%).

Malgrat la profusió de masos, actualment alguns resten deshabitats. No obstant, molts d'ells continuen centrant les tasques d'explotació agropecuària de les seves finques.

4.2.3. Santa Coloma de Cervelló i el seu entorn

El seu emplaçament, a la vall del riu Llobregat, situa el municipi de Santa Coloma de Cervelló en un node de comunicacions entre poblacions. Els municipis que envolten Santa Coloma de Cervelló són (començant pel nord i seguint en el sentit de les agulles del rellotge) Sant Vicenç dels Horts, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat i Torrelles de Llobregat.

El principal eix viari que travessa el terme és l'autovia A-2. Malgrat que no té cap sortida directa cap als nuclis, sí enllaça amb la carretera BV-2002, que connecta el nucli antic i la Colònia Güell amb les altres poblacions de la riba dreta del riu.

Mapa del terme de Santa Coloma de Cervelló, amb ubicació dels nuclis principals, eixos viaris i dels principals masos.

Quant a mitjans de transport públics, el municipi té dues estacions (Santa Coloma de Cervelló i Colònia Güell) de l'eix Llobregat-Anoia-Bages de FGC. Així mateix, forma part de 4 línies regulars d'autobusos interurbans:

- L-76: Urbanització Cesalpina-Sant Boi de Llobregat-Hospital Sant Joan de Déu. Operada per Oliveras SL)

- L-61: Sant Boi de Llobregat-Santa Coloma de Cervelló-Sant Vicenç dels Horts-Molins de Rei-Sant Feliu de Llobregat-Sant Just d'Esvern-Barcelona. Operada per Soler i Sauret, SA.
- N-51: Barcelona-Santa Coloma de Cervelló-Esparreguera (nocturn). Operada per Hispano Igualadina.
- N-41: Barcelona-Santa Coloma de Cervelló-Sant Sadurní d'Anoia (nocturn). Operada per Soler i Sauret, SA.

Finalment, pel terme de Santa Coloma de Cervelló hi passa la via de l'AVE Barcelona-Madrid, si bé no hi té cap parada.

4.3. Origen i símbols de Santa Coloma de Cervelló

4.3.1. Síntesi històrica

Les primeres evidències d'ocupació humana de l'actual terme de Santa Coloma de Cervelló es remunten a l'època ibèrica. És, a més, una ocupació intensa del territori, amb diversos jaciments arqueològics que ocupen espais variats: des de llocs elevats com el Montpedrós i el Puig del Cartró fins espais propers a les planes agrícoles com els jaciments de Cal Colomer i la Torre Salbana. Malauradament, tots aquests jaciments són coneguts exclusivament arran de la descoberta de ceràmica ibèrica en superfície, sense que hi hagi una correlació amb restes immobles que permeti fixar l'atribució cronològica i funcional dels assentaments als quals corresponen. Es coneix millor el jaciment del Camí del Ros del Llor, a cavall dels termes de Santa Coloma de Cervelló i Sant Boi de Llobregat, ja que unes obres que afectaren la part del municipi veí als anys 80 i 90 del segle XX propiciaren l'excavació d'un conjunt de sitges reblertes amb materials ibèrics i romans. Malgrat no haver estat excavat amb metodologia arqueològica, del jaciment de la Vinya del Rajoler en coneixem un repertori interessant de materials ibèrics, entre els quals destaquen una àmfora vinària laietana de boca plana (pràcticament completa), un broc de vas decantador i diverses olles de cuina fabricades a mà.

Malgrat les limitacions expressades, entrelluquem tant una ocupació de llocs elevats amb un fort component estratègic com una explotació agropecuària de les zones planes.

La conquesta romana del territori a principis del segle II aC, duta a terme en un primer moment mitjançant una ocupació militar de punts clau, té a partir del 100 aC una segona fase de fundació de ciutats, amb una ocupació del territori amb centres

productors pròpiament romans a partir de les acaballes de segle. Aquestes pautes generals al territori es materialitzen en el nostre cas en les restes del Camí de Can Salgado, on s'hi troben materials propis d'un centre productiu (d'oli o vi) com són els dolis juntament amb vaixella de taula que abasta els segles I-III dC (terra sigil·lada itàlica, sudgàl·lica, hispànica i africana A) i àmfora. Es tracta, probablement, d'un centre d'explotació agropecuària amb part residencial d'època alt-imperial, sense que disposem de més elements per adscriure'l a la tipologia de vil·la pròpiament dita.

Després d'exposar les evidències d'ocupació del territori en època ibèrica i romana, hem d'obrir un parèntesi amb un element de difícil adscripció cronocultural: la pedra gravada del Montpedrós. Treballada sens dubte amb eines metàl·liques (el qual ja exclou les cronologies més antigues de la prehistòria), els símbols que s'hi representen tenen anàlegs al territori al calcolític, si bé no es pot excloure fins i tot una elaboració recent. Cal, doncs, un estudi acurat de l'element.

Malgrat els antecedents fermes que ens dibuixen una explotació agropecuària de l'actual terme de Santa Coloma de Cervelló fins, almenys, el segle III dC, desconeixem les traces deixades al territori de la baixa romanitat, el període visigot, el domini àrab i el moment de conquesta per part dels comtes catalans sota obediència franca. La següent fita històrica la trobem al segle X. La conquesta de franca de Barcelona l'any 801 va portar a una fortificació del Llobregat com a frontera. Ja devia formar part d'aquesta primera xarxa el castell de Cervelló, que apareix documentat per primer cop l'any 904. La xarxa de fortaleses i torres de guaita va seguir sent necessària durant un període prolongat degut a la persistència de les escomeses andalusines, de manera que es van mantenir i probablement densificar aquests enclavaments.

Vinculat al castell de Cervelló, apareix documentat l'any 965 el Montpedrós, un punt de guaita privilegiat per controlar la vall baixa del Llobregat, no visible des del castell matriu. El domini nominal de la fortificació del Montpedrós va anar passant al llarg dels segles dels comtes de Barcelona als Cervelló i altres mans a partir de la baixa edat mitjana i època moderna. Poc després del primer esment del Montpedrós, arriba el de la Torre d'Eles (posteriorment Torre Sacort i actualment la Torre Salbana), l'any 992. De fet, la història d'ambdues està molt entrelligada, ja que amb l'establiment de la baronia de Cervelló la jurisdicció sobre el territori s'exercí des de la segona, situada en un lloc menys protegit per l'orografia però més proper a les riqueses i amb espai físic per créixer. A la zona nord de l'actual terme, la Casa de Blancafort (avui Can Colomer) exercia una certa autonomia jurisdiccional, sota el condomini dels Blancafort i els monestirs de Sant Pere de les Puel·les i de Santa Maria de Valldonzella.

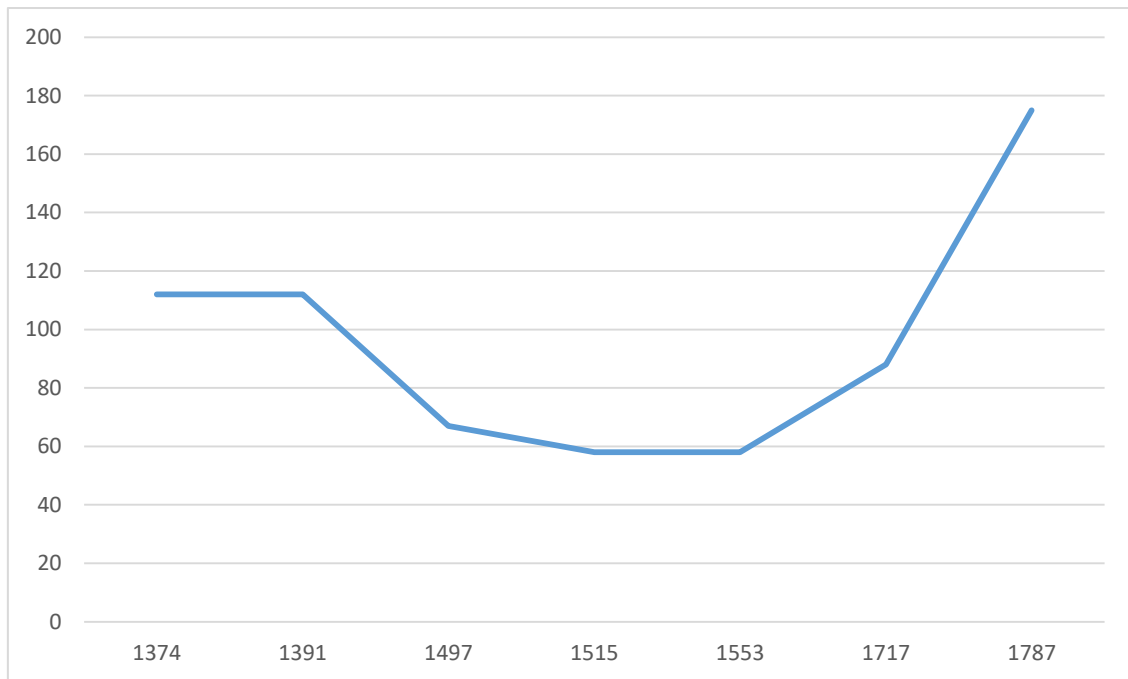
En paral·lel a aquest desplegament defensiu sobre el territori (que després esdevindria el germen del sistema de poder econòmic i jurisdiccional feudal), es produeix un procés d'assentament de població al territori. Com a constatació d'aquest fet, l'any 1026 es documenta l'existència de l'església de Santa Coloma de Montpedrós, que concorda amb l'obra romànica que ha perviscut fins avui. Al seu redós, dins la sagrera, s'originà el primer nucli de població.

A les darreries del segle XIII aquest sistema de fortificacions-centres de poder i parròquia-població ja està plenament consolidat. Just en aquest moment es documenta un canvi en la seva denominació: a partir de llavors trobem anomenat el Castellnou de Cervelló (per diferenciar-lo del Castell de Cervelló, el Castellvell) i la parròquia de Santa Coloma de Cervelló. No obstant, en aquest moment es produeix un altre fenomen: l'aparició de poblament dispers: la ja anomenada Casa de Blancafort (1225, actualment Can Colomer), el Mas Ervig (1278, actual Can Via), el Mas Capmàs (1297, avui la Torre Forés) i el Mas Palomer (1254, ara Can Ribot).

Als segles XIV i XV, al nucli entorn a l'església ja s'hi documenten Can Baruta, el Mas Rauric (o Bosc, posteriorment anomenat Can Comas), el Mas Trobat (posteriorment Can Caldés) i la Casa de Bonanat Vendrell (1381, ara Can Roc) i el Mas Pasteller (1391, avui Can Ramon).

Allunyats del nucli, als segles XIV-XV s'hi afegixen el Mas Cogullada (1318, l'actual Can Cartró) i Torre Burguesa (1444, ara Can Soler de la Torre).

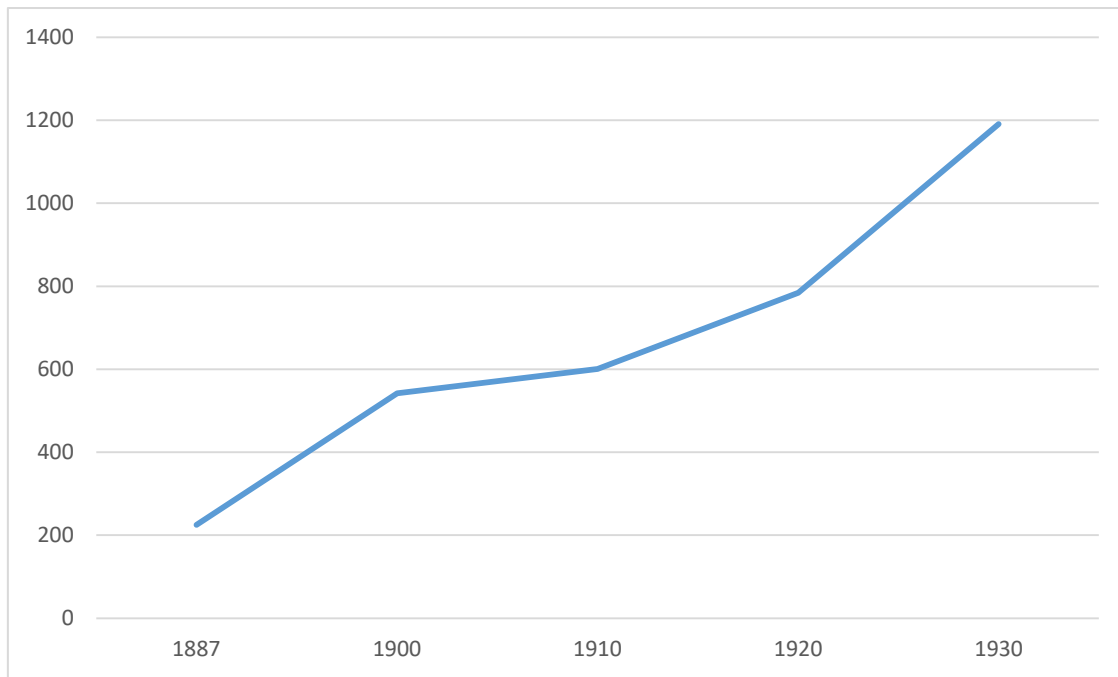
Aquest model dual de poblament (nucli i masos) va sostenir un creixement poblacional pausat (amb algun sotrac notable) al llarg de la baixa edat mitjana i l'època moderna. Si estimem les dades de capbreus i fogatges assignant una mitjana de 4,5 persones per casa, podem confegir la següent sèrie:

La revifada demogràfica experimentada al llarg del segle XVIII (de la mà de l'expansió dels conreus de blat, olivera i vinya) es va consolidar al segle XIX. Urbanísticament, fou llavors quan el nucli s'allargassa seguint el camí que l'unia al Camí Reial de Sant Boi a Sant Vicenç dels Horts. La posada en marxa del Canal de la Dreta del Llobregat (executat entre el 1855-1865 i en ple rendiment el 1879) va suposar una transició dels conreus tradicionals de secà cap a l'horta i els fruiters. Amb tot, tot just es va arribar als 225 habitants l'any 1887. Els salt demogràfic, doncs, no va venir de la mà de l'agricultura, sinó que ho va fer impulsat per la indústria.

L'industrial Joan Güell i Ferrer, propietari de la fàbrica de filats de cotó el Vapor Vell de Sants i la de Roda de Ter, va comprar l'any 1860 la finca de Can Soler de la Torre. L'any 1890 el seu fill, Eusebi Güell i Bacigalupi, va traslladar l'activitat a la finca de Can Soler, aplicant-hi el model conjunt de Colònia fabril: fàbrica i habitatges per als obrers i directius.

El naixement i creixement de la Colònia Güell (el període de desplegament de la qual s'emmarca entre 1890 i 1920) va suposar un increment notable de la població global del municipi.

Les perspectives estroncades de la Segona República (en un brevíssim lapse de temps de la qual, entre 1937 i 1939 el municipi va adoptar el nom de Pinedes del Llobregat) van suposar també un estancament demogràfic a Santa Coloma de Cervelló. El creixement moderat al llarg del segle XX va viure la irrupció del fenomen de les urbanitzacions com Cesalpina, Can Via i Can Roc, que no necessàriament es va traduir en un increment de la població censada.

Amb la recuperació de les institucions democràtiques, va ser necessari dotar d'infraestructures i serveis bàsics la població, amb el repte afegit del tancament (l'any 1973) de la fàbrica que fins llavors havia impulsat l'economia de la Colònia Güell.

Al tombant de segle, dins un context general en el qual la saturació de població a l'àrea metropolitana i l'increment del cost de l'habitatge va posar en valor Santa Coloma de Cervelló, municipi que fins llavors n'havia quedat al marge. La conversió de segones residències en habitatges principals i la construcció de blocs de pisos vora el nucli antic, en el barri del Pla de les Vinyes, han donat lloc a una acceleració de la demografia.

Passats els darrers anys de crisi econòmica, Santa Coloma de Cervelló ha estabilitzat de nou la seva població, i visualitza un model basat en la qualitat de vida en el qual la dinamització del patrimoni cultural i natural hi juguen un paper destacat.

4·3·2. Toponímia

L'església del nucli urbà té, des del seu primer esment documental (l'any 1026) l'advocació de Santa Coloma. No obstant, la denominació documentada en aquest moment és Santa Coloma de Montpedrós (en relació a la fortificació que hi exercia un cert domini jurisdiccional), i que podria ser el nom donat al poble.

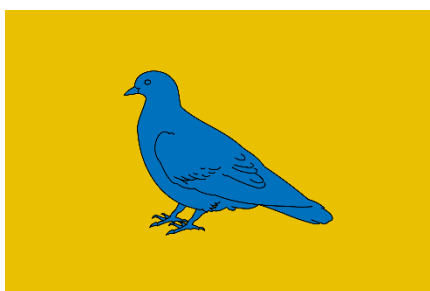
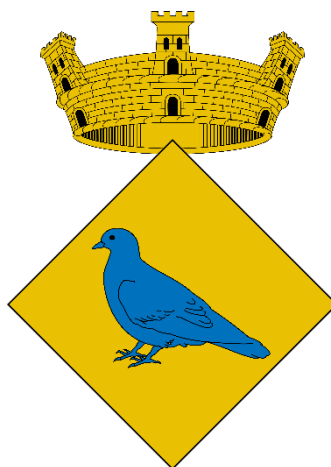
La constitució de la Baronia de Cervelló fa que, a finals del segle XIII, la fortificació del Montpedrós aparegui esmentada com a Castellnou de Cervelló (en contraposició al Castellvell) i la parròquia es denomina Santa Coloma de Cervelló. Aquest nom, que es faria extensiu a la població que va créixer al seu redós, té doncs una antiguitat de més de 700 anys.

El gentilici és colomí/-na.

4·3·3. Escut i bandera

L'escut de Santa Coloma de Cervelló va ser aprovat oficialment l'11 d'abril de 1989, i publicat al DOGC (núm. 1137) el 28 d'abril de 1989. Respon a la següent descripció: "Escut caironat d'or, una coloma d'atzur. Per timbre una corona mural de poble."

La coloma fa referència a la patrona del poble, Santa Coloma, mentre que els esmalts (or i atzur) provenen de les armes dels barons de Cervelló.

Aquests mateixos elements formen part de la bandera del poble, que fou aprovada el 9 de setembre de 1991 i publicada al DOGC (núm. 1497) el 25 de setembre de 1991. La descripció que hi consta és "Bandera apaïsada, de proporcions dos d'alt per tres de llarg, groga, amb un colom (o coloma) blau cel al centre."

4·4. Estat legal de protecció dels béns culturals

La Llei 9/1993, del Patrimoni cultural català, estableix els diferents nivells de protecció assignables als béns culturals. Aquells que gaudeixen de la màxima protecció són

denominats béns cultural d'interès nacional (d'ara endavant **BCIN**). En el cas de Santa Coloma de Cervelló, n'hi ha 3 de registrats:

-Torre Salbana, amb el número de registre 1392-MH-EN / R-I-51-5684. La seva declaració com a BCIN és fruit de la disposició addicional primera de la Llei 9/1993, que acceptava com a BCIN els béns considerats BIC (bien de interès cultural) de la Llei 16/1985. Al seu torn, la llei del 1985 estipulava en la seva disposició addicional primera que consideraria BIC tots els béns declarats amb anterioritat com a històrico-artístics o inclosos a l'Inventari del patrimoni arqueològic i artístic d'Espanya. Per tant, la norma que rau en la seva declaració és el decret de 22/04/1949 de Protecció dels castells espanyols (BOE 5/05/1949).

El problema habitual de la protecció legal dels castells és que, tractant-se d'una declaració genèrica, no hi ha un expedient específic que aprovi i publiqui els límits als quals és aplicable la protecció. De manera funcional (tot i que sense efecte legal real), s'acostuma a identificar el límit del BCIN amb el límit definit per al bé a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya de la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni. En aquest cas, però, el problema es va resoldre mitjançant la seva inclusió dins l'entorn de la Colònia Güell.

-Colònia Güell, amb el número de registre 1876-CH-EN / R-I-53-0402. La declaració és fruit de l'acord del Govern de la Generalitat de 25/11/1991, publicat al DOGC núm. 1531, de 18/12/1991.

-Cripta de la Colònia Güell, amb el número de registre 184-MH-EN / R-I-51-3825. Fou declarada (juntament amb altres obres de Gaudí) monument històrico-artístic per Decret de 20/7/1969, publicat al BOE el 14/7/1969. De la mateixa manera que succeeix amb els castells, la legislació recent en matèria cultural fa que s'equipari a un BCIN.

La declaració de la Colònia Güell com a BCIN inclogué la cripta dins l'entorn de protecció.

Més enllà de les proteccions proporcionades pel marc legal propi, la Cripta Güell va ser declarada l'any 2005 Patrimoni Mundial per la UNESCO, afegint-se amb altres béns a la declaració de l'obra d'Antoni Gaudí ja aprovada l'any 1984.

El següent nivell de protecció que fixa la llei 9/1993 és el de bé cultural d'interès local (**BCIL**), reservat a aquells béns immobles que no reuneixen els valors propis del BCIN. Santa Coloma de Cervelló compta amb un únic BCIL:

-Masia de Can Roc, declarada per acord del Ple municipal celebrat el 23/05/2019.

5. Diagnosi

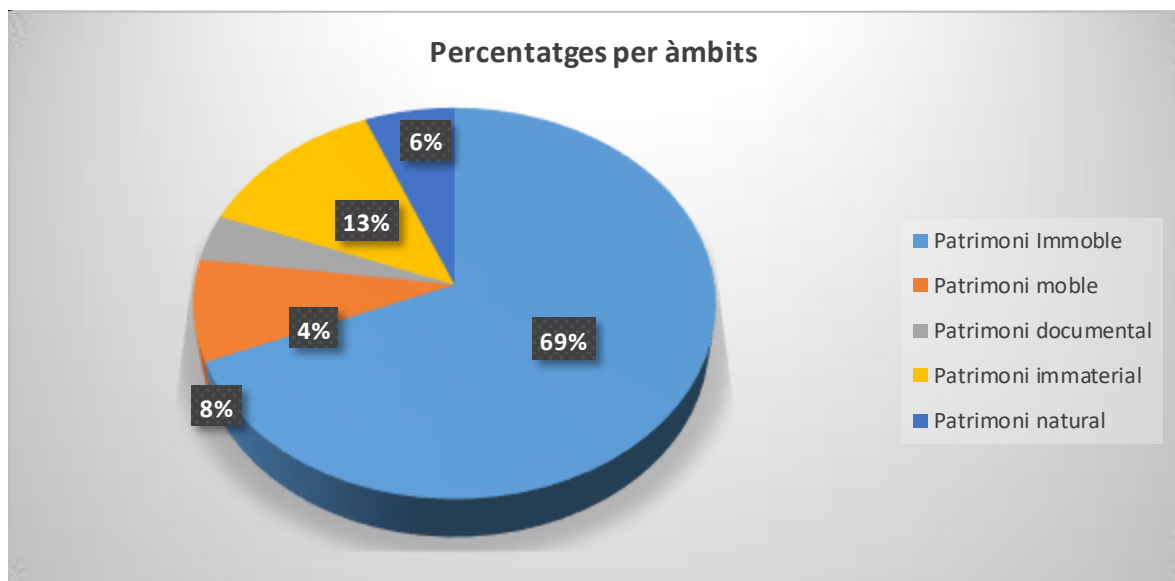
En total, s'han fitxat 131 elements del patrimoni cultural i natural del municipi de Santa Coloma de Cervelló. En la següent taula es poden observar les dades absolutes i els percentatges tant per àmbits com per tipologies:

ÀMBIT	TIPOLOGIA	Nº ELEMETS	% (Dins àmbit)	% (del total)
PATRIMONI IMMOBLE	1.1 Edificis	32	35,56	24,43
	1.2 Conjunts arquitectònics	19	21,11	14,50
	1.3 Elements arquitectònics	20	22,22	15,27
	1.4 Jaciments arqueològics	10	11,11	7,63
	1.5 Obra Civil	9	10,00	6,87
	TOTAL PATRIMONI IMMOBLE	90	100	68,70
PATRIMONI MOBLE	2.1 Elements urbans	3	27,27	2,29
	2.2 Objectes	5	45,45	3,82
	2.3 Col·leccions	3	27,27	2,29
	TOTAL PATRIMONI MOBLE	11	100	8,40
PATRIMONI DOCUMENTAL	3.1 Fonts d'imatges	0	0,00	0,00
	3.2 Fonts documentals	4	80,00	3,05
	3.3 Fonts bibliogràfics	1	20,00	0,76
	TOTAL PATRIMONI DOCUMENTAL	5	100	3,82
PATRIMONI IMMATERIAL	4.1 Manifestacions festives	10	58,82	7,63
	4.2 Tècniques artesanals	0	0,00	0,00
	4.3 Tradició oral	2	11,76	1,53
	4.4 Música i dansa	5	29,41	3,82
	4.5 Costumari	0	0,00	0,00
	TOTAL PATRIMONI IMMATERIAL	17	100	12,98
PATRIMONI NATURAL	5.1 Zones d'interès	5	62,50	3,82
	5.2 Espècimens botànics	3	37,50	2,29
	TOTAL PATRIMONI NATURAL	8	100	6,11
TOTAL ELEMENTS FITXATS		131		

En destaquen, per la quantitat de fitxes, els elements corresponents a l'àmbit del patrimoni immoble, dins el qual és especialment nombrós el patrimoni destinat a ús residencial és a dir, els edificis i els conjunts arquitectònics (ja estiguin habitats o abandonats), com masos y habitatges singulars de la Colònia Güell. Dins aquest mateix grup també hi ha diversos equipaments municipals i centres cívics.

És interessant remarcar també el bon nombre d'elements arquitectònics, sobretot per la presència de diverses creus, escuts i rellotges de sol. També hi ha un grup nodrit de jaciments arqueològics, bona part d'ells però, no investigats. Per últim, destaca el patrimoni immaterial, i aquí pren rellevància la catalogació d'elements de patrimoni

festiu, que a banda de les Festes Majors tant municipals com veïnals té algunes festes i aplecs consolidats, com la Festa de la Cirera, la Festa Modernista o l'Aplec de Sant Antoni, que fa anys que es venen realitzant amb un gran èxit de públic.

5.1. Patrimoni immoble

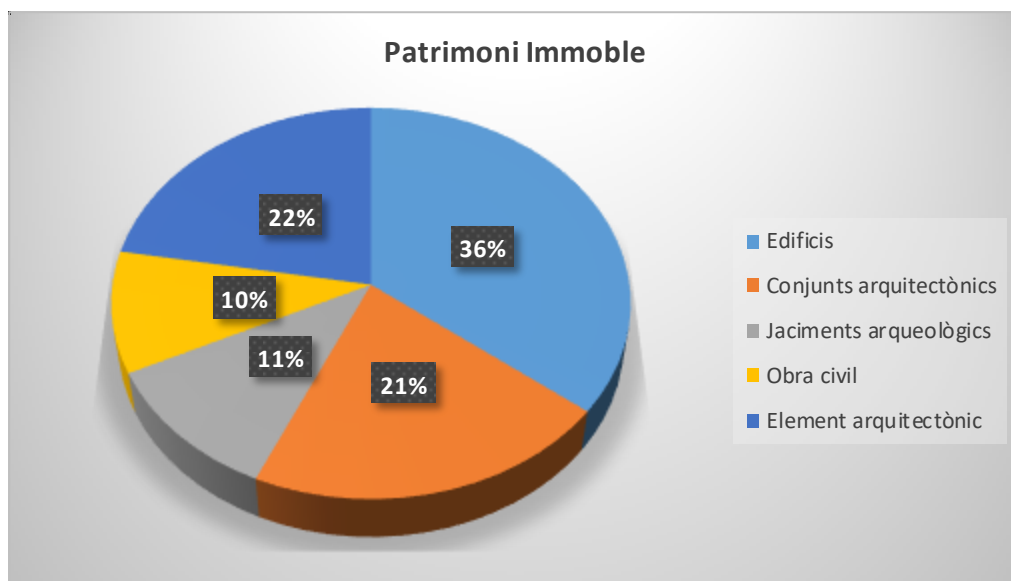
En la selecció dels elements fitxats de patrimoni immoble, s'ha partit bàsicament de l'inventari de masies i elements singulars del municipi de Santa Coloma de Cervelló, del Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona (SPAL). També s'han consultat els corresponents arxius i inventaris citats en l'apartat de metodologia, especialment l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic i l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni.

En aquesta recerca han estat de gran utilitat els llibres i articles de l'historiador local Josep Padró (vegeu la bibliografia), així com les aportacions de la Taula de Patrimoni de Santa Coloma, ja que ens ha permès ampliar el nombre d'elements a fitxar, així com també dotar de contingut històric alguns dels elements més enllà de l'estricta descripció tipològica.

Com hem dit anteriorment, en el cas del municipi de Santa Coloma de Cervelló el patrimoni immoble representa una gran majoria dels elements inventariats, en concret un 68,70 %. Per tant, creiem que cal fer una anàlisi més detallada per aprofundir en els elements més destacats, alhora que ens permeti arribar a conclusions més àmplies sobre el patrimoni immoble del municipi.

A l'hora de presentar i analitzar els resultats de la recerca, dins l'àmbit de patrimoni immoble hem establert cinc tipologies:

- Edificis. Es tracta d'edificis singulars amb valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari o simbòlic, ja sigui d'ús social, religiós, industrial, militar, etc.
- Conjunts arquitectònics. Diversos edificis que formen un conjunt o estructures complexes compostes per diversos elements construïts.
- Elements arquitectònics. Poden ser elements rellevants d'un edifici: parts singulars d'edificis, elements d'origen arquitectònic que ja no formen part de cap edifici; o estructures arquitectòniques de menor entitat, de caire rural i popular.
- Jaciments arqueològics. Jaciments arqueològics de qualsevol tipus i cronologia. Inclou estructures en estat de ruïna.
- Obra civil. Obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal.

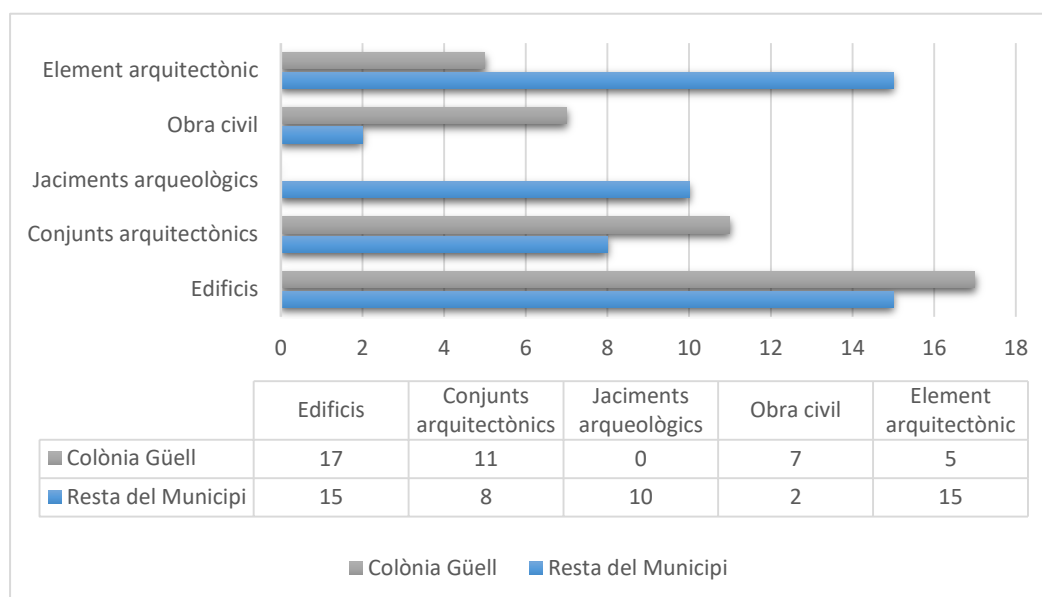

Percentualment, destaca la tipologia d'edificis, amb un 36%, seguida dels elements arquitectònics (22%) i els conjunts arquitectònics, que representen un 21% del total d'elements inventariats. En quart lloc trobem els jaciments arqueològics amb un 11% i, finalment, l'obra civil, lleugerament per sota amb un 10%.

A continuació exposarem les característiques principals de cada tipologia, tot i que en el cas del municipi que ens ocupa hem cregut convenient dedicar un capítol específic a la Colònia Güell, degut a la importància i l'elevada incidència que té el conjunt, dins el

total de béns patrimonials inventariats al municipi.

De les 131 fitxes que s'inclouen en aquest mapa de patrimoni, 48 pertanyen a la Colònia Güell, un 36,6% del total de la mostra. Això és especialment rellevant en el patrimoni immoble, on dels 90 elements inventariats 40 pertanyen a la Colònia, és a dir

un 44,4% del total, dividits tal i com es representa al gràfic inferior.

És precisament aquesta elevada presència d'elements vinculats a aquest recinte, la raó per la qual creiem que és millor analitzar-los de forma separada. Així es pot estudiar de forma més detallada la resta del patrimoni municipal i aprofundir millor en les característiques pròpies. Tanmateix és impossible deslligar i entendre la Colònia sense Santa Coloma i viceversa.

5.1.1. La Colònia Güell

La Colònia Güell (*fitxa 46*) naixia l'any 1890 en els terrenys de la finca de Can Soler de la Torre, i està formada per l'antiga fàbrica tèxtil (avui recinte industrial), pels habitatges dels obrers (actualment residències particulars) i el nucli urbà, amb diferents serveis socials i recreatius alguns dels quals encara estan en funcionament, com el teatre Fontova. Bona part d'aquests edificis són referents de l'arquitectura modernista però sens dubte, l'element més significatiu és l'església del Sagrat Cor, de Gaudí, coneguda com la Cripta Güell. La Colònia Güell fou declarada Bé cultural

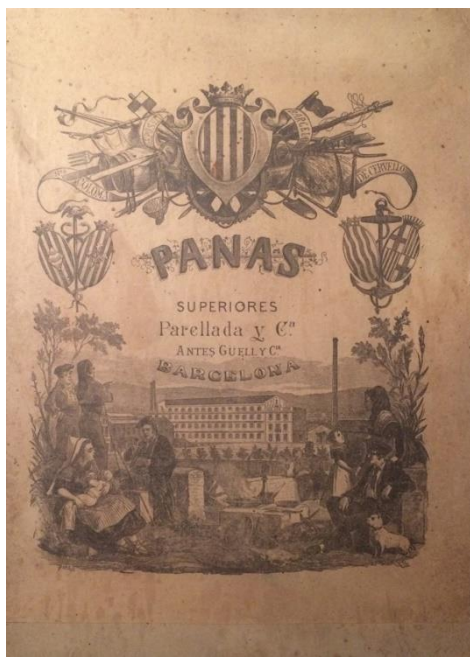
d'interès nacional, en la categoria de conjunt històric l'any 1991 i la Cripta va ser declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO l'any 2005.

Vista general de la Colònia Güell, amb la fàbrica i el nucli urbà, amb els diferents edificis i cases dels obrers.

La colònia tingué el seu origen en la fàbrica de panes i altres teixits de cotó El Vapor Vell creada a Sants, Barcelona, per Joan Güell el 1844. El 1890 el seu fill Eusebi la traslladà a Santa Coloma de Cervelló.

Amb la construcció de la Colònia buscava posar els treballadors en un ambient més rural i evitar les tensions socials que es vivien a Barcelona i altres poblacions

industrials catalanes a finals del segle XIX.

La Colònia disposava d'església, fonda, escola, farmàcia, metge, comerços, teatre, cooperativa etc., a banda de la fàbrica i les cases dels obrers; tot concentrat en una superfície total d'un 160 hectàrees. Eusebi Güell, volia que Antoni Gaudí li fes la colònia, però aquest molt ocupat i immers en altres projectes passà l'encàrrec al seu mestre d'obres Francesc Berenguer i Mestres. Aquest, Joan Rubió i el fill del propi Berenguer, Francesc Berenger i Bellvehí van construir-hi edificis singulars. Gaudí finalment va acceptar el projecte de l'església del Sagrat Cor.

La disposició urbanística del conjunt, la cooperativa, algunes cases de treballadors, l'escola i la casa del mestre es podrien atribuir a Francesc Berenguer i Mestres. Tanmateix el projecte de l'escola, fou executat pel seu fill després de la seva mort. Precisament de Francesc Berenguer i Bellvehí, són el centre Sant Lluís (antic Patronat obrer de la Sagrada Família i escola de nenes) i el que actualment és la casa parroquial, en origen una casa cedida a Mossèn Gaspar Villarúbias. Per la seva banda, Joan Rubió i Bellver hi va construir algunes edificacions, com Ca L'Espinal o Ca l'Ordal.

La primera illa de cases fou la formada pel carrer Aranyó (part alta), Monturiol i Barrau de Dalt. També del primer moment hi ha el carrer Malvehy i la Plaça Joan Güell, on hi ha l'Ateneu Unió. Fora d'aquesta ordenació, i per iniciativa d'alguns propietaris es van fer els carrers Pin i Soler i Passatge Espinal. Ja en una segona fase es van fer els carrers Reixach, Claudi Güell i Frederic Martí. El carrer Lluís Artó és e més modern de tots.

El 1910 treballaven a la Colònia uns mil obrers, i el 1917 uns mil dos-cents. El 1920 es convertí en Colònia Güell SA. Col·lectivitzada durant la guerra civil, els successors d'Eusebi Güell van vendre la propietat el 1944 a la família Bertrand i Serra. La indústria tèxtil fou tancada el 1973.

Del nombrós **patrimoni immoble** que conté la Colònia Güell, s'han fitxat 17 **edificis** bé per la seva singularitat o perquè ja estaven catalogats prèviament.

Entre tots ells i sense cap mena de dubte en destaca l'església de la Colònia (*fitxa 77*), patrimoni Mundial de la UNESCO i amb més de 80.000 visitants l'any. Gaudí començà a treballar l'any 1898 en el projecte, tot i que les obres no començaren fins el 1908. S'interromperen el 1915, quan només s'havia acabat la cripta, que fou consagrada aquell mateix any. La mort d'Eusebi Güell l'any 1918 va suposar l'abandonament definitiu del projecte.

Vista de la Cripta Güell, tant a l'exterior com a l'interior.

Dibuix original del conjunt previst per Antoni Gaudí per a l'església de la Colònia Güell.

A banda de l'activitat religiosa i industrial, la Colònia tenia un vessant cultural i recreatiu per fer teixit social, el Teatre Fontova (*fitxa 45*) que seria l'origen de l'Ateneu Unió (*fitxa 44*) van ser clau per aconseguir-ho. L'Ateneu va ser una de les primeres institucions de la Colònia, fundat en una data possiblement anterior a 1899. Era una societat recreativa amb saló-cafè, billar i biblioteca. Com a tal, doncs, el seu objectiu era fomentar la cultura i les activitats de caràcter lúdic i recreatiu, i s'hi feien reunions, balls etc. Ambdós edificis encara estan en funcionament actualment.

També destacaven, La Cooperativa de consum (*fitxa 63*), un dels centres de referència de la Colònia des d'un punt de vista operatiu i social. Aquesta rellevància es va voler ressaltar donant a l'edifici una superfície notable i una estètica cuidada. A la dècada de 1980 en certa manera encara mantenia la seva activitat original, com a magatzem i comerç d'alimentació a la planta baixa, mentre que el primer pis funcionava com a local social. Actualment, l'espai és el centre d'acollida de visitants i centre d'interpretació de la Colònia Güell, i disposa d'espais d'exhibició d'una col·lecció pròpia (*fitxa 99*). Davant de l'edifici principal de la cooperativa hi ha una planta baixa en la que hi havia hagut els cellers (*fitxa 62*). Al primer pis hi havia el cafè, la biblioteca

La cooperativa de Consum, actual centre d'acollida de visitants

i la sala de juntes.

La colònia disposava d'escoles i de parvulari, inicialment amb mestres seglars i posteriorment amb una comunitat de monges carmelites que s'ocupaven del parvulari, de l'educació de les nenes i, en els primers temps, de la vetlla domèstica dels malalts.

L'escola va començar en l'edifici del carrer Aranyó, cantonada Claudi Güell, el que després va ser convent de les monges i parvulari (*fitxa 155*). Degut a la permissivitat del treball infantil no tota la mainada podia anar a escola però l'escolarització ja va ser plena fins als 14 a final dels anys vint. El 1917-18 es van posar en funcionament unes noves escoles: la de nens al costat de la casa del mestre (*fitxes 49 i 109*), al capdamunt del carrer Barrau (l'escola del bosc), i la de nenes a l'edifici que coneixem amb el nom de Sant Lluís (*fitxa 64*), compartit amb el teatre i les dependències del Patronat Obrer de la Sagrada Família. L'escola va ser la primera escola catalana de

Edifici de l'antiga escola i la Casa del Mestre.

Catalunya.

A banda d'aquests equipaments socials també hi havia la fonda (*fitxa 57*) que allotjava persones que feien estades curtes per raó de feina, com les brigades de muntadors.

Pel que fa a el nucli habitat, destaquen un bon nombre d'edificis, majoritàriament són edificis entre mitgeres, amb planta baixa i primer pis, amb jardinet davant i eixida a darrere, i amb el maó com a material constructiu més comú. Bona part d'ells reflecteixen l'estil modernista imperant a la Colònia, i en alguns casos són construccions excepcionals com Ca l'Espinal (*fitxa 67*) o Ca l'Ordal (*fitxa 3*), construïts per Joan Rubió i Bellver.

Altres habitatges singulars són el numero 7 del C/ Reixac (*fitxa 54*) amb obertures amb arc de ferradura o el numero 1 del C/ Pin i Soler (*fitxa 58*). Menció especial mereixen la casa del Mestre (*fitxa 109*); que comunicava directament amb l'escola, la del Metge

A la imatge superior esquerra Ca l'Ordal i a la dreta Ca l'Espinal. A baix l'habitatge del C/ Pin i Soler, 1 a l'esquerra, i a la dreta la Casa del Secretari. (*fitxa 50*) o la del secretari, també coneguda com el consultori (*fitxa 53*).

Per últim, també es podria destacar la casa de naixement del poeta Joaquim Folguera (*fitxa 55*), no tant pel valor de l'edifici sinó per la importància de la persona. De fet, a la

façana principal de l'edifici, hi ha una placa commemorativa (*fitxa 60*).

Pel que fa als **conjunts arquitectònics**, s'han fixat 11 elements dins el recinte de la Colònia. D'entre ells 6 corresponen a grups de cases per obrers, idèntiques o similars, per tant formant conjunts singulars, en diferents carrers de la Colònia. Eren grups de cases amb harmonia en la volumetria i en l'ús auster de materials, sense renunciar a un gust estètic. Proporcionaven a les famílies uns habitatges unifamiliars més grans i en un entorn més saludable que als que haguessin pogut accedir a la ciutat. Per exemple, en destaquen dos grups al carrer de Malvehy: les cases entre els números 3-13 (*fitxa 76*) o el grup entre els números 15-19 (*fitxa 75*). La diferència entre elles és que mentre a les primeres el maó té un paper important en la ornamentació de les façanes, a les segones no s'utilitza, i els elements historicistes hi són presents en els balcons i l'embigat de fusta que remarca el ràfec ample.

A l'esquerra detall dels habitatges del carrer Aranyó, a la dreta els del carrer Barrau

També destaquen els habitatges de C/ Claudi Güell (*fitxa 74*) o els del carrer Aranyó (*fitxa 47*), on hi ha diferents construccions, atribuïbles segurament a diferents èpoques, cadascuna de les quals amb la seva singularitat. En destaca, però, el grup entre els núm. 23 i 29 pel seu marcat estil modernista.

El carrer Barrau és l'eix principal del sector més antic de colònia i aquí sobresurten un conjunt de cases austeres (*fitxa 48*). L'últim conjunt d'habitatges a esmentar són els del C/ Reixac (*fitxa 51*), o Carrer Nou, perquè forma part del sector més modern de la colònia. El carrer és tot un catàleg d'us del maó en la diversitat de cornises, acroteris, arcs i motllures de les finestres.

Habitatges del carrer Reixac

Sens dubte, però, el conjunt arquitectònic més important de la Colònia i el seu motor econòmic era la fàbrica (*fitxa 56*). Es troba a l'est de la colònia, en els terrenys de la finca de Can Soler de la Torre, adquirida per Joan Güell i Ferrer el 1860. A diferència d'altres colònies, la fàbrica es troba separat dels habitatges i serveis, definint un clos tancat amb diferents edificacions, algunes connectades entre si, però totes elles comunicades per carrers que permeten el transit d'uns edificis als altres.

Bona part dels edificis són fets amb maó vist i de tres tipologies: fàbrica de pisos, edificis en gelosia i naus amb sostre de dent de serra. Entre aquests edificis en destacava el de la filatura (*fitxa 59*) un edifici de planta baixa i quatre pisos de planta lliure, amb grans finestrals, forjats de fusta i pilars de fosa que, alhora, subjectaven les cadiretes dels embarrats.

En un extrem d'aquest edifici hi havia una de les dues màquines de vapor de la fàbrica.

En altres edificacions, com els estendatges, destaca la disposició del maó, col·locat de cantell formant petites obertures en forma rectangular o triangular, que facilitava la ventilació per assecar les peces mullades pel tint. També cal fer menció de l'edifici de les calderes, o dels dos grans dipòsits d'aigua, un de planta quadrada, adossat al mur

que dóna a Can Soler de la Torre, i un altre, construït més recentment (ja que és de formigó armat), té planta circular i dóna a la plaça de la Masia.

La secció de tissatge era a una gran nau que contenia més de 700 telers, amb sostre de dent de serra i pilars de fosa que sostenien les cadiretes dels embarrats i a l'hora evacuaven l'aigua de la pluja de la teulada.

A més d'aquets grans edificis, hi havia un conjunt de petites edificacions generalment adossades al mur de tancament de la fàbrica, dedicats a diversos usos industrials.

Porta d'entrada a la fàbrica des de la carretera, oberta en temps de la col·lectivització.

A la imatge superior, vista de l'edifici Filatura, que juntament amb el Tint Nou, van ser rehabilitats per Òscar Tusquets. A baix, detall d'un dels edificis d'estendatges. A la imatge inferior s'hi veu part de la fàbrica i la xemeneia.

La fàbrica no utilitzà mai l'energia hidràulica, i funcionava amb vapor. Testimoni d'això és la gran xemeneia de planta cilíndrica, de 46 m d'alçada que encara es conserva dempeus. També es conserva la reixa de ferro forjat de la porta d'entrada a la fàbrica, així com la porteta per on entraven i sortien els treballadors en els canvis de torn.

Altres dels elements conservats al recinte són els túnels d'extracció de borres i els túnels de transmissió. També es conserven els quatre pous, dos dels quals fora de servei, el de davant de la filatura i el de les tondoses, i dos en servei. Un d'aquests pous fou un dels més importants construïts a finals del segle XIX: feia 14 m de fondària i aprofitava el freàtic del riu Llobregat.

L'arquitecte Òscar Tusquets restaurà i rehabilità entre 2001 i 2004 l'edifici de la Filatura i Tint Vell. Actualment hi tenen seu diferents empreses. No obstant, hi ha diversos edificis que es troben en estat ruïnós, han estat diverses les circumstàncies que han anat aturant la posada en marxa i recuperació total del recinte.

Per últim, també cal fer esment de dues masies que van estar estretament lligades a la creació i evolució de la Colònia. Al nord del conjunt hi ha Can Julià de la Muntanya (*fitxa 18*) i al sud est, a tocar de la fàbrica, Can Soler de la Torre (*fitxa 13*).

En origen, Can Soler de la Torre degué ser una torre defensiva, i sembla que al segle XVII va tenir lloc la primera gran reforma de la mà de Antoni Soler de la Torre. Es convertí en una masia de tres crugies, amb una planta similar a la que ens ha arribat avui. Al segle XVIII es produeix l'ascensió econòmica de la família. La masia era una de les més pròsperes de la comarca, i s'hi van fer noves reformes. En aquest moment s'hi bastí la capella dedicada a la Mare de Déu dels Dolors.

A mitjan segle XIX els Soler van començar a contreure deutes. El 1860, després de la mort de Baldori Soler de la Torre i Ubach, el seu germà petit, Joan, va vendre la finca a l'industrial Joan Güell i Ferrer. La finca pertanyia a Sant Boi de Llobregat i era la més extensa dels pobles de la rodalia. Entre les edificacions vinculades a la finca, també hi ha una antiga mina d'aigua que va paral·lela al camí de Can Ros i dos rellotges de sol bessons a la façana principal (*fitxes 14 i 15*)

L'any 1890, el fill de Joan Güell, Eusebi Güell, va començar la construcció de la Colònia Güell en els terrenys de Can Soler, que va quedar envoltada per la fàbrica tèxtil l'est i per les cases dels treballadors a nord-oest. Poc després, Güell va encarregar la reforma de l'interior de la casa a Francesc Berenguer i Mestres, col·laborador d'Antoni Gaudí, per tal d'hostatjar a la família durant les seves estades ocasionals. Aleshores, la vella capella dels Dolors va servir d'església als treballadors

de la Colònia fins que no es va obrir al culte el temple projectat per Gaudí, dedicat al Sagrat Cor, el 1915.

Vista de la façana principal de Can Soler de la Torre.

Can Julià de la Muntanya, per la seva banda, també correspon a una gran edificació i es l'altre masia que es va vincular a la colònia. La seva època més puixant va ser la segona meitat del segle XVIII, quan n'era propietari Baldiri Julià. El 1782 hi vivien 20 persones, una quinzena de servei. Tanmateix, a finals del segle XIX la finca va acabar integrada a la Colònia Güell. Entre 1891 i 1892 la casa es va condicionar per acollir-hi famílies que venien a treballar a la fàbrica quan la colònia encara no tenia cases construïdes. Posteriorment la casa va ser convent de monges i es van habilitar fins setze habitatges, alguns dels quals encara són habitats.

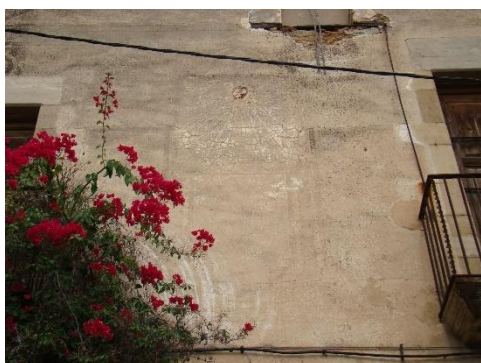
La masia està formada per un conjunt de diferents edificis adossats al voltant del cos central, amb un pati al davant, esdevenint un conjunt de cases quasi independents integrades al conjunt i associades a uns terrenys de cultiu. A la façana principal s'hi conserven restes de dos rellotges de sol bessons (*fitxes 19 i 20*), i en les seves immediacions hi ha la mina d'aigua de Can Julià (*fitxa 37*).

Vista del recinte de Can Julià de la Muntanya.

Tal i com hem vist fins aquí, són nombrosos els edificis i conjunts arquitectònics destacables en els terrenys de la Colònia, tant els que han estat fixats com d'altres que no ho han estat. És per això que s'ha de veure tot com un conjunt, on cada un dels elements que el componen van jugar un paper important durant els anys d'activitat. Precisament és el conjunt el que dóna valor al recinte, tot i que alguns elements, per la seva vàlua única, com la cripta, han esdevingut referents patrimonials de primer ordre mundial.

A banda de tot el que s'ha exposat anteriorment, al recinte de la Colònia també s'han fixat altres bens vinculats al Patrimoni immoble de Santa Coloma. Dins la classificació d'**elements arquitectònics** ja n'hem esmentat alguns, com els rellotges de sol tant de de Can Julià com de Can Soler, però també cal mencionar les fites de pedra del Carrer Monturiol (*fitxa 81*), de les que se'n conserven dues, de forma troncocònica i amb les sigles "E.G." gravades, corresponents a les inicials del propietari de la Colònia, Eusebi Güell. Originàriament n'hi havia més, situades als camins d'accés a la finca des d'altres propietats.

A la imatge superior esquerra detall d'un dels rellotges de sol de Can Julià de la Muntanya. A la dreta, els rellotges bessons de Can Soler.

La imatge inferior correspon al les fites de pedra del Carrer Monturiol.

Com a **obres civils**, trobem la Mina d'aigua de Can Julià de la Muntanya (*fitxa 37*) i el dipòsit d'aigua del jardí de la torre del director (*fitxa 52*) un dels molts elements de distribució i emmagatzematge d'aigua de la Colònia, que destaca pel seu estil modernista.

A la imatge superior esquerra, dipòsit d'aigua del jardí de la Torre del Director. A la dreta, mina d'aigua de Can Julià de la Muntanya.

Dins aquesta apartat també hi ha el camí de Gaudí i el banc del Sinofós (*fitxa 107*), situats entre la part alta del carrer de Pin i Soler i la plaça d'Isidre Grané Castanera; per tant, enllaçant l'església amb l'entrada a la colònia per dins de la pineda. El camí té uns 250 m de llargada, i al tram final hi ha un banc denominat del "Sinofós" (denominació popular dels bancs sovintejats per gent gran), totalment nou i mancat d'interès per sí mateix, però que recupera un ús social que s'havia perdut. La darrera inflexió del camí, de superfície esglaonada, correspon a l'anomenat pont del torrent,

Detall de la volta parabòlica del pont del torrent, al Camí d'en Gaudí.

que se sustenta sobre una volta parabòlica, d'influència gaudiniana.

Així mateix en aquest apartat destaquen els tres refugis antiaeris de la guerra civil, el de l'Estació (*fitxa 112*), el del carrer Malvehy (*fitxa 124*) i el situat rere la biblioteca (*fitxa 131*).

L'atac sobre Barcelona del 13 de febrer de 1937 des del creuer italià Eugenio di Savoia (que disparà 24 obusos, causant 18 morts i 18 ferits) va portar a la Generalitat de Catalunya a crear la Junta de Defensa Passiva i n'impulsés els equivalents a nivell provincial i local. L'octubre de 1937, l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló i el Comitè de Defensa Passiva van habilitar el refugi entre la Fonda i l'estació de tren. A finals de febrer de 1938 es construïren els del carrer Malvehy i el de la Biblioteca.

El refugi de l'estació, per tant, fou el primer i el més gran dels tres refugis. De traçat rectilini, possiblement es va fer adaptant una mina d'aigua preexistent. Els seus més de 180 m recorrien entre una entrada situada a la Fonda de la Colònia Güell i una altra al pas a nivell de l'antiga estació de ferrocarrils. Malgrat que se'n coneix el traçat i

probablement es conserva en la seva totalitat, les entrades estan tancades arran de les obres i els moviments de terres que s'hi ha dut a terme al llarg del temps.

El refugi del carrer Malvehy es troba al talús de darrere de les cases, amb dues entrades separades per uns 60 metres: la primera, rere els blocs de pisos; la segona, rere la casa número 21. De les dues entrades, la primera (rere els blocs) encara es conserva tapiada i oculta rera la vegetació del marge.

Per últim, el situat al talús rere la Biblioteca Joaquim Folguera té una sola entrada, i era el més petit dels tres refugis de la Colònia. Tenia forma de "L", amb un primer tram de 15 m en baixada i un segon de 20 m. Va ser poc utilitzat, degut a la desconfiança que generava el fet que només tingués una sortida.

A la imatge superior esquerra, vista general de la zona on es trobava l'accés al refugi antiaeri de l'estació. A la imatge superior dreta, el refugi antiaeri del Carrer Malvehy.

A baix, vista de l'entrada del refugi rere la biblioteca.

L'últim element dins d'aquest apartat fitxat a la Colònia, ha estat el camp de futbol club Güell (*fitxa 114*). Fou construït l'any 1907 en un espai llavors situat entre camps de conreu a les afores de la Colònia. La fesomia original era simplement la superfície del terreny de joc i les instal·lacions s'han anat modificant i adaptant a les diferents necessitats, fins assolir els trets actuals.

El club es va federar l'any 1909, però es va fundar abans, situant-lo com un dels clubs degans del país. Amb el temps, la inclusió de noves seccions esportives en feu canviar el nom a Centre d'Esports Eusebi Güell. Durant la II República, diversos futbolistes i atletes sorgits del club van arribar a competir professionalment a primera divisió.

Detall del camp de futbol municipal Eusebi Güell..

Una altra tipologia d'elements inventariats són els **elements urbans**, i a la Colònia n'hi ha dos, en concret dos monuments: un dedicat a Eusebi Güell (*fitxa 92*) i un altre dedicat a Antoni Gaudí (*fitxa 113*).

En un punt destacat de la Colònia Güell s'obre una plaça rectangular dedicada a Joan Güell, el seu fundador. El centre de la plaça l'ocupa un tancat ovalat i enjardinat (amb perímetre de barana de forja), on s'alça l'escultura (*fitxa 92*). La base està edificada amb granit gris que alterna línies rectes i arrodonides: sobre una peanya rectilínia decorada amb motllures i una sanefa de garlandes, s'alcen dos elements volutats que flanquegen l'element central, de perfil rectangular. Al capdamunt del conjunt s'alça

l'escultura de mig cos d'Eusebi Güell, esculpit també en marbre blanc. Les inscripcions vinculades al monument, van ser alterades per a traduir-les al castellà en la postguerra.

Monument a Eusebi Güell

El monument a Antoni Gaudí es troba a la zona enjardinada de davant de l'església. El seu element central és un bust sostingut per una columna helicoidal de secció

hexagonal recuperada de les obres inacabades del temple. És obra de Pau Badia i Ripoll (1970) feta per iniciativa de la senyora Maria Teresa Ferré Pedret, propietària de Can Soler de la Torre. Possiblement el bust es va fer a partir d'un model anterior de l'escultor, a partir del qual també es va fer l'exemplar de bronze que hi ha al Museu de la Sagrada Família.

Monument a Antoni Gaudí

En la tipologia d'**objectes**, s'han inventariat dos elements a la Colònia. D'una banda la placa a Joaquim Folguera (*fitxa 60*) i el Drac dels Diables de la Colònia Güell (*fitxa 118*). Aquest últim, anomenat Skarrec, és un exemplar de bestiari festiu recent. L'estructura (que descansa sobre tres rodes) està feta de tubs de ferro, mentre que la pell de les ales, coll i cap incorporen filat d'acer. En total, el drac té unes mides de 3 x 2,5 x 6 m, i té 11 punts de foc.

Entre els elements inventariats dins la tipologia de **col·lecció i patrimoni festiu.**, en destaca la col·lecció de la cooperativa de la Colònia (*fitxa 99*), on actualment hi ha el Centre d'Interpretació i que acull una mostra permanent de peces d'art, mobiliari, maquinària i altres elements procedents de Colònia Güell S.A. i de la Cooperativa de Consum Colònia Güell.

Per descomptat, també s'ha d'esmentar el conjunt de materials mobles de l'església (*fitxa 116*), alguns dels quals es troben al mateix temple, d'altres distribuïts per diferents institucions. Entre els ubicats a l'interior del temple en destaquen, entre altres: el sagrari i l'Altar de la Sagrada Família, obra de Josep Maria Jujol, i les petxines que fan de piles beneiteres (procedents de les Filipines). També in situ, tot i que a l'exterior, cal esmentar la campana Maria Immaculada (1949). Ja a l'exterior de l'església (concretament a l'esplanada que té a ponent) hi ha els materials constructius que no es van arribar a utilitzar a l'església: bases i fusts de columnes. Per últim a la Pia Almoina de Barcelona hi ha exposades (en les plantes segona i tercera de l'edifici) una sèrie de vint i sis mobles, objectes litúrgics i fotografies procedents de l'església de la Colònia Güell. Les tres darreres ubicacions d'elements mobles procedents de l'església de la Colònia Güell corresponen a sengles bancs de fusta dels feligresos: a més dels ja esmentats a la Pia Almoina, n'hi ha 1 en dipòsit al Museu Nacional d'Art de

Un dels bancs de fusta de la parròquia, còpia dels originals.

Catalunya i altres al MOMA de Nova York i al Museu d'Orsay.

La Festa del Modernisme també està àmpliament consolidada: se celebra des de fa 18 anys al mes d'octubre, i està organitzada per l'Associació La Colònia Modernista. Es fa a la mateixa Colònia, tot mostrant de la manera més fidel possible la vida social de principis del segle XX, així com el patrimoni arquitectònic industrial de la fàbrica. Però sobretot el que es pretén és contribuir a la preservació de la identitat de la Colònia, a la conservació del seu patrimoni i a la cohesió del seu veïnat. Aquesta festivitat ha estat

Programa de la Festa Major de la Colònia de l'any 2015

inclosa en el cens de festes locals d'interès turístic, i va ser guardonada amb el premi Josep Maria Jujol de preservació del patrimoni en els Premis de Reconeixement Cultural del Baix Llobregat del 2008.

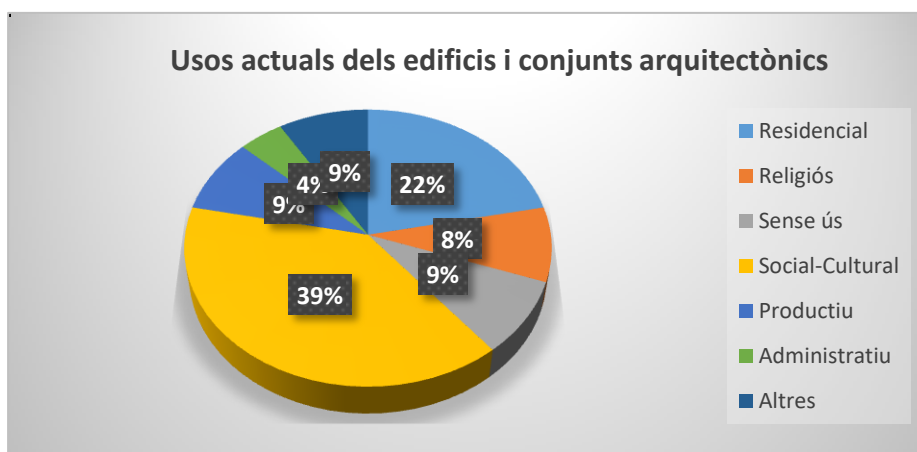
5.1.2. Edificis i conjunts arquitectònics

Cartell de la 19a Festa del Modernisme que se celebra el 2019.

Tal i com hem vist més amunt, al terme municipal de Santa Coloma s'han inventariat 32 edificis i 19 conjunts arquitectònics, dels quals 17 i 11 respectivament estan dins els terrenys de la Colònia i ja s'han descrit en el capítol anterior.

En aquest capítol procedirem a l'anàlisi dels 15 edificis i 8 conjunt arquitectònics documentats a la resta del municipi. El motiu pel que s'analitzen conjuntament aquestes dues tipologies són diversos. D'una banda, entre aquestes fitxes en destaca la del nucli urbà de Santa Coloma, un conjunt arquitectònic amb interès propi al que, a més, es poden vincular un bon nombre d'edificis tant d'ús social com cultural. D'altra banda, en el cas de les masies, n'hi ha algunes que presenten diferents edificis annexes i, per tant, s'han catalogat com a conjunts arquitectònics, però han tingut i tenen la mateixa funcionalitat que altres edificacions menors.

Els 23 elements inventariats sumant aquestes dues tipologies els podem separar en 7 grups en funció del seu ús, com

s'observa en el gràfic següent

La primera conclusió que s'extreu del gràfic és que predominen els immobles amb ús social i cultural, amb un 39% del total de la mostra, seguit pels immobles d'ús residencial amb un 22%, i els edificis sense ús amb un 9 %. Aquests darrers però, corresponen a dues edificacions d'ús residencial que actualment estan deshabitades i/o en desús, Can Roc (*fitxa 12*) i la Torre Salbana (*fitxa 23*), incrementant per tant el percentatge d'elements inventariats amb ús residencial (en ús o sense ús) a un 31% de la mostra.

El conjunt de béns residencials (en ús i sense ús) suma un total de 7, d'aquests només 2, Can Roc i Can Ramon es troben en el nucli urbà, mentre que la resta es troben dispersos a l'entorn d'aquest. Aquesta dada és força interessant, ja que és representativa de la distribució del poblament del municipi fins a inicis del s. XX, quan totes les masies estaven encara habitades.

Cal tenir en compte, però, que aquí només s'hi inclouen els immobles amb interès patrimonial, i per tant es tracta de dades estadístiques parcials respecte a la realitat del conjunt de la població. En relació a aquesta dada, per exemple, cal destacar la desaparició en els darrers decennis de les masies de Can Baruta, Can Caldés, Can Comas i Can Lluc. Les tres primeres es situaven en el nucli antic però els processos de substitució de l'edificació urbana iniciada als anys 60 del segle passat acabaren amb aquestes edificacions.

En qualsevol cas, sembla evident que el patró d'assentament s'ha anat mantenint al llarg del temps, i que l'actual municipi de Santa Coloma de Cervelló s'ha caracteritzat per tenir un nucli relativament petit d'origen medieval i un poblament dispers vinculat a l'economia agrícola de llarga tradició. El panorama municipal va canviar a inicis del

segle XX amb l'establiment de la Colònia Güell, i finalment al llarg dels anys '60 i 70 del segle XX amb la construcció d'urbanitzacions com Cesalpina o Can Via.

La resta d'elements de patrimoni immoble, 14 edificis en concret, tenen usos socio-culturals, religiosos, productius o administratius, com el propi Ajuntament (*fitxa 1*).

A continuació voldríem detallar aquests 23 béns immobles (edificis i conjunts arquitectònics) que, pel seu interès artístic, històric o cultural, són els més destacats del municipi. Tal com s'observa en el gràfic anterior, hi predominen els edificis de caire residencial, és a dir, les masies (tant habitades com les deshabitades), així com les edificacions de caire socio-cultural. Mereix menció a part mereix el propi nucli antic (*fitxa 73*) i els edificis vinculats a ell com l'Ajuntament Vell (*fitxa 2*), la societat recreativa (*fitxa 33*) o el cementiri municipal (*fitxa 71*).

a) L'arquitectura popular de les masies: Les masies i cases de pagès són els edificis predominants fora del nucli urbà, tot i que alguns d'elles han quedat engolides bé per les noves urbanitzacions, bé per la pròpia Colònia Güell com els casos de Can Soler i Can Julià, descrites més amunt.

Del conjunt de totes les masies del municipi, incloses les de la colònia, les edificacions amb caràcter de masia que actualment no tenen un ús residencial familiar són les de Can Cartró, Can Julià de la Muntanya, Can Mallof, Can Ribot (actualment escola privada), Can Roc, Can Via (actualment residència geriàtrica) i Torre Salbana, mentre que continuen habitades amb ús residencial familiar les masies de Can Colomer, Ca n'Isbert, Can Monner, Can Ramon, Can Soler de la Torre i la Torre Forés.

A banda de l'ús, la distribució del poblament en masies, cases de pagès i masoveries és un reflex de dedicació agrària del municipi, i es manifesta en una arquitectura popular, simple, de llarga tradició i sense gaires floritures que anirà evolucionant amb el pas del temps i transformant segons les necessitats de cada moment.

Algunes d'aquestes construccions segueixen l'estructura clàssica de masia, de tres alçades amb planta baixa, pis i golfes. La planta baixa estaria dedicada al bestiar i tasques de producció i emmagatzematge d'eines i aliments, mentre que a la planta del primer pis, la sala noble o de representació distribueix la resta d'estances, i té la llargada i amplada del cos central. S'ha detectat el manteniment d'aquesta estructura en diverses masies, com Ca n'Isbert (*fitxa 86*), Can Colomer (*fitxa 27*), Can Ramon (*fitxa 90*) o Can Monner (*fitxa 89*). D'altres que segurament mantenien aquesta estructura s'han transformat de manera que no es pot reconèixer o costa molt fer-ho

com la Torre Forés (*fitxa 6*) o Can Ribot (*fitxa 11*).

Del conjunt de masies del municipi, Can Colomer o Ca n'Isbert són els que es troben més propers al canal de la dreta del Llobregat. Ca n'Isbert (*fitxa 86*) apareix citada com a tal per primera vegada l'any 1619, i cinc generacions d'aquesta família hi van viure fins l'any 1748. A les darreries del segle XVIII, la família Cardona va succeir als Isbert en la propietat de la finca, i després del casament (ja al segle XX) de la seva pubilla amb un Soler, fa que sigui aquest cognom el dels propietaris que han arribat fins a

Vista general de Ca n'Isbert.

l'actualitat.

L'edifici correspon a una masia de planta basilical, amb altres cossos annexes. La façana principal està orientada vers el sud, i consta de planta baixa, primer pis i golfes. A la clau de l'arc de l'entrada i a l'indes de les finestres hi ha múltiples inscripcions, que fan referència sobretot a dates de la segona meitat del segle XVIII. L'interior de la masia està organitzat a voltant d'un gran espai central distribuïdor. A l'interior de l'edifici es conserva la cuina amb la campana d'obra, una fresquera excavada a la roca i un premsa de vi. El pati de la masia està delimitat per un mur on es troba el portal i tres cossos annexos. Al davant de la masia, a l'altra banda del camí d'accés hi ha una antiga torre d'aigua construïda amb fàbrica de maó.

Can Colomer (*fitxa 27*) primer coneguda com Blancafort i després Pascual, apareix a la documentació des de 1327. La nissaga que avui ostenta la titularitat de la masia, també propietària de Can Mallol i de Can Monner, va accedir-hi pel casament de Miquel Pascual amb la pubilla Caterina Colomer, celebrat entorn l'any 1746. Actualment i tal com succeïa des d'antic, les seves terres estan dedicades a la

Vista aèria de Can Colomer. Imatge cedida per la família Pascual.

producció agrícola.

L'edifici està format per un cos principal al que s'hi adossen altres construccions, tant a l'oest com al nord. A més té altres edificacions com la casa dels masovers i coberts d'una planta aixecats a l'est i al sud de l'edifici principal. La disposició del conjunt defineix un pati central. El cos principal és de planta rectangular, amb planta baixa i dues plantes pis, amb tres eixos verticals d'obertures i amb coberta de teula àrab a dues aigües i cornisa ornamentada amb rajola ceràmica. L'edifici ha patit diverses transformacions i ampliacions al llarg dels segles, i la façana principal actual és , fruit d'una reforma de la segona meitat del segle XX. Està revestida amb estuc i presenta a l'esquerra del balcó del primer pis un esgrafi de la Mare de Déu de Montserrat i, a la dreta, un rellotge de sol (*fitxa 28*).

Can Mallol (*fitxa 88*) i Can Monner (*fitxa 89*) també són propietat de la família Pascual que les va adquirir entorn la segona meitat del segle XX. En ambdós casos són edificacions no habitades i dedicades a usos productius, el que està provocant la

Vista aèria de Can Mallol. Imatge cedida per la família Pascual.

degradació dels edificis.

La nissaga Mallol va donar nom a la finca quan hi va accedir l'any 1637, però hi ha documentació que situa l'origen de l'edifici ja al segle XVI. Consta d'un conjunt d'edificacions agrupades definint un trapezi amb un pati al mig. El cos principal tanca el flanc nord-oest del recinte, i ell mateix està format per edificis annexats en diferents èpoques. La façana està arrebossada i, malgrat haver perdut la policromia, conserva incisions ornamentals i de dates, que la situaria a cavall dels segles XVII i XVIII. A l'entorn del pati hi ha coberts, galliners i una gran bassa ornamentada amb una balustrada a l'angle sud-est. El pati central, en algun moment, va ser arreglat com a jardí. Així ho indiquen no tan sols la balustrada ceràmica que perfila la bassa, sinó també un paviment de còdols, una font amb nenúfars i un pou amb la maquinària per a l'elevació de l'aigua, un safareig de pedra adossat i un enrajolat que representa la imatge de sant Antoni de Pàdua.

Can Monner (*fitxa 89*) va estar en mans dels Monner fins a mitjan segle XIX, quan Josep Gelabert, casat amb Rosa Monner entorn l'any 1815, va fer-se'n càrrec. Al segle XX la propietat acaba passant a la família Pascual, que encara n'és propietària. L'edifici, també deshabitat i en desús, és de planta basilical i consta d'un cos principal, altres d'adossats i edificis annexos que tanquen el pati que hi dona accés. Té un portal amb reixa de ferro on hi ha les inicials JG (Joan Gelabert Tubella); al paviment del pati també hi ha gravades les inicials "JGT".

Detall de la porta d'accés de Can

Menció a banda mereixen Can Cartró, Can Ribot i Can Via, que es troben al vell mig de dues de les urbanitzacions del municipi; en el cas de les dues últimes, a més, tenen usos socials i culturals.

Can Cartró (*fitxa 87*) es troba en l'actual urbanització de Cesalpina, tot i que el primer

document que esmenta aquest mas data del 1318 com a Mas Cogullada. A la primera meitat del segle XVII es van succeir tres famílies en la propietat de la casa després dels Cogullada: els Casas, els Eres i els Cartró, que hi van viure fins l'any 1875. A partir d'aleshores va deixar-la en mans de masovers. L'edifici esta format per dos cossos juxtaposats en sentit longitudinal, de planta baixa i pis, amb amples diferents, ambdós coberts amb coberta de teula ceràmica àrab a dues aigües.

Can Ribot (*fitxa 11*) apareix a la documentació des de 1254, i ja com a mas Ribot des de 1583. Els Ribot van ser succeïts en la propietat de la finca a mitjan segle XIX, pels Suñer, En la dècada de 1960 la masia va ser comprada per Ricardo Mariana Mariñelarena, que hi va promoure la urbanització "Cesalpina, ciudad de vacaciones". El pla parcial Cesalpina va ser redactat el març de 1967 pels arquitectes Juan Antonio Cendoya i Joan Riera Virgili, i s'hi proclamava el lema que "en temas de turismo, España es diferente, Cesalpina es diferente". Poc després, el 10 de juliol de 1969 va ser declarada Centro de Interés Turístico Nacional pel decret 1641/69 del Consell de ministres, publicat al BOE vint dies després. En aquella època la masia es va convertir en restaurant i va deixar de funcionar com a finca agrícola. Actualment és una escola privada de la fundació Akua. La legalització de la urbanització no es va poder fer fins a la dècada dels noranta degut a les irregularitats administratives en la fase de

Vista de Can Ribot.
Fotografia: David
Quilabert.

planificació”

La masia és una construcció molt transformada al llarg dels anys i constituïda per diferents cossos. Tant a l'est com a l'oest, així com al nord i sud de l'edifici principal, s'han anat adossant diferents cossos al llarg dels anys, adaptats als usos i gustos de cada l'època, el que li dóna actualment una composició volumètrica de grans dimensions, on l'edifici principal queda engolit al centre. Tot i les grans

transformacions, encara es poden resseguir els elements arquitectònics originals i l'estructura de l'interior del cos principal, amb característiques d'una masia tradicional d'època moderna.

L'edifici també tenia una capella. De fet, als anys 30 del segle XX s'hi celebrava un aplec, i ja des de 1905 tenien permís del bisbe i cardenal de Barcelona per celebrar-hi missa. Segurament durant la segona meitat del segle XIX, en època dels Suñer, la casa i el seu entorn van ser objecte d'una reforma per tal d'adaptar-la al gust de l'època i donar-li un caràcter senyorial. L'aspecte que llueix actualment l'edifici es deu a les transformacions de les dècades de 1970 i de 1980, a partir del moment en què es va promoure la urbanització Cesalpina, per tal d'intentar recuperar el caràcter arquitectònic de masia que havia perdut un segle enrere. Tot i que no hi hem tingut accés, cal esmentar el mobiliari moble i arquitectònic conservat a l'interior. Entre aquest destaca l'antic forn de pa amb volta de pedra i ceràmica que es troba a una dependència de la planta baixa; un arc de pedra al vestíbul de la mateixa planta, i el parament de ponent del cos principal. A més cal destacar tres plafons ceràmics que representen a Sant Narcís, Santa Sabina i Sant Antoni de Pàdua, datats possiblement al segle XVIII.

Vinculats amb l'antiga masia de Can Ribot, en el present mapa de patrimoni s'han inventariat la mina d'aigua (*fitxa 38*) i el safareig (*fitxa 39*).

Per la seva banda, Can Via (*fitxa 91*) es remunta al segle XIII, sota el nom del Mas d'Ervig, i serà així fins mitjan segle XV o fins i tot el segle XVI, quan s'hi instal·laren els Via. Aquesta família va mantenir-ne la possessió fins mitjan segle XIX, quan van ser succeïts pels Pascual, emparentats amb els propietaris homònims de Can Colomer.

Vista general de Can 63
Via.

Can Via és un edifici de planta trapezoïdal, de planta baixa i dos pisos. La façana principal està orientada a sud i dona al jardí. Tot i això, l'accés preferent actual és per la façana de darrera, orientada a nord, que dona al carrer dels Cirerers. L'obertura principal de la façana sud és una porta dovellada amb arc de mig punt. A la clau hi ha la inscripció "IHS JAUME VIA FEBRE ALS 28 ANY 1717". Al jardí que hi ha al sector nord enfront de la façana d'accés hi ha un molí de sang i una premsa mecànica construïda el 1877 a Sant Vicenç dels Horts, segons consta a la mateixa peça. A la segona meitat del segle XX, la masia va canviar diversos cops de propietaris, i finalment va esdevenir una residència geriàtrica. L'adaptació a les necessitats d'aquest ús ha implicat un seguit de reformes i ampliacions del conjunt.

A l'entorn del nucli urbà, tal i com ja hem dit, només trobem dos masos, Can Ramon i Can Roc.

Can Ramon (*fitxa 90*) té l'origen en el mas medieval anomenat Pasteller. És un edifici de planta basilical, amb planta baixa, pis i golfes, orientada a sud-est i amb pati al davant. Té un cos central més elevat, amb coberta a dues aigües amb pendent perpendicular a la façana, i dos cossos laterals més baixos amb pendent paral·lel a la façana principal que estan acabades amb teula ceràmica àrab. La volumetria que s'observa des de l'exterior remet a un edifici de tres crugies paral·leles, amb entrada a la central dels baixos i amb sala al capdamunt, una distribució força característica de

l'època moderna. A la llinda de la finestra central del pis de la façana principal hi ha gravat un escut i el cognom Mas. A la façana principal encara s'hi conserven restes d'un rellotge de sol (*fitxa 66*).

Vista de la façana principal de Can Ramon.

En el cas de Can Roc (*fitxa 12*), a diferència d'altres masos del municipi, el seu nom no prové d'un cognom, sinó del nom d'un dels seus propietaris: en Roc Mas, que ho va ser entre les darreries del segle XVII i l'inici del següent, tot i que el mas ja està documentat anteriorment. La nissaga Mas va ser

succeïda pels Gelabert a mitjan segle XIX.

La masia de Can Roc és un edifici de planta baixa i planta pis amb coberta a dues aigües de teula ceràmica àrab i la façana principal orientada a sud-est. Té adossats diferents cossos annexos a la zona nord-est, formant un angle recte. L'edifici ha estat adquirit recentment per l'Ajuntament, que l'ha declarat BCIL, i hi vol instal·lar un equipament municipal de caire cultural.

Sens dubte, però, els dos edificis més destacats (ambdós conjunts arquitectònics) correspondrien a Torre Forés i la Torre Salbana.

La Torre Forés (*fitxa 6*), també coneguda com a Can Salgado, apareix a la documentació des del segle XIII amb el nom de "Mas Sbert". Al segle XVII ja apareix anomenat com a "casa de mossèn "senyor" Forés". Aquell senyor era Joan Agustí de Forés, personatge que va ocupar diferents càrrecs de l'administració a Catalunya. A mitjan segle XVII la masia va passar a mans de la família Palas, o Palàs, emparentats amb els Forés. Els Palas Forés van alinear-se en el bàndol austriacista durant la guerra de Successió (1700-1714); per això, després, les autoritats borbòniques van confiscar la finca i la van cedir al senyor Antonio del Frago. En relació a aquest episodi hi ha una llegenda al municipi on es diu que fou el primer lloc on es cantà l'Himne dels segadors com a himne polític reivindicatiu (*fitxa 43*). Poques dècades després, va passar a mans d'un militar filipista anomenat Jacinto Salgado, del qual va prendre el nom, i el 1761 era coneguda com "Torra del Sr. Jacinto Salgado".

Entorn l'any 1888 la van comprar Manuel Solá Fontrodona i Serapio Roca Casadevall. L'any 1933, Josep Baró ja havia comprat la finca i, el 1946, va passar a mans d'Artur Sedó i Guichard, que pertanyia a la família propietària de la Colònia Sedó d'Esparreguera. El 1963 Sedó va adquirir la masia veïna, Can Via, i poc després Jordi Tubella Codina li va comprar ambdues propietats amb la intenció d'urbanitzar-les sota

Vista general
de Torre Forés

el nom de Davis Club i Davis Club II. Finalment, només va promoure la primera urbanització, en els terrenys de Can Via. Tubella va rebatejar la finca com Mas Terra Alta de forma totalment arbitrària,.

Correspon a un conjunt arquitectònic format per diferents edificis i edificacions annexes, cellers i capella entre altres. L'edifici principal és de planta rectangular i té planta baixa, primer pis i golfes amb coberta a dues aigües feta amb teula ceràmica àrab. La façana principal està orientada a sud-est, i dóna accés al jardí. Aquí trobem la porta principal feta amb arc de dovelles de pedra vista, a l'esquerra de la qual hi ha una gran finestra rectangular reixada. Al cos principal sembla que s'hi va annexar un cos al sector nord. A la part posterior de la masia hi ha adossats altres cossos amb terrat i ampits amb merlets. A la façana d'un d'ells, i al costat de la porta d'accés al jardí des del camí d'arribada, hi ha un escut d'armes amb la inscripció "Armas de Lopez de Zamora" (fitxa 7). Sobre la coberta del cos principal s'eleva una torre rectangular coronada per merlets i un òcul a cadascuna de les seves façanes. La masia disposa d'una capella a la planta baixa, amb un únic espai i un retaule, i a la part posterior hi ha una petita sagristia. A la planta baixa també hi ha un molí amb una gran premsa de fusta, amb cofins per extreure oli i vi. A l'interior hi ha elements mobles i elements arquitectònics i pictòrics des del segle XVII fins el segle XX. Té un rellotge

A la imatge superior, vista del cos annex al nord. A la imatge inferior, detall de la façana posterior amb l'escut d'armes.

de sol a la façana principal.

L'últim element correspon a la Torre Salbana (*fitxa 23*), conjunt destacat que es troba en un estat d'abandonament important i que s'està degradant de manera alarmant.

La Torre Salbana té l'origen en l'anomenada torre d'Eles, documentada l'any 992, dins del terme del castell de Cervelló. Sembla que en origen era una construcció quadrada, que se substituï per la de planta circular actual, bastida al segle XI, com les de Benviure (Sant Boi de Llobregat) i de Coaner (Sant Mateu de Bages). Formava part de la línia de frontera de la part baixa del Llobregat, juntament amb els castells de Castellví de Rosanes, d'Eramprunyà (Gavà) i de Cervelló i les veïnes torres del Llor i la de Benviure (a Sant Boi de Llobregat). Sembla que al segle XII ja tenia terme propi, anomenat de Cort, o Sacort, que va passar a mans dels Castellbell (inici del segle XIV), després a Pere Bosc, Pere Sacal i Joan Jordà, que n'era propietari el 1504. Unes cinc dècades més tard, els senyors de Salbà del castell de l'Albà (Aiguamúrcia, Baix Camp), van adquirir la propietat i li van donar nom. Els successors d'aquesta família van mantenir la propietat durant més de quatre segles. Els darrers anys ha anat passant per mans de diversos propietaris i hi ha hagut algunes propostes per recuperar l'edifici, però cap no s'ha concretat.

Al recinte s'hi accedeix des del carrer de la torre Salbana, on hi ha la porta d'entrada, sobre la qual s'aixeca un tram de mur coronat per merlets, al centre del qual hi ha un

Detall de la porta
d'accés a

escut de pedra (fitxa 61)

Un cop passat aquest accés s'entra als terrenys de la finca fins a arribar al conjunt edificat. El conjunt de la Torre Salbana està format per la torre circular del segle XI i una casa senyorial que s'hi adossa. L'edifici original, una masia coberta a dues vessants pot datar del segle XVII, transformada al llarg dels anys amb una estètica neogòtica i neomedieval. D'aquest edifici de planta quadrangular pràcticament només se'n conserven les parets, ja que bona part de les cobertes s'han ensulsi. El conjunt es troba a l'interior d'un recinte delimitat per murs de maçoneria i tàpia coronats amb una espècie de cornisa rematada de forma circular a la part superior i que sobresurt de la línia de paret. En aquest mur, que delimita el pati interior del recinte, hi ha dues bestorres circulars rematades amb merlets que flanquegen la porta d'accés a l'edifici. Aquestes bestorres tenen diverses espitlleres, i la porta feta amb arc ogival conserva

Vista general de la Torre Salbana i l'edifici adossat.
la reixa de ferro.

La torre fa uns 4 metres de diàmetre interior, i els murs tenen un gruix aproximat de 2

metres. Està construïda amb pedres de mides diverses lligades amb morter de calç, i arriba a una alçada de gairebé 15 metres. Per les obertures exteriors s'hi detecten reformes, entre les quals destaca una finestra neogòtica amb guardapols fruit d'una reforma vuitcentista. També hi ha un rellotge de sol (*fitxa 24*). La torre està coronada per una falsa barbacana de maó vist, sostinguda per arcs cecs i merlets.

La casa senyorial s'adossa a la torre per la banda de nord-oest. Té una bestorre de base quadrada a la façana principal, amb obertures rectangulars amb guardapols. La resta d'obertures de la mateixa façana són més petites; n'hi ha tres al primer pis i tres al segons pis, i també tenen guardapols. La construcció està feta amb pedra i maó, però està completament arrebossada, amb incisions que imiten un carreuat de pedra. En aquesta mateixa façana, a la bestorre, hi ha un escut d'armes esculpit en pedra

Vista de la bestorre de base quadrada amb l'escut a la façana principal, i de les dues bestorres que delimiten l'interior del recinte.

(*fitxa 26*).

b) El nucli antic: La continuïtat d'un conjunt estable d'habitants a Santa Coloma es remunta a l'alta edat mitjana, amb la fortificació del castell del Montpedrós i la fundació de la parròquia de Santa Coloma.

La fortificació del Montpedrós es documenta com a Castellnou de Cervelló l'any 1292, i

la seva capella dedicada a sant Antoni Abat apareix esmentada per primer cop en aquella data. També coincideix que en aquell moment la parròquia de Santa Coloma de Montpedrós passa a anomenar-se de Santa Coloma de Cervelló. El poblament del territori ja estava organitzat en una sagrera al voltant de l'església i en masos disseminats, un tipus d'establiments que es consolidaran durant el segle XIV. Al segle XIII ja hi ha documentada la Casa de Blancafort (1225), el Mas Ervig (1278, actual Can Via), el Mas Capmàs (1297, avui Torre Forés) i el Mas Palomer (1254, ara Can Ribot).

Al segle XV el nucli de poblament de la vila, establert a redós de l'església, ja estava totalment consolidat. Dins la sagrera s'hi encabien el cementiri, un figueral i la rectoria. Al llarg del camí que portava a Castellnou de Cervelló (l'actual carrer de l'Església i camí de Can Via) s'hi anaren agrupant cases. La més ben coneguda és la de Can Baruta, amb un origen documentat al segle XIV, que fou enderrocada l'any 2010. Actualment hi ha el centre cívic del mateix nom (*fitxa 72*).

Nucli de Santa Coloma, amb el Montpedrós al fons.

L'origen del poble de Santa Coloma, doncs, està lligat al de l'església (*fitxa 78*) de la qual pren el nom, i que fou l'element aglutinador de la població. L'any 1026 es cita (al cartulari de Sant Cugat) l'altar de Santa Coloma dins el Terme de Montpedrós. El 1089 l'església apareix ja documentada com a parròquia, dedicada a Santa Maria i a Santa Coloma. A partir del 1323 es comença a anomenar Santa Coloma de Cervelló.

El temple original era d'estil romànic, i tenia el presbiteri orientat vers llevant. Aquesta capçalera estava rematada per un absis central i dues absidioles, però és probable que tan sols tingués una nau. A finals del segle XVI es va obrir una capella a cada costat de la nau, en una posició centrada: la de Sant Antoni al lateral nord i la del

Roser al sud. El canvi més notable, però, el va experimentar al segle XIX. Es van enderrocar l'absis central i l'absidiola nord de l'església per tal de prolongar la nau cap a l'est i alçar-hi la nova façana neoclàssica, alhora que a l'interior s'hi habilitava un cor. Per a la nova porta s'hi va reutilitzar un portal del segle XVI. Lògicament, aquests canvis van obligar a traslladar el presbiteri a l'extrem de ponent. A finals del segle XX es va allargar cap al sud la capella del Roser, situant en aquest espai el nou presbiteri.

Precisament de finals del segle XX és la placa a Mossèn Salvador Clariana (*fitxa 34*), mossèn de la vila durant 25 anys, i que es troba als accessos del temple.

Vista de la façana de l'església i el pont que uneix la rectoria amb l'edifici religiós.

A redós de l'església hi trobem la rectoria o casa Parroquial (*fitxa 68*) documentada des de l'any 1357, precisament arran de la necessitat de restaurar-la, palesant que el seu origen és encara anterior. La documentació escrita també deixa testimoni de

reformes als segles XV, XVII i XIX. Les darreres intervencions corresponen a finals del segle XX.

A més de la funció principal d'habitatge del rector, està documentat l'ús de la rectoria com a lloc de reunió del consell de la vila al llarg del segle XVII. El mes de juliol de 1936, l'església va ser saquejada per forasters i la rectoria va ser destinada a seu del comitè local de la UGT, biblioteca i taller de modistes.

Façana de la Rectoria o casa parroquial.

L'edifici és de planta irregular (vagament en forma de lletra L), amb planta baixa i primer pis, situat entre el camí de Can Via i el carrer de l'Església. Un dels trets més característics de l'edifici és la connexió del seu primer pis amb l'església de Santa Coloma mitjançant un pont cobert que traça un passatge sota seu. El cos principal, no obstant, és aquell la façana del qual s'obre al sud-oest. A la planta baixa, presenta al centre una gran portalada adovellada que, si bé originàriament devia traçar un arc de mig punt, posteriorment fou alterada retallant-ne l'intradós fins deixar-hi una obertura rectangular. Té diverses finestres i la façana està feta amb maçoneria irregular vista llevat dels blocs de pedra ben tallada que defineixen les obertures i un bloc situat al damunt de la clau de l'arc on hi ha esculpits dos angelets barrocs que sostenen una porta, la porta dels cels. Probablement aquest element formava part originàriament del

portal de l'església. De la resta de l'edifici cal destacar la galeria d'arcs peraltats que hi ha a l'angle sud-est del primer pis.

A l'interior de l'edifici hi ha constància d'una pedra amb una inscripció gòtica i una altra amb un esgrafiats que representa un campanar, a més d'una sitja, un forn, un arc de pedra a la planta baixa del segon cos i un arrimador ceràmic.

Per tant, allò que millor coneixem d'aquest nucli urbà primigeni (*fitxa 73*) és, a banda de l'església i la rectoria, tota la mansana entre la plaça de la Constitució, el carrer de l'Església, el carrer de Lluís Pascual Roca i el passatge de l'Ajuntament. Durant el segle XIX, o potser ja en el XVIII, el nucli primitiu es va anar estenent pel camí que comunicava el poble amb el Camí Reial de Sant Boi a Sant Vicenç dels Horts i pel carrer Padró, de nova formació. El creixement urbanístic va ser conformat per cases entre mitgeres, amb entrada de carro i pati posterior per a tasques agrícoles.

Vista del carrer Padró, on encara són visibles les típiques cases entre mitgeres.

Santa Coloma no tenia un edifici propi com Ajuntament; sembla que durant el segle XVI es reunien a l'Església de Santa Coloma i, al segle XVII, a la rectoria. El 30 de març de 1855, l'alcalde Francesc Mitjans acorda en Ple construir la Casa

Consistorial del municipi, en uns terrenys de la masia de Can Caldés. L'edifici de l'Ajuntament Vell (*fitxa 2*). És un edifici de dues crugies, amb planta baixa i planta pis i coberta a tres aigües. La façana principal està orientada a nord-est amb front a la plaça de la Constitució. Després de la seva construcció a l'última dècada del segle XIX i les dues primeres del segle XX s'hi van fer algunes reformes i reparacions. Durant la primera meitat del segle XX, 1929 i 1930, es van fer reformes a l'interior dirigides per l'arquitecte municipal, Francesc Berenguer i Bellvehí, fill de Francesc Berenguer i Mestres, col·laborador d'Antoni Gaudí.

Vista de la façana principal de l'Antic Ajuntament, situat a la confluència entre la Plaça de la Constitució i el Carrer de l'església.

Segons l'inventari de béns de propietat municipal del 1971, aleshores l'estat de conservació de l'edifici ja era deficient i la planta baixa estava destinada a escola de nenes i a consultori, i el pis a habitatge de la mestra i a dependències municipals. Finalment el 1997 es va produir el trasllat de l'Ajuntament a l'edifici actual, d'obra nova.

Aquest creixement urbanístic amb cases entre mitgeres, l'Ajuntament i noves edificacions va anar lligat d'una manera o altra amb la construcció, finalment, del Canal

de la Dreta del Llobregat (1855-1865). El canal va renovar el valor de les terres del pla del riu, que fins aleshores havien tingut preferentment conreus extensius, per convertir-les en regadius, fet que va revitalitzar l'economia.

Amb la construcció de la Colònia Güell, també a finals del segle XIX, el municipi va passar a tenir 542 habitants el 1900 (250 dels quals vivien al nucli antic), i es va establir un gran contrast entre una Colònia molt ben dotada d'equipaments i serveis i un nucli antic que no acabava d'arrencar ni demogràficament ni urbanística.

A inicis del segle XX la Colònia Güell es trobava en plena efervescència, fins i tot el 1912 la Companyia General de Ferrocarrils Catalans havia inaugurat el seu baixador a la Colònia. Tanmateix, el nucli antic de Santa Coloma havia tingut una evolució diferent i a mitjans del segle XX, la manca de transport públic encara feia que es trobés relativament aïllat i no fos atractiu per a fer-hi grans inversions. Tot i això, l'any 1967 es va construir per iniciativa del veïnat la Societat Recreativa (*fitxa 33*) amb l'objectiu de revitalitzar el nucli antic. En aquell moment disposava de sala de teatre-cinema, locals de reunió i pista de bàsquet. Actualment, adaptada a les noves necessitats de la

Detall de la Societat Recreativa, al centre del nucli urbà.

societat, continua fent la mateixa funció. L'any 2017 va celebrar el seu 50è aniversari.

Constructivament correspon a un edifici modern amb una cornisa ondulant i un rellotge a la façana. A l'interior, destaca una àmplia escala de caragol i diverses sales per a realitzar-

Detall de l'escala de cargol interior de la Societat Recreativa.

hi activitats culturals i lúdiques.

A conseqüència del progressiu creixement del nucli urbà es va decidir fer un nou cementiri que substituís el parroquial, que ja havia quedat petit i que per la seva ubicació no satisfia les exigències de salubritat del moment. El 28 d'octubre de 1889, l'Ajuntament de Santa Coloma va comprar un terreny boscós en el paratge de Can Busquets, a la muntanya de Sant Antoni. No obstant, el mes de juny de 1893 es va decidir canviar d'emplaçament, per considerar-se que la finca denominada la Rutlla era més adequada. El 6 d'agost de 1894, l'Ajuntament va subhastar i adjudicar les obres de construcció dels murs perimetrals i, d'aquell moment ençà, el cementiri ha anat creixent i incorporant elements.

El cementiri (*fitxa 71*), de planta rectangular, està delimitat en tot el seu perímetre per un mur de tanca. Al costat est s'hi obre la porta d'accés, una portalada amb un arc de mig punt de carreus de pedra coronada amb una creu. A la porta de forja hi ha la data 1894. Dins el cementiri hi ha zones enjardinades, i tres tipus d'enterraments: nínxols, tombes i panteons. Hi destaquen, entre d'altres, el panteó de la família Suñer-Ribot,

Castany i Balmes i Jover Regordosa.

Per últim, i dins d'aquest mateix capítol, creiem necessari incloure l'Ermita de Sant Antoni, que si bé no es troba en el nucli urbà del municipi, sempre hi ha estat estretament lligada. Juntament amb l'església Parroquial, són els dos referents religiosos de la Santa Coloma antiga. És cert que dins el terme municipal de Santa Coloma hi ha altres petites capelles, però sovint vinculades a masos com les capelles de Can Ribot (*fitxa 11*); la Torre Forés (*fitxa 6*) o la de la Mare de Déu dels Dolors a Can Soler de la Torre (*fitxa 13*).

L'ermita de Sant Antoni (*fitxa 16*) ja apareix a la documentació des del Segle XIII, en concret el 16 de maig de 1292, quan Guerau de Cervelló va fundar un benefici a l'altar de Sant Antoni del castell Vell de Cervelló. Sembla, però, que el Castellnou de Cervelló i la seva capella van quedar força malmesos durant la guerra Civil Catalana (1462-1472), o potser abans, a causa del terratrèmol de 1428, i després van quedar abandonats. Els intents de reparació de l'ermita no es van definir fins a finals del segle XVII. El 13 de maig de 1662, Dalmau d'Ivorra, baró de Sant Vicenç, donava permís per reconstruir la capella a instància de Jaume Mas, rector de la parròquia de Santa Coloma, i dels jurats Rafael Julià i Rafael Via. La capella va ser beneïda el dia 27 de juliol de 1664 pel vicari general del bisbat de Barcelona, el reverend doctor Pere Màrtir Febrer, que havia estat rector de Santa Coloma de Cervelló. Es va fer una processó des de l'església de Santa Coloma, s'hi va celebrar una missa, un dinar popular i es va

ball
ar
una
dan
set
a.
Des
de
llav
ors
l'edi

Vista de l'ermita de Sant Antoni

fici va estar en ús fins a l'any 1836, quan la capella va tornar a ser abandonada, hi van mantenir el culte diferents ermitans, el darrer dels quals va ser Oleguer Forgas (1817-1836).

La capella actual és fruit d'una reconstrucció feta el 1958 per iniciativa popular i amb pedres de l'antiga església i del castell. De fet, està parcialment construïda sobre l'antiga cisterna del recinte defensiu. És un edifici de planta rectangular de nau única, amb la façana d'accés orientada a nord-est, coberta amb volta de canó una mica rebaixada i un acabat exterior ondulat fet actualment de formigó armat, coronat per una creu. Anualment s'hi celebra l'Aplec de Sant Antoni (*fitxa 17*), que té lloc l'últim cap de setmana del mes d'abril. El 2019 s'ha celebrat el 65è aplec.

c) Equipaments socials, culturals i administratius: Un dels elements patrimonials més importants del municipi, sense incloure els de la colònia ja esmentats més amunt, són els seus equipaments, no tant per el seu valor arquitectònic, sinó pel seu valor socio-cultural.

A banda dels Ajuntaments (tant el nou com el vell) i la seva funció administrativa, en total s'han inventariat 6 centres cívics o casals al municipi. En trobem un a la Colònia Güell, l'Ateneu Unió (*fitxa 44*) i un al nucli urbà, la Societat Recreativa (*fitxa 33*) que ja hem descrit en capítols anteriors. La resta es troben disseminats per tot el municipi, a excepció del de Can Baruta, que rep el nom de la masia que ocupava el mateix emplaçament almenys dels del segle XV, formant part del nucli originari medieval.

El Centre Cívic de Can Baruta (*fitxa 72*) és l'equipament on es troben les dependències administratives del Departament de Cultura de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló. Així mateix, s'hi concentren els serveis dels Espais Familiars La Masieta, el Punt Òmnia i el Centre de Desenvolupament infantil i Atenció Precoç

Centre Cívic Can Baruta

(CDIAP).

No obstant, el Centre Cívic també disposa d'espais per acollir les activitats de diverses entitats de caire cultural, veïnal, social i econòmic. Entre d'altres, s'hi fan exposicions, tallers i conferències i assaigs musicals. Físicament, es tracta d'un edifici de nova creació, amb planta en forma d'"L" i distribuït en dos nivells (planta baixa i primer pis). De la masia original només se'n conserva el graner.

El Centre de Can Carletes (*fitxa 40*) és l'espai de Recursos Juvenils del municipi, i es va inaugurar el maig de 2009, aprofitant unes infraestructures precedents. L'Equipament consta d'un edifici rectangular amb grans finestres ubicat en el Parc de Can Carletes, entre els barris de Can Lluç i La Pineda. El centre compta amb un equip educatiu que treballa aplicant metodologies participatives, vivencials i dinàmiques amb l'objectiu d'acompanyar les persones joves en el seu procés vital, donant resposta a les seves necessitats i demandes, i a les del seu entorn. El recinte, a banda de l'edifici principal (on hi ha ludoteca, aula multimèdia, sala d'actes i sala polivalent) té a l'exterior una pista de patinatge en

línia, skate, un punt de trobada, una carpa de jocs exterior, amfiteatre amb graderies per fomentar la creació i experimentació, un espai ecològic amb un petit hort, i un espai per a realitzar tallers a l'aire lliure.

Can Carletes

Allunyat del nucli urbà, i en relació a la urbanització del mateix nom creada els anys '60 del segle XX, trobem el Casal de Cesalpina (*fitxa 35*). Correspon a un edifici rectangular de dues plantes construït el 2001, seu de l'associació de veïns de Cesalpina, que pretén fomentar la vinculació entre els residents i potenciar la zona amb activitats tant culturals i esportives com associatives, a banda d'aconseguir millores en les infraestructures. A l'exterior de l'edifici hi ha un parc amb banc, taules de ping pong i cistelles de bàsquet.

L'últim edifici correspon al Centre Cívic de Sant Roc (*fitxa 69*), vinculat a la urbanització del mateix nom. Al llarg de les dècades de 1960 i 1970, al límit nord del terme municipal amb el de Sant Vicenç dels Horts, hi va créixer de manera espontània la urbanització de Sant Roc. La seva ubicació en dificulta la connexió amb la resta de sòl urbà del municipi. L'obertura del centre volia fomentar el teixit associatiu veïnal del barri i el desenvolupament d'activitats, va ser la seu de l'associació de veïns "les

A l'esquerra, el casal de Cesalpina; a la dreta, el centre cívic de Sant Roc.

Formigues" (o bé "Las Hormiguitas"). Es tracta d'un edifici en planta baixa de recent construcció, de planta rectangular allargassada i edificat amb seccions prefabricades. Està dotat amb espais de diverses mides per tal d'adaptar-se a les necessitats de l'associacionisme veïnal de Sant Roc. La seva rellevància no es deu al seu valor arquitectònic, sinó al seu vessant social. Malauradament, en el moment de la visita estava aparentment inactiu.

Per últim, i com element administratiu i social més important del municipi, trobem l'Ajuntament (*fitxa 1*). Construït a inicis del segle XXI pels arquitectes Joan Pascual i Ramon Ausió, és un edifici de planta quadrangular i uns 2000m² de superfície situat en una de les zones de recent urbanització que prolonguen el nucli antic. Correspon a una construcció d'estil modern, feta amb cubs de formigó gris definint línies rectes i sòbries. Els cubs de formigó estan disposats a diferents alçades, adaptant-se a la topografia del terreny, i s'alternen amb grans finestrals amb perfils blancs. De fet l'edifici està format per dos cossos juxtaposats. A poca distància de l'Ajuntament hi ha la biblioteca Pilarín Bayés (*fitxa 104*), que a banda del fons generalista és dipositaria de diverses col·leccions i fons municipals.

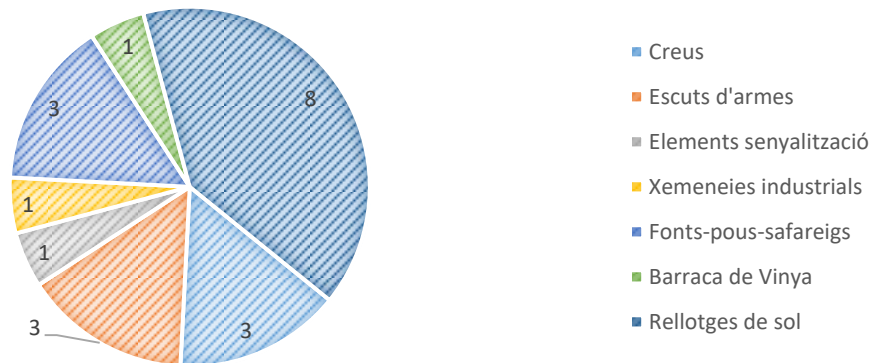
Biblioteca Pilarín Bayés.

5.1.3. Elements arquitectònics

Dins d'aquesta tipologia s'inclouen les parts d'un conjunt o d'un edifici que per sí mateix tenen prou valor com per destacar-lo, així com estructures arquitectòniques de menor entitat, de caire rural i popular i que testimonien activitats econòmiques, de caire industrial, artesanal o agropecuari.

En total s'han inventariat 20 elements dins aquesta categoria, els quals hem representat segons la seva tipologia en el següent gràfic:

Tipologia elements arquitectònics

El gràfic mostra el predomini d'elements ornamentals, amb 8 rellotges de sol i 3 escuts d'armes associats als gran masos i edificis del municipi. En segon lloc trobem un mateix nombre de creus i els elements relacionats amb l'abastiment d'aigua. Per últim, trobem les xemeneies i les fites de pedra de la Colònia, i 1 barraca de vinya.

Per fer-ne una anàlisi més global, però, hem cregut oportú fer-ne una altra classificació segons els usos a què anaven destinats i les seves tipologies. En aquest sentit, els hem agrupat en les següents categories

a) Elements relacionats amb la senyalització: En aquest apartat destaquem quatre elements, les creus de la Missió (*fitxa 97*); Can Salgado (*fitxa 42*) i Puig del Cartró (*fitxa 95*) i les fites del carrer Monturiol (*fitxa 81*).

Les fites, descrites al capítol de la Colònia, tenien bàsicament la funcionalitat de senyalitzar les terres del senyor Eusebi Güell, i per tant són l'únic element amb funcionalitat de senyalització pròpiament dita.

Pel que fa a les creus, una s'aixecà per commemorar un fet, com la creu de la Missió i les altres dues possiblement per assenyalar llocs de pas o d'encreuament.

La creu de la Missió, situada molt a prop de la Colònia, és força senzilla. Actualment està fonamentada sobre una base de formigó i un

vas metàl·lic de secció quadrada, a l'interior del qual s'encaixa la creu feta de fusta, amb un rètol que diu creu de la missió. Al rètol antic s'hi llegia "Record de la missió any 1917 restaurada en la missió de l'any sant 1950".

Creu de la Missió

La creu del Puig del Cartró s'alça allà on creixia l'anomenat Pi del Cartró, un pi pinyoner monumental que destacava dalt del turó i era un punt de referència del paisatge. El lloc era concorregut per part dels excursionistes, havia aconseguit aplecs, dinars i berenades, fins que el 22 de febrer de 1915 un temporal de vent el va aterrar. L'any 1956, 25è aniversari de la Unió Excursionista de Catalunya, la secció de Sant Boi de Llobregat hi va alçar la creu tot recuperant aquest punt de referència.

Creu del Puig del Cartró

La creu és de base quadrada amb dos graons, que en cadascuna de les seves quatre cares té una placa amb el nom de cadascun dels quatre municipis que hi confronten. Al costat corresponent a Sant Boi de Llobregat hi ha una segona placa commemorativa del 25è aniversari de l'erecció de la creu (1981) i una tercera, amb un poema de Jacint Verdaguer, que commemora el cinquantenari (2006) i suposa la recuperació de l'aplec. A la part més alta de la base també hi ha encastada una placa amb un vèrtex geodèsic de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Per últim, de la creu de Can Salgado no es té notícia sobre ni qui ni quan la va

col·locar en aquest punt. Va ser enderrocada per actes vandàlics entre els anys 70 i 90 del segle XX i, actualment, per sobre les poques restes originals conservades hi ha una pila de pedres. És possible que per la seva ubicació, entre els termes de Sant Boi i Santa Coloma, substitueixi alguna creu de terme antiga. La creu només era un punt de referència i sembla que mai va ocasionar aplecs ni cerimònies de cap mena.

b) Elements arquitectònics relacionats amb l'abastiment d'aigua: En aquest apartat destaquem 3 elements, la font del Murri (*fitxa 84*); el Pou de la Mariana (*fitxa 108*) i el safareig de Can Ribot (*fitxa 39*). Aquí possiblement es podria incloure les Mina d'Aigua de Can Julià i de Can Ribot o el dipòsit d'aigua de la Colònia, però tots tres han estat considerats com a obra civil.

L'any 1927, Enriqueta Castells Sivilla (vídua d'Antoni Suñer Ribot i, per tant, propietària de la masia de Can Ribot) va vendre a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló un terreny de la seva propietat a un preu molt baix. Amb aquesta transacció facilitava l'extracció d'aigües de la Font del Murri per tal d'abastir la població. A la falda de l'elevació de Can Ribot hi ha una petita peça de terreny denominada Jardí de la Font del Murri. Aquest espai ocupa just el fons del Torrent de Can Via, essent triat en el seu moment per captar l'aigua i abastir-ne la població. La font original ha estat molt alterada per successives adaptacions de la instal·lació i l'aterraplenament de la plaça. La font dona nom a la revista de les associacions de veïns de Santa Coloma de Cervelló.

Font i jardí del Murri.

També a l'entorn de Can Ribot trobem el safareig de planta quadrangular fet amb maons i tot arrebossat amb ciment que encara conserva els blocs de pedra inclinats on es rentava la roba.

Per últim, cal fer esment de Pou de la Mariana, un cos cilíndric alçat amb maçoneria i cobert amb una cúspide de maons. Per la seva ubicació, perfora la capa freàtica que discorre sota la riera de Can Via. Abans que el poble tingués xarxa d'aigua corrent (cosa que s'aconseguí l'any 1927, amb l'aprofitament de l'aigua de la Font del Murri) molts veïns hi anaven a buscar l'aigua.

A l'esquerra el pou de la Mariana, a la dreta detall del safareig de Can Ribot.

En aquest capítol també es podria incloure la torre d'aigua davant de la masia de Can Isbert, descrita conjuntament amb el mas, o els quatre pous de la Colònia Güell, també descrits en capítols anteriors..

c) Elements relacionats amb usos industrials: Els elements arquitectònics més abundants al municipi són, sens dubte, els vinculats als usos industrials, i només a la Colònia Güell se'n podrien destacar un bon nombre. El fet de tractar-se la fàbrica com a conjunt ha fet que no s'inventariessin per separat cadascun d'aquests elements que en formaven part, com ara la xemeneia, els muntacàrregues, les carboneres, el transformador, els dipòsits d'aigua, els túnels d'extracció de borres o els túnels de transmissió.

Per això en aquest capítol només s'inclou un únic element, la xemeneia de la fàbrica del Cartró (*fitxa 9*), que formava part de l'empresa anomenada "Viuda de Ramon Esteva". Entre el 1922-1923 aquesta societat ja havia passat a mans de Metje Bové que la mantingué fins al 1934, quan apareix com a propietari Zoïl Janés. A partir del 1941 fins al 1960, quan es va tancar, és propietat de Josep Maria Frigola Carreras. A la dècada dels 80 s'hi va instal·lar un magatzem de ferros i posteriorment es va enderrocar, deixant únicament com a testimoni del seu passat la xemeneia.

La xemeneia és de secció circular feta de maó ceràmic vist, edificada sobre una base feta de pedra i morter de planta quadrada. El tronc té forma d'un con truncat, que es genera a partir d'una circumferència. Fa uns 14,33 m d'alçada i té un diàmetre a la part superior d'1,7 m i uns 2,4 m a la part baixa. L'estructura està a tocar del canal de la dreta del Llobregat, envoltada de vegetació, i té alguns grafitis pintats a la part baixa.

Xemeneia de la fàbrica del cartró

e) Elements ornamentals, els rellotges de sol i els escuts d'armes: Ens ha semblat interessant assignar un apartat propi als elements ornamentals, ja que es resumeixen en dues tipologies. Ambdues estan estretament vinculats als grans masos i edificis del municipi, el que posa en relleu la importància que van tenir en el passat, i que alguns d'ells encara tenen.

En total s'han inventariat 8 rellotges de sol, pertanyents a sis edificis. D'aquests 8 rellotges, 4 es troben en els dos masos de la Colònia, Can Soler de la Torre i Can Julià de la Muntanya. En ambdós casos es tracta de rellotges de sol bessons, col·locats a la façana i en força mal estat de conservació.

També en força mal estat de conservació es troba el rellotge de sol de Can Ramon (*fitxa 66*) i el de la Torre Salbana (*fitxa 24*). Els que estan en millor estat són els de Can Colomer (*fitxa 28*) i el de Torre Forés (*fitxa 36*), en tots dos casos també col·locats a la façana principal de l'edifici.

A la imatge superior esquerra, detall del rellotge de sol de la Torre Salbana; a la dreta, rellotge de sol de Can Ramon.

A baix, detall del rellotge de sol de Can Colomer.

El de Can Colomer correspon a un rellotge de sol vertical i artístic, de planta quadrangular i coronament arrodonit, esgrafiat a la paret. L'interior hi ha representada una escena al·legòrica agrícola, a l'esquerra hi ha un paller, a la dreta un arbre, i al centre un pagès llaurant el camp amb una arada tirada per un cavall. Per sota l'escena hi ha el lema "Jo sense sol i tu sense fe no som res". Es conserva sencer el gnòmon de vareta, amb un sol al pol, per sobre l'escena agrícola. Els nombres estan inscrits, en números romans, dins una banda que voleia entre l'escena i el lema. Marca les hores i mitges hores, de les 8 del matí a les 3 de la tarda, en cicles de 12 hores; la línia de les 12 és vertical. Sembla que fou col·locat en la reforma de la façana durant la segona meitat del segle XX.

El rellotge de sol de la Torre Forés, tot i que no hi hem tingut accés, també es vertical i artístic, de planta circular esgrafiat a la paret, amb un rivet definit al voltant. Se'n conserva sencer el gnòmon de vareta, però no marques horàries de cap mena.

Pel que fa als escuts d'armes, se n'han inventariat tres: dos a torre Salbana i un a Torre Forés. L'escut d'armes de Torre Forés (*fitxa 7*) es troba a l'accés de la finca per la banda nord-oest, a tocar de la porta d'entrada. És un escut de pedra on es llegeix

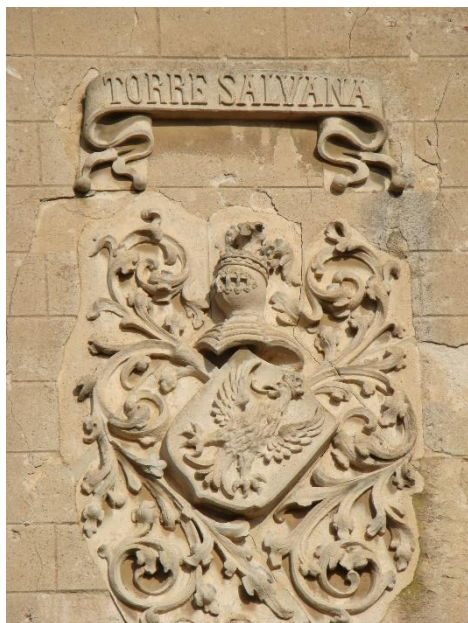
"Armas de López de Zamora" amb les quatre barres de l'escut d'Aragó i un lleó al damunt. Es tracta d'un llinatge originari de la vila de Bierge (Aragó) del qual es desconeix la relació amb els propietaris de la finca.

Sembla que aquest escut es va col·locar durant les reformes l'edifici a finals segle XIX, quan es vol donar un caràcter més senyorial a la finca, i es construeix un nou cos d'entrada i una torratxa al damunt, ambos edificis coronats per merlets. El aquest moment, a finals del segle XIX, els propietaris eren Manuel Solá Fontrodona, i Serapio Roca Casadevall; fins aleshores i des de mitjans de segle XVII, la finca havia estat propietat de la família Salgado.

A la imatge superior, detall de l'escut d'armes de Torre Forés.

A baix, escuts d'armes I i II respectivament, de la Torre Salbana.

A la torre Salbana hi ha dos escuts, l'escut d'armes I (*fitxa 26*) està situat a la bestorre de la façana principal. L'escut pròpiament dit està inclinat a l'est, és quadrat amb part inferior apuntada, i té una àliga/fènix amb la mateixa inclinació esculpida al centre. El conjunt està envoltat per fulles i timbrat per un casc. Al sobre i dins d'una banda s'hi

llegeix "Torre Salvana". Per la seva banda, l'escut d'armes II (*fitxa 61*) està situat per sobre la porta d'accés al recinte, també és quadrat amb la part inferior apuntada, envoltat per fulles i timbrat per un casc. Al centre, entrellaçades, hi ha les lletres m i b. Aquestes lletres podrien fer referència al marquesat de Barberà, propietaris i autors de la restauració neomedieval de principis de segle XX.

f) Elements d'ús agrícola, les barraques de vinya: Tot i la importància de l'agricultura, un dels motors econòmics del municipi, només s'ha localitzat i inventariat una barraca de vinya dins el terme municipal: la barraca de vinya de Can Cartró (*fitxa 130*).

Situada a l'entorn de Can Cartró, correspon a una construcció de pedra seca orientada a l'oest de planta circular amb coberta amb falsa cúpula, rematada amb argila i pedruscall. L'estructura presenta una porta d'uns 0,90 m d'amplada definida per un arc primitiu (o d'ametlla). La seva coberta de falsa cúpula o cúpula per aproximació de filades és l'element característic. Consisteix a sobreposar filades de pedres planes, de forma concèntrica, on cada filada s'anirà estretint progressivament per sobre l'anterior. Quan les filades arriben gairebé a concloure la cúpula, aquesta es tanca amb lloses de pedra plana. Totes les filades es disposen amb la deguda inclinació per no deixar entrar l'aigua de la pluja, i després el conjunt es cobreix. Cal pensar que, igual que totes les estructures d'aquesta tipologia, servia com aixopluc o per guardar-hi eines del camp. Actualment bona part de la seva estructura es troba coberta de vegetació, el que en dificulta la visibilitat, però possiblement hagi contribuït a la seva conservació.

Vista de la barraca de vinya de Can Cartró

Un cop feta aquesta categorització palesem que, independentment de la categoria, bona part dels elements arquitectònics estan vinculats als grans masos dels municipi,

ja sigui perquè són elements ornamentals o d'abastiment d'aigua, o llocs per guardar eines agrícoles, denotant la importància, que van tenir i tenen en el municipi.

La resta d'elements estan vinculats a la senyalització de llocs d'interès i, per descomptat, amb el passat industrial, clau en la evolució històrica del municipi. De fet, això és reflecteix en el fet que bona part dels elements catalogats en aquest capítol són construccions del segle XIX o XX, moment de màxim creixement i esplendor del municipi.

5.1.4. Jaciments arqueològics

Per documentar el patrimoni arqueològic de Santa Coloma de Cervelló s'ha partit de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, on s'ha consultat la Carta Arqueològica del municipi (CCAA). També han estat d'ajuda les indicacions d'alguns veïns i sobretot del tècnic David Quilabert, que ens ha acompanyat i mostrat alguns d'ells.

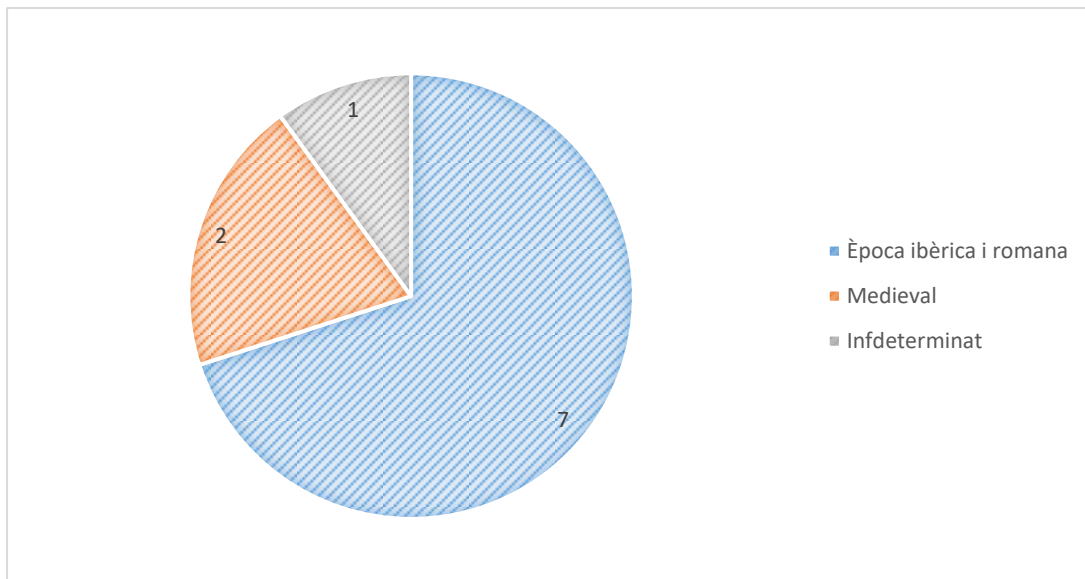
La Carta arqueològica de Santa Coloma de Cervelló comptabilitza un total de 9 jaciments arqueològics: Camí de Can Ros del Llor (*fitxa 4*); Camí de Can Salgado (*fitxa 5*); Jaciment de Can Colomer (*fitxa 29*); Jaciment de Torre Salbana (*Fitxa 25*); Puig del Cartró (*fitxa 94*); Turó de Sant Antoni (*fitxa 98*); Vinya del Rajoler (*fitxa 32*); Molí Fluvial àrids Garrigosa i ARE-Colònia Güell.

De tots aquests, els dos últims no han estat inventariats: El Molí Fluvial perquè va ser completament desmuntant i l'ARE-Colònia Güell perquè es tracta d'una pre-fitxa.

Així mateix, a banda dels jaciments comptabilitzats a la carta arqueològica n'hi ha 3 més, El Castell del Montpedrós (*fitxa 70*); La Torrassa (*fitxa 30*) i la Pedra gravada del Montpedrós (*fitxa 93*)

La gran majoria de jaciments arqueològics es troben en finques rústiques disperses arreu del municipi, excepte els elements a l'entorn del Montpedrós, com el Castell o la Torrassa. Així mateix, tot i no estar inclosos en aquest capítol, alguns masos com la Torre Salbana i l'església parroquial, per la seva rellevància i cronologia, també es podrien considerar d'interès arqueològic.

Pel que fa a la cronologia dels jaciments inventariats, el següent gràfic mostra la distribució per períodes:

A continuació exposem l'anàlisi dels jaciments documentats per ordre cronològic:

a) Època ibèrica i romana: Del total de jaciments inventariats, 7 pertanyen a aquest horitzó cronològic, és a dir el 70% de la mostra, un percentatge molt alt.

Malauradament aquests jaciments o bé han estat poc estudiats o simplement no s'hi ha fet recerca, i el coneixement que es té d'ells és bàsicament arran de la recuperació de materials en superfície o d'intervencions arqueològiques menors, que no han permès aprofundir ni en les característiques ni extensió dels jaciments.

Per exemple, és el cas del jaciment del Camí de Can Ros del Llor (*fitxa 4*), que s'estén entre els termes municipals de Santa Coloma i Sant Boi, i que es va localitzar per la presència de materials en superfície durant una prospecció de Ramon Mas i el Grup de Recerques Arqueològiques. Només se'n coneixen algunes sitges excavades als anys 80 i 90 fruit de diverses obres a la zona, però que afectaren la part del jaciment situada al terme de Sant Boi de Llobregat. Sense estructures visibles actualment, el jaciment correspon a un camp completament erm on sembla que no s'hi cultiva.

Prospeccions en superfície durant els anys '70 o revisions de la carta arqueològica han anat recuperant materials ceràmics ibèrics i romans a l'entorn de Can Salgado (Torre Forés), Can Colomer, Torre Salbana, Puig del Cartró i Turó de Sant Antoni.

A la imatge superior esquerra vista del Jaciment del Camí de Can Ros de Llor. A la dreta vista del turó de Sant Antoni o Montpedrós.

A baix a l'esquerra alguns fragments ceràmics recuperats a la Vinya del Rajoler, i a la dreta el Jaciment del Camí de Can Salgado.

La muntanya de Sant Antoni, amb un màxim de 351,8 m d'altitud, és el punt més elevat del terme municipal de Santa Coloma de Cervelló, i domina un extens territori al seu voltant. Aquest fet, junt amb la disponibilitat d'espai al capdamunt on establir-se, hi ha atret els humans a assentar-s'hi en diverses ocasions. Aquest fet resulta evident amb el castell medieval del Montpedrós, però prèviament ja hi havia hagut un assentament iber.

Per últim cal fer esment de la Vinya del Rajoler, on als anys '90 es van delimitar uns 50 m² amb materials arqueològics molt erosionats. Els materials estan exposats en una vitrina a l'entrada de l'Ajuntament.

b) Època medieval: és, sens dubte, el període històric que millor es coneix del municipi, i el Castell del Montpedrós (*fitxa 93*) i la Torrassa (*fitxa 30*) en són els màxims exponents. Tot i que no està inclosa aquí, també hem de fer esment de l'Ermida de Sant Antoni, que té un origen medieval, i malgrat no es conserva res de l'edifici original la seva història va anar estretament lligada a la del castell.

Així mateix, també hi podríem incloure l'església parroquial i la rectoria, a banda dels masos d'origen medieval com la Casa de Blancafort (ara Can Colomer), el Mas Ervig (actual Can Via), el Mas Capmàs (avui Torre Forés), i el Mas Palomer (ara Can Ribot).

Per últim, també formaria part dels jaciments medievals la Torre Salbana (que té

l'origen en l'anomenada torre d'Eles del segle X), de planta circular i bastida al segle XI, com les de Benviure (Sant Boi de Llobregat) i de Coaner (Sant Mateu de Bages).

Centrant-nos en el castell, es troba al cim de la muntanya del mateix nom i té unes condicions de visibilitat i defensives ideals. El castell es va construir aprofitant al màxim la superfície que la corona, assentant els murs perimetrals sobre els perfils verticals de la roca. El seu traçat és pràcticament rectangular i en sentit NO-SE. L'aparell constructiu consta de pedres irregulars en mida i forma, desbastades per la cara externa. En algun tram (especialment el del flanc nord-est), s'hi detecten restes d'*opus spicatum*. Respecte a la subdivisió interna del castell, en superfície tot just s'hi reconeixen la torre quadrada (possiblement del segle X), diversos murs que podrien correspondre a les reformes del segle XIII i una cisterna excavada a la roca i coberta amb volta de canó, sobre part de la qual s'alça la capella moderna de Sant Antoni.

A la imatge superior, vista des del interior del castell en direcció a l'Ermita de Sant Antoni.

A baix, detall d'un dels murs perimetrals del recinte castral.

Cap a l'últim quart del segle IX, en plena conquesta del territori per part dels comtats

catalans, es va produir la primera ocupació i fortificació del castell del Montpedrós, que es trobava dins el terme dels Cervelló. L'any 992, els comtes Ramon i Ermengol van vendre el castell de Cervelló a Ènnec Bonfill, que va prendre el cognom Cervelló i possiblement va reforçar el castell del Montpedrós i hi devia bastir la torre albarrana, anomenada la Torrassa.

El castell del Montpedrós es documenta com a Castellnou de Cervelló l'any 1292 (en contraposició al castell de Cervelló, denominat com Castellvell). Aquell mateix any s'hi esmenta per primer com capella de Sant Antoni Abat. Al segle XV (tal vegada arran del terratrèmol de 1428 o per la guerra Civil Catalana de 1462-1472), el castell va quedar malmès i abandonat.

Pel que fa a la Torrassa (*fitxa 30*), està situada al nord-oest del serrat, fora del recinte emmurallat del castell i separada per una petita vall, a una cota inferior que el recinte fortificat. És una torre rodona, força arrasada i completament colgada a l'interior per l'enderroc de la seva ensulsiada. Fa entorn els 4 m de diàmetre i els murs conserven una alçada d'entre 1 i 1,50 m. La seva ubicació és estratègica per vigilar la vall baixa del Llobregat.

Detall de la Torrassa

c) Cronologia indefinida: En aquest apartat trobem la pedra gravada del Montpedrós (*fitxa 93*), situada al peu del camí que ressegueix la carena del Serrat de la Torrassa. Es tracta d'un aflorament rocós de pissarra en forma prismàtica, amb unes imatges gravades amb una incisió regular i profunda (a priori, realitzada amb eines metàl·liques) de les que es desconeix la cronologia.

La primera d'elles, orientada vers llevant, presenta un motiu soliforme resolt amb un punt central, un cercle i vuit petits segments que representen els raigs del sol. Des de la part superior de la circumferència es prolonguen dues línies més llargues. Abans de separar-se, estan creuades per una línia transversal. En conjunt, recorda a la simbologia abstracta del carro del sol.

A la dreta de l'anterior, encarada al nord, la segona figura està formada per una doble espiral que fa dues voltes i mitja i que acaba amb un conjunt de línies paral·leles. Per sobre d'aquest element, hi ha cinc orificis que coincideixen amb la separació entre els 5 dits de la mà dreta. A la part inferior esquerra hi ha una petita espiral de dues voltes. A tocar seu hi ha un seguit de línies unides a dos petits cercles amb banyes, cosa que podria interpretar-se com una altra configuració del carro del sol.

Les escenes fetes amb motius abstractes geomètrics es relacionen en general amb l'edat del bronze. És possible que la pedra hagi estat treballada a partir d'elements habituals en el megalitisme atlàntic, amb motius relacionats amb el culte al sol. És comparable a troballes similars en muntanyes properes: la llosa del Puig Castellar (Sant Vicenç dels Horts) i la pedra del Montcabrer (Cabrera de Mar).

Tot i això, caldria contemplar la realització d'un estudi detallat per descartar que es tracti d'una falsificació contemporània.

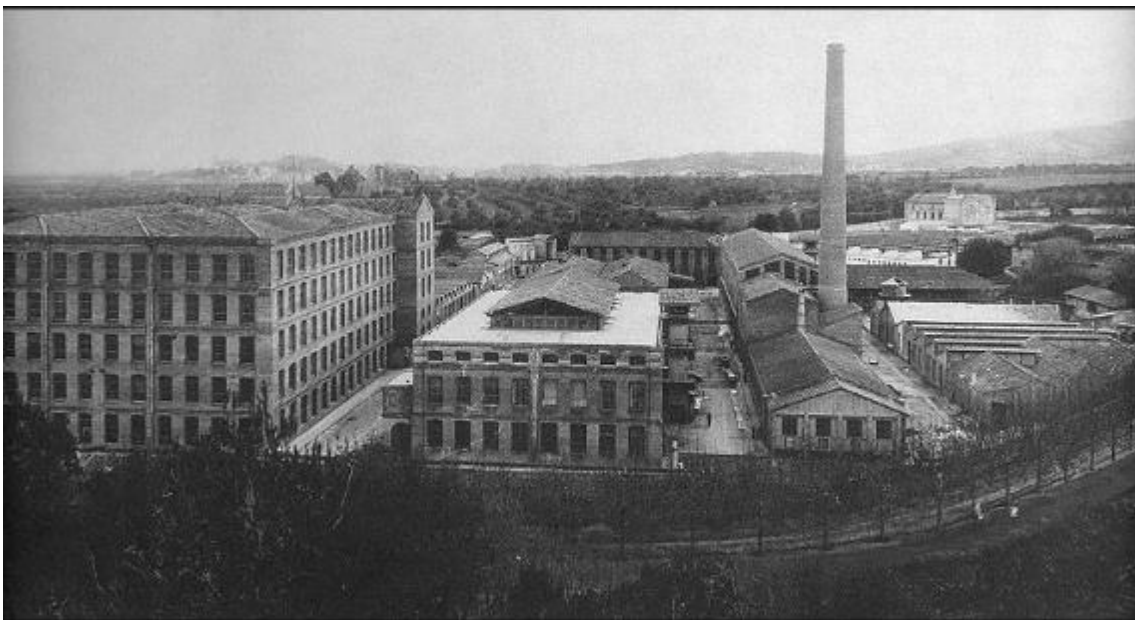

Detall de la pedra gravada del Montpedrós

d) Època moderna i contemporània: D'aquest moment històric no hem catalogat cap jaciment, però hi podríem incloure les masies que, bé tenen un origen medieval però van ser notablement reformades als segles XVII i XVIII-XIX, com Can Colomer, Torre Forés, Can Julià de la Muntanya o Can Soler de la Torre, o tenen el seu origen ja en època moderna com Ca n'Isbert o Can Mallol.

A banda d'això, sens dubte aquí podríem incloure la Colònia Güell, un exemple extraordinari d'arqueologia industrial. L'arqueologia industrial és la disciplina que precisament es dedica a l'estudi de llocs, mètodes i maquinària utilitzats en el procés industrial, a banda d'analitzar les formes de comportament social i hàbitats derivats d'aquest procés.

En resum, un cop analitzats els diferents jaciments arqueològics, podem concloure que Santa Coloma de Cervelló té, tot i que totalment desconegut, uns substrats ibèric i romà important. Així mateix, és l'època medieval el moment en el que es comença a detectar un major nombre d'assentaments i població més estable, que es manté més o menys estable fins a la creació de la Colònia Güell i la construcció del canal de la dreta del Llobregat que transformen el municipi.

Vista de la fàbrica de la Colònia Güell. Imatge: <https://www.coloniamodernista.cat>

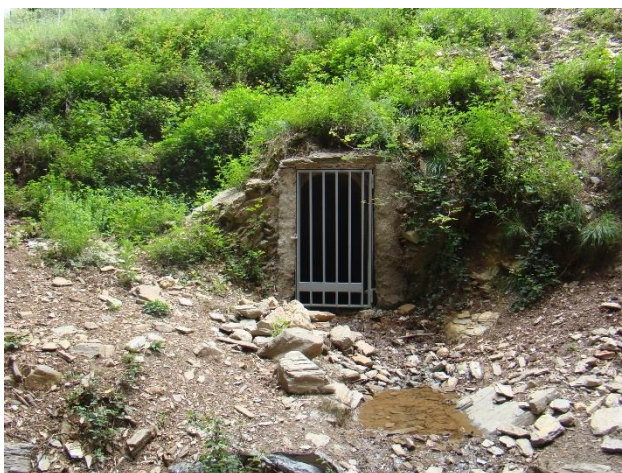
5·1·5. Elements d'obra civil

Finalment, la darrera de les tipologies del patrimoni immoble inclou obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal. S'han inventariat 9 elements més, tots ells (excepte el camí de Gaudí i els refugis antiaeris) relacionats amb l'abastiment d'aigua, dada que evidencia la importància de l'agricultura de regadiu i de l'aigua en l'evolució socio-cultural i econòmica del municipi.

A més, d'aquests nou elements, set ja han estat descrits en el capítol de la Colònia, ja que formen part del recinte. En concret són el Camí de Gaudí i el banc de Sinofós (*fitxa 107*); el dipòsit d'aigua del jardí de la torre del director (*fitxa 52*), la Mina d'aigua de Can Julià de la Muntanya (*fitxa 37*) i els refugis antiaeris (*fitxes 112, 124 i 131*).

Els altres dos elements que completen aquesta tipologia són la Mina d'aigua de Can Ribot (*fitxa 38*) i el canal de la dreta del Llobregat (*fitxa 10*).

La mina de Can Ribot correspon a un sistema de captació d'aigües subterrànies possiblement per a us agrícola i de boca vinculat a la Masia de Can Ribot. Es conserva la boca de la mina, feta amb maons i completament arrebossat, així com la seva coberta, feta amb revoltons i amb volta de canó. L'accés està tancat amb una porta de ferro amb un cadenat. Desconeixem les característiques del coll, dimensions i divisions internes de l'estructura.

Boca d'entrada de la mina de Can Ribot.

El canal de la dreta del Llobregat, és sens dubte l'obra civil més determinant del municipi. Va marcar de forma important el seu creixement i evolució, i encara avui dia és clau per mantenir un dels seus motors econòmics, l'agricultura de regadiu.

Tot i que la seva construcció es va plantejar a inicis del segle XIX al mateix moment

que el canal de l'esquerra del Llobregat (anomenat Canal de la Infanta Luisa Carlota de Borbón, que s'executà entre 1817 i 1820), no es va inaugurar fins quasi quaranta anys després, una vegada superats un bon nombre d'entrebancs.

El canal de la dreta del Llobregat, construït per l'enginyer Eusebi Soler, té aproximadament 16 km de llarg i transcorre paral·lel al riu. Neix a Sant Vicenç dels Horts i travessa les poblacions de Santa Coloma de Cervelló, Sant Boi i el Prat de Llobregat, on desemboca prop de la llacuna de la Ricarda. Dins el terme de Santa Coloma, hi transcorren uns 2,5 km d'aquest canal.

Aquesta obra hidràulica aprofita l'aigua sobrant del canal de la Infanta (a l'esquerra del riu i aigües amunt) i transporta un cabal aproximat de 1.300 l/s. Les obres es van iniciar el 1855 i no se'n va inaugurar el primer tram fins al 1859.

La seva obra va comportar la posada en marxa d'una extensa infraestructura de sèquies menors de regadiu i desguàs, que es reparteix per gran part del delta i la vall baixa. Al llarg del seu traçat, a més, hi ha una sèrie de ponts per poder accedir als

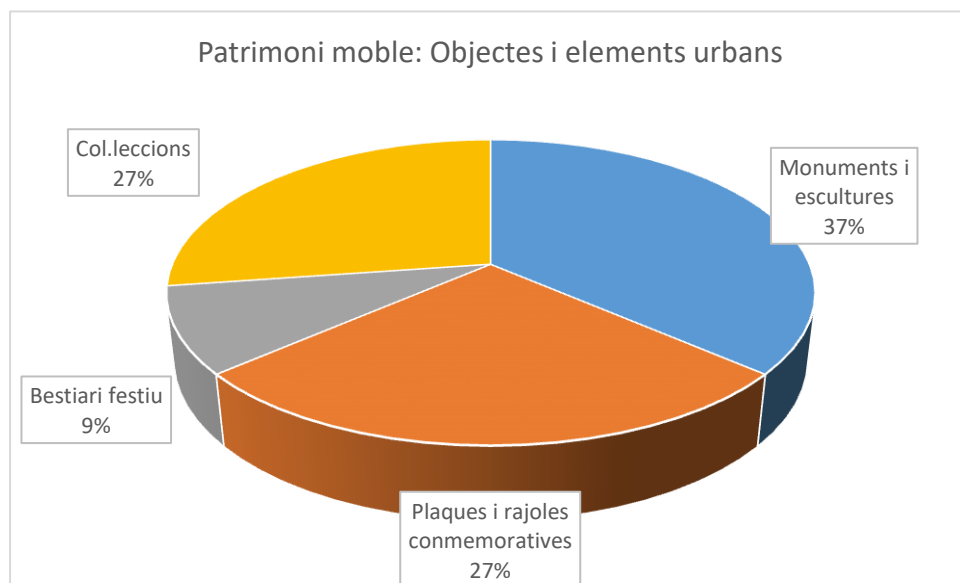

Detall de dos trams del canal de la dreta del Llobregat al seu pas per Santa Coloma. A la imatge inferior es veu un dels ponts que el creua.

horts des de la carretera.

5.2. Patrimoni moble

Dins d'aquest àmbit hem inventariat quatre elements del patrimoni de Santa Coloma de Cervelló en els quals hi ha representades les quatre tipologies d'aquesta classificació i que es resumeixen en el següent gràfic.

5.2.1. Element urbà

S'han inventariat tres elements urbans, dos dels quals ja ha estat descrits en el capítol de la Colònia Güell, en concret els monuments a Eusebi Güell (*fitxa 92*) i a Antoni

Gaudí
(*fitxa 113*).

Vista de la Placa de les dones, actualment sense l'arbre.

L'últim element correspon a la Placa i arbre de les dones (*fitxa 111*) un espai

commemoratiu a la Plaça de l'Ajuntament, format originalment per una thuia (actualment inexistent) i una placa metàl·lica fixada a terra amb el text gravat "ARBRE DE LES DONES / 25 de novembre / Dia internacional contra la / Violència Masclista".

5.2.2. Objectes

Pel que fa als objectes, es tracta de cinc elements: dues plaques commemoratives i tres panells ceràmics. La primera placa està dedicada al poeta Joaquim Folguera (*fitxa 60*), que va néixer a la Colònia Güell, i l'altra al Mossèn Salvador Clariana (*fitxa 34*).

La placa a Mossèn Salvador Clariana és de marbre negre, i està penjada a la paret nord que delimita el replà que hi ha just davant de l'entrada de l'església, després de pujar les escales d'accés. En ella s'hi pot llegir "En record i admiració a Mossèn Salvador Clariana que va ser rector d'aquesta parròquia des de 1955 a 1980 que Déu el tingui a la Glòria".

Fou col·locada pels fidels, en consentiment amb algun successor seu, en agraïment i admiració a qui va ser rector de la vila durant 25 anys. Entre les tasques que va realitzar hi ha reconstrucció dels elements destruïts durant la guerra civil. Feina que compartí amb el seus predecessors Joaquim Roca i Antoni Auladell.

Placa en record a Mossèn Salvador Clariana

També incloem en aquest apartat les Rajoles de Sant Roc i Santa Coloma (*fitxa 127*), situades al despatx de l'Alcaldia. Correspon a un conjunt de 3 imatges (cadascuna de les quals composades per 6 rajoles vidrades) que antigament decoraven l'antiga font de la Plaça de la Constitució, i que actualment es troben muntades dins marcs de fusta. La primera de les imatges representa a Sant Roc caracteritzat com a peregrí. La segona imatge representa a Santa Coloma

amb un llibre a la mà esquerra i una gran ploma a la dreta; de fons, una imatge de la Torre Salbana i d'una església. La tercera representa l'escut de la vila, amb un colom en ple vol sobre el qual hi ha una corona de senyor.

Vista de les Rajoles de Sant Roc i Santa Coloma

Els dos últims elements inclosos en aquesta classificació corresponen al Drac dels Diablers de la Colònia Güell (*fitxa 118*) i a l'escultura d'homenatge a les dones de Santa coloma (*fitxa 110*).

Aquesta escultura, situada al vestíbul de l'Ajuntament, correspon a una estatueta de bronze no figurativa, de formes sinuoses de la qual (que creixen i s'eixamplen en la vertical) tracen ones que poden evocar siluetes. La figura està muntada sobre un peu massís de marbre negre, al seu torn sobreelevat per una piràmide truncada de fusta, que en una de les seves cares presenta una placa gravada amb la inscripció "Homenatge a les dones de / Santa Coloma de Cervelló / 25 de novembre de 2011 / Pere Garcia Leyes".

Escultura d'homenatge a les dones

5.2.3. Col·leccions

De tot el patrimoni moble de Santa Coloma s'han inventariat tres col·leccions, dues situades a la Colònia Güell i l'altra al nucli urbà.

A la Colònia Güell hi trobem la col·lecció d'elements de la Cooperativa (*fitxa 99*) i el conjunt de materials mobles de l'església (*fitxa 116*), ambdós esmentats més amunt, però sobre els quals apuntem algun detall més en aquest apartat.

Els elements de la Cooperativa van ser cedits per l'empresa a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló. Anteriorment havien estat exposats als Cellers de la Cooperativa, fins que fou habilitat el Centre d'Interpretació actual. La col·lecció recull elements de diferents tipologies, des dels busts de bronze d'Eusebi Güell i Ferran Alsina a fotografies, mobiliari, roba, instruments de la fàbrica, etc.

Pel que fa als elements vinculats a l'església de la Colònia, tant els que es troben a l'interior i exterior del temple o bé distribuïts en diferents entitats, són un altre col·lecció important del municipi. Entre els elements destacats hi els bancs originals, les imatges, canelobres, el carilló o les petxines d'aigua beneïda vingudes de Filipines.

Detall d'una de les mostres de la col·lecció exposada a la Cooperativa.

Detall d'alguns dels nombrós elements de l'interior de la Cripta Güell

Per últim cal fer esment dels Béns mobles artístics i d'ús domèstic de Can Roc (*fitxa 125*). Amb l'adquisició de Can Roc per part de l'Ajuntament (per tal de conservar-la i donar-li un ús públic), s'hi incloïa diverses peces de mobiliari, elements decoratius i atuells d'ús domèstic. En concret, en destaquen una habitació de mobiliari isabelí, que es caracteritza per l'ús de fusta amb decoració incisa i lacada en negre, ocasionalment

A l'esquerra, alguns elements de mobiliari isabelí. A la dreta, imatge de la premsa de cargol.

5.3. Patrimoni documental

S'han inventariat cinc elements vinculats al Patrimoni documental: tres arxius, un fons documental i un fons bibliogràfic, que conserven un gran ventall de documentació sobre el municipi des d'època medieval fins els nostres dies.

5.3.1. Fons documentals

Els fons documentals relacionats amb Santa Coloma es conserven en tres arxius diferents: l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (*fitxa 103*); l'Arxiu Diocesà de Sant Feliu (*fitxa 105*) i l'Arxiu Municipal (*fitxa 102*). Dins aquest apart, però, també hem d'incloure el Fons documental de Can Roc (*fitxa 126*).

L'Arxiu comarcal del Baix Llobregat està adscrit a la Xarxa d'Arxius Comarcals. Acull un total de 8 fons procedents de Santa Coloma de Cervelló, d'origen divers. D'entre ells, els més destacats per la quantitat de documents, l'arc cronològic que cobreixen i la seva significació històrica són el Fons de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló (1841-1987) i el Fons de la Colònia Güell, SA (1858-1960).

L'entrada dels fons descrits a l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat s'ha produït arran d'un seguit de donacions, la més important de les quals es va materialitzar els anys 2013-2014 per part de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló, que hi va aportar els arxius propis (fins 1987), els del Jutjat de Pau i els de la Cooperativa de Consum de la Colònia Güell, que custodiava.

Pel que fa a l'Arxiu Diocesà de Sant Feliu s'hi conserven, entre altres, els fons documentals procedents de la Parròquia de Santa Coloma, dels segles XV-XX. Aquests fons són d'índole diversa, tant pel que fa a la seva procedència (civil, senyorial o eclesiàstica) com a la seva temàtica (econòmica, litúrgica, etc.), i estan classificats en quinze tipologies diferents.

Per últim cal esmentar l'Arxiu Municipal, que reuneix els fons propis de l'administració local de Santa Coloma de Cervelló a partir de l'any 1988.

El fons documental de Can Roc conserva, entre altres, documentació personal, patrimonial i judicial dels propietaris de Can Roc entre els segles XVI i XXI. Aquest fons està classificat en cinc tipologies: documentació familiar i personal, documentació patrimonial, documentació de caire judicial, documentació aliena i Pergamins.

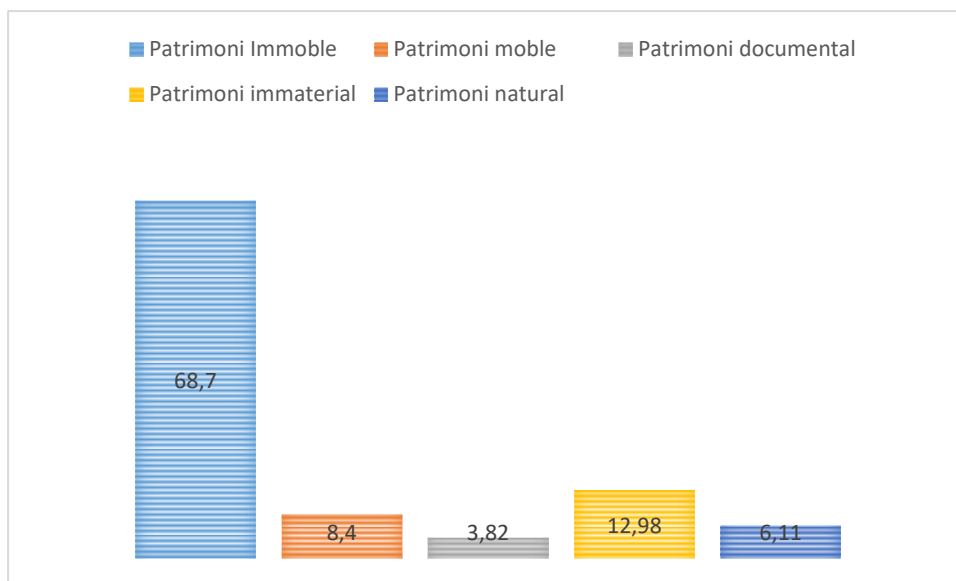
5.3.2. Fons bibliogràfic

Pel que fa al fons bibliogràfic, cal destacar el conservat a la Biblioteca Pilarín Bayés (*fitxa 104*), inaugurada l'any 2002. A més del seu fons generalista, que abasta matèries variades, la Biblioteca és dipositària dels següents fons: Col·lecció Local: monografies, revistes (l'Estel, Labor, Sol Ixent, la Font del Murri, Periòdic Mural), *Bulletí Informatiu de l'Associació de Veïns de la Colònia Güell*, autors locals, etc.; Fons especial colònies industrials (Colònia Güell i colònies tèxtils); Fons Patrimonial Joaquim Folguera (literatura catalana, obra del poeta, i altres); *Cripta Gaudí* i Modernisme; Carpetes temàtiques sobre Modernisme i Festa del Modernisme; Monografies i programes de Festa Major i Programes, cartells, pamflets, papers no

catalogats i 6 catàlegs de mostres de roba de la Fàbrica Tèxtil Colònia Güell, en dipòsit.

5.4. Patrimoni immaterial

Els elements pertanyents a aquest àmbit són els més nombrosos després del patrimoni immoble, i representen un 12.98% dels elements inventariats, tal i com es veu representat en el gràfic inferior.

S'han inclòs dins el Mapa del patrimoni cultural de Santa Coloma de Cervelló 17 elements, que es poden agrupar en dues tipologies: manifestacions festives, tradició oral i Música i dansa, essent el primer grup el més nombrós. A continuació detallem els elements més destacats de cada tipologia.

5.4.1. Manifestacions festives

Dins aquesta tipologia s'han inventariat esdeveniments que encara se celebren avui en dia: les Festes Majors tant del nucli urbà, de la Colònia com de les diferents urbanitzacions (*fitxes 79,80, 82 i 83*), els Aplecs (*fitxes 17 i 96*) i les festes temàtiques (*fitxes 21, 22 i 65*)

Pel que fa a les Festes Majors, és important assenyalar que n'hi ha una tant pel nucli urbà (*fitxa 83*) com per la Colònia (*fitxa 82*), així mateix les Urbanitzacions de sant Roc (*fitxa 80*) i de Cesalpina (*fitxa 79*) també tenen la seva.

La Festa Major de Santa Coloma se celebra entorn al 16 d'agost, diada de Sant Roc,

patró de Santa Coloma de Cervelló. Compta amb una gran quantitat d'actes, que barregen components tradicionals amb altres activitats lúdiques. El dia 16 se celebra la missa en honor al sant patró, i es fa la passada dels gegants Roc i Coloma.

La Festa Major de la Colònia té lloc el segon cap de setmana de juny, les de

Detall de dos cartells/programes de la Festa Major de Santa Coloma i de la Festa Major de la Urbanització de Cesalpina.

Cesalpina i Sant Roc tenen lloc durant el mes de Juliol.

També cal destacar dos aplecs importants al municipi, el de la Creu del Puig del Cartró (*fitxa 96*) i el de l'Ermita de Sant Antoni (*fitxa 17*).

L'aplec de la Creu del Puig del Cartró és força recent, ja que fou recuperat l'any 2006. No és fruit d'una devoció religiosa, sinó una iniciativa excursionista. Els ajuntaments de Santa Coloma de Cervelló, Sant Climent de Llobregat, Sant Boi de Llobregat i Torrelles de Llobregat, juntament amb Òmnium Cultural i les respectives colles excursionistes, organitzen anualment (el darrer cap de setmana de setembre o el primer d'octubre) aquesta trobada en la qual els caminaires pugen simultàniament des de les quatre poblacions fins al peu de la creu. Un cop allà, s'hi esmorza i s'hi canten cançons.

Per la seva banda, l'Aplec de l'Ermita de Sant Antoni, esta completament consolidat i

SANTA COLOMA DE CERVELLÓ

LXV

Aplec de l'Ermita de SANT ANTONI

Abril 2019

DIVENDRES, 26 d'abril a les 20h

4ª CAMINADA NOCTURNA A SANT ANTONI

Sortida des de la Plaça del Pi Teller
Inscripcions d'immediada a les 20h.
Cal portar roba i lluminares

DIUMENGE, 28 d'abril

PUJADA A LA MUNTANYA DE SANT ANTONI

a les 8h: Correu postal d'història
a les 9h: Esmorzar (Barriarres a la bona i bona veu)
a les 12h30: Massa. A l'el camp, ballada de sant Joan

NOTES: El barriarres de llegenda
Tendrons: sense tria
Es recorda la possibilitat d'inscriure's rap i menys de 5€.

**Cercles de Cultura
de Sant Antoni**

**Cercles de Cultura
de Sant Antoni**

**Cercles de Cultura
de Sant Antoni**

**Cercles de Cultura
de Sant Antoni**

Per últim cal fer esment de tres manifestacions festives més, en aqeust cas temàtiques. D'una banda trobem la Boletíada (*fitxa 65*), que més que una festa és una trobada dedicada a la micologia que se celebra el primer cap de setmana del mes d'octubre. El dissabte es fa una sortida en grup (fora del municipi) a cercar bolets.

[illegible]

108

A banda de la Boletíada, destaca la Festa Modernista (*fitxa 22*) celebrada a la Colònia i descrita més amunt, que enguany tindrà la seva 19a edició.

Sens dubte, la Festa de la Cirera (*fitxa 21*) és una altra de les festes importants, estretament vinculada amb un dels motors econòmics del municipi, l'agricultura de regadiu i els fruiters. La Festa de la Cirera arrencà l'any 1986 gràcies a l'esforç d'un grup de pagesos i pageses que, amb la intenció de reivindicar la importància de la seva feina, van decidir fer una mostra dels seus productes amb la cirera com a protagonista. Amb el pas dels anys aquesta festa s'ha anat diversificant i, mantenint la Mostra de la Cirera com a punt central, s'hi han afegit altres actes festius i tradicionals. Se celebra entre finals de maig i principis de juny de cada any, i el 2019 se n'ha celebrat la 34a edició. És una festa on hi és present tot el municipi, i que agermana i consolida la idea de municipi comú.

A banda de la venda i degustació de cireres i altres productes agrícoles, al voltant de la festa es generen tota una sèrie d'actes paral·lels. Van des del concurs de cartells de la Festa a exposicions, Gastronomia km 0, collida i tast de cireres, tallers familiars, etc.

A l'esquerra, cartell de la Festa de la cirera de 2019; a la dreta, imatge del comerç del municipi. La imatge corporativa juga transformant la C de Comerç en una cirera feta de trencadís, unint agricultura i modernisme, dos dels símbols del municipi.

5.4.2. Tradició oral

Hem inclòs dues llegendes dins aquesta tipologia, la de la Pla de les Bruixes (*fitxa*

106) i la relacionada amb l'Himne dels Segadors a la Torre Forés (*fitxa 43*). En ambdós casos, són encara dues llegendes poc fixades, però prou conegudes al municipi.

La llegenda de la Pla de les Bruixes gira entorn el lloc del mateix nom, i reuneix moltes condicions pròpies dels llocs de pas: és una zona emboscada, amb una cruïlla de camins, alhora que un pas de carena i un punt intermig d'ascens al Montpedrós. Aquestes condicions han estat popularment i històrica associades a espais de trànsit entre allò terrenal i allò que és diví o màgic.

El topònim, que trobem en altres contrades de Catalunya (com a suposat lloc de trobada de bruixes), porta associada en aquest cas una llegenda de la qual no estan fixats ni l'origen ni el relat exacte. El fil argumental explicaria com la Coloma, filla del senyor del castell de Montpedrós, és forçada a casar-se amb un home que no estima. Quan intenta desdir-se'n, els seus germans l'assassinen tallant-li el cap, que baixa rodolant fins la Plaça de les Bruixes.

Plaça de les Bruixes.

Per la seva banda, la Llegenda de l'Himne dels Segadors, inclou fets reals a la llegenda. La masia de Torre Fores fou confiscada i entregada a un militar de Felip V de Borbó el 1716, acabada la Guerra de Successió, passant a anomenar-se Can Salgado. Segons la llegenda fou entregada per venjança, perquè fou el lloc on es va cantar per primer cop Els Segadors com a himne polític reivindicatiu.

5.4.2. Música i Dansa

Aquesta tipologia ve presidida per una sèrie de goigs vinculats a les advocacions venerades al municipi.

En concret, s'han inventariat tres Goigs de Sant Antoni (*fitxes 119, 120 i 121*), que es canten a l'Aplec de Sant Antoni, el tercer diumenge d'abril. També venerada en la seva capella a l'Ermida de Sant Antoni Abat, hi ha els goigs a la Consolació (*fitxa 122*). Per últim, fer esment dels Goigs a Santa Coloma (*fitxa 123*), patrona del municipi.

GOIGS DE LA GLORIOSA V. Y.M. S. COLOMA, que se canten en sa Titular Parroquia, com a Patrona sua, del Terme de Cervelló, Bisbat de Barcelona.

A l'esquerra, Goigs de Sant Antoni (1); a la dreta, els Goigs de Santa Coloma.

5.5. Patrimoni natural

S'han inclòs 8 elements en el Mapa del Patrimoni Cultural de Santa Coloma dins l'àmbit del Patrimoni Natural, diferenciant-hi dues tipologies o categories: els espècimens botànics i les zones d'interès natural.

El primer grup engloba qualsevol individu o espècie vegetal que destaquí per les seves singularitats, ja sigui raresa o àrea de distribució, vulnerabilitat o fragilitat, singularitat o port general de l'individu; mentre que les àrees d'interès són zones d'alt valor ecològic,

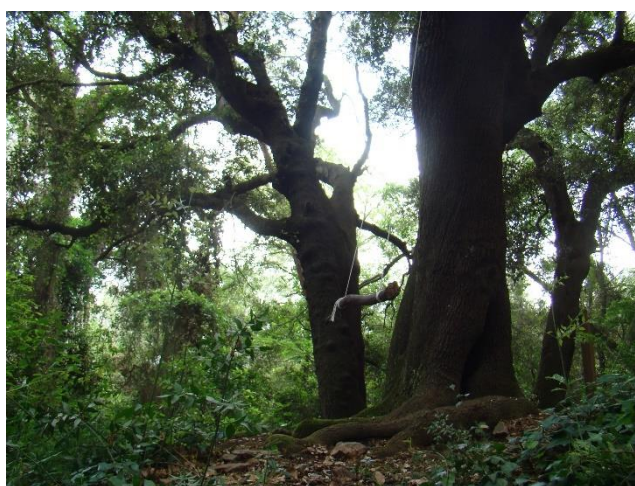
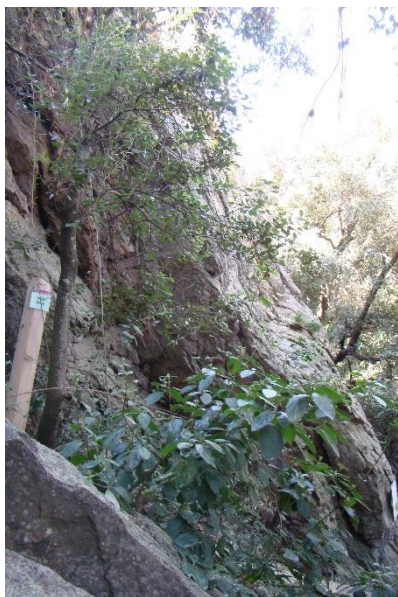
paisatgístic o cultural.

5.5.1. Zones d'interès

S'han inventariat cinc zones d'interès al municipi, la Roca dreta (*fitxa 31*); el paratge de la font de l'Artiga (*fitxa 85*), el Parc Agrari (*fitxa 8*), i el senders de la Font de l'Artiga i la roca dreta (*fitxa 128*) així com el del Parc dels Cirerers (*fitxa 129*)

La Roca dreta, situada al Montpedrós, correspon a un gran bloc de roca d'esquist de 15 metres d'alçada després de la muntanya i caigut verticalment, que actualment correspon a una via ferrada d'iniciació.

El paratge de la font de l'Artiga és una zona boscosa a la falda del Montpedrós, rica en flora i fauna, que forma part del "Sender de la Font de l'Artiga i la Roca Dreta", una ruta semicircular senyalitzada que enllaça el nucli antic amb la vessant oriental del

A l'esquerra la Roca Dreta, i a la dreta el paratge de la font de l'Artiga

Montpedrós. Aquesta zona era molt apreciada popularment com a lloc per a fer-hi berenades, especialment per la presència de la font de l'Artiga, actualment perduda.

Al voltant d'aquests dos espais hi ha un sender senyalitzat, apte per fer a peu, que té un recorregut semicircular d'uns 5 km de llargada, 290 m de desnivell i dificultat mitjana, realitzable en un parell d'hores a peu. Durant l'itinerari, a banda de flora i fauna pròpia del territori, hi ha diversos punts d'interès més enllà de la Font de l'Artiga i la Roca Dreta. Durant la caminada s'arriba al cim del Montpedrós, amb restes del Sastellnou de Cervelló i l'ermita de Sant Antoni, el petròglif del Montpedrós i unes magnífiques vistes sobre la vall baixa del Llobregat i el massís del Garraf-Ordal.

L'altre sender inclòs en aquest mapa és el dels Cirerers, també senyalitzat i apte per fer a peu i amb BTT. Correspon a un recorregut semicircular d'uns 5 km de llargada, 120 m de desnivell i dificultat baixa. Transcorre pel nucli antic i diversos parcs urbans, però també àmbits rurals que donen una idea de la importància del món agrari al municipi, amb els masos i les zones de cultiu. També s'aproxima a la Colònia Güell, patrimoni mundial de la UNESCO.

Durant l'itinerari, a banda de la flora i fauna, hi ha diversos punts d'interès del Parc dels Cirerers. Durant la caminada també es passa pels parcs de la riera de Can Via, de la Font del Murri, i el metropolità de Can Lluc; les masies de Can Roc, Can Via, Torre Forés i Can Julià de la Muntanya, amb els seus territoris agraris

Vista de l'itinerari del Parc dels

Sens dubte, però, és el Parc Agrari, que constitueix en si mateix un patrimoni cultural, econòmic, ecològic i paisatgístic importantíssim dins l'àrea metropolitana de Barcelona. Correspon a un espai de més de 2 km d'extensió destinat fonamentalment a l'explotació agrícola, principalment de regadiu, beneficiat pel sòl al·luvial i l'elevada humitat existent a causa de la proximitat del riu. El Parc Agrari de Santa Coloma de Cervelló forma part del Parc agrari del Baix Llobregat de 2938 ha, i integrat per catorze municipis. En el tram de Santa Coloma encara es conserva el parcel·lari característic de regadiu original del segle XIX. com els canals, sèquies i una elaborada xarxa de camins a través del parcel·lari, molt arrelat al lloc amb l'existència de nombroses barraques lligades a la feina del camp.

5·5·2. Espècimens botànics

Hem inclòs en aquesta tipologia tres elements, un pi tallat (*fitxa 100*) i dos Roures, el del Parc de Can Lluç (*fitxa 101*) i el de Torrent de Cal Ribot (*fitxa 41*).

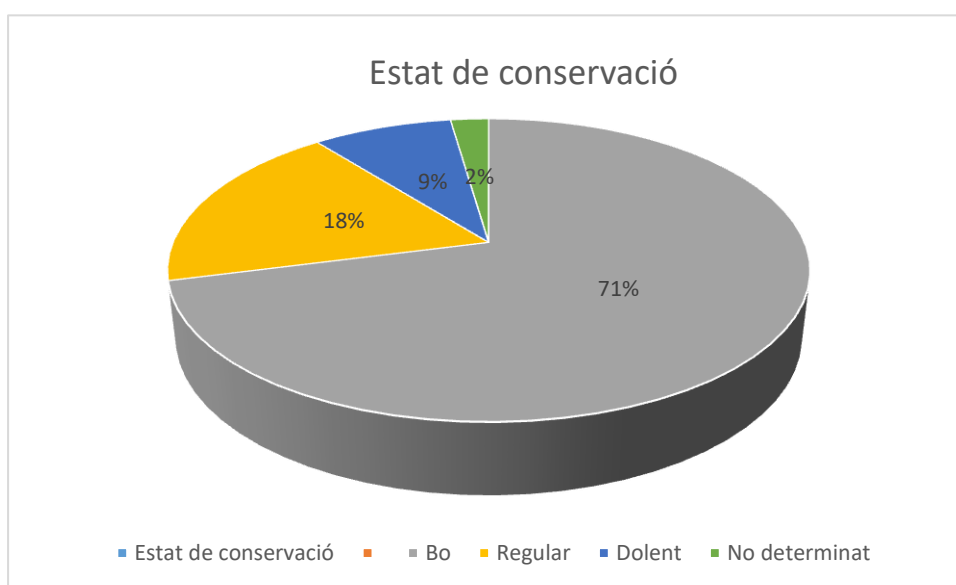
El Pi tallat correspon al tronc sec d'un gran pi (supera els 4 m d'alçada) ja mort, que ha perdut completament la capçada. Aquest pi és el testimoni d'un petit bosquet que, primer entre camps de conreu, va anar sent absorbit pel creixement urbà del nucli de Santa Coloma de Cervelló. L'any 2009, van ser tallats tots els pins llevat del tronc que queda, moment en que la plaça va adquirir la fesomia triangular actual. Més enllà del valor material d'aquest espècimen botànic, la seva rellevància rau en el factor popular i toponímic, ja que dóna nom a la plaça on es troba.

Pel que fa als roures, es tracta de dos grans espècimens: el del Parc de Can Lluç voreja els 10 m i la capçada assoleix els 17 m de diàmetre, mentre que el del Torrent de Cal Ribot tindria uns 12 m d'alçada i gairebé 25 m de diàmetre.

A l'esquerra detall del Pi Tallat, i a la dreta el Roure

L'última valoració de conjunt que voldríem fer d'aquest capítol és sobre l'estat de conservació de tots aquests elements fixats, que queda reflectit en el següent gràfic.

En línies generals es veu que el patrimoni de Santa Coloma es troba en bon estat de conservació ja que, del total de la mostra, el 71 % s'inclouria en aquest grup.

Els edificis en un estat regular (és a dir que necessiten algunes reformes o actuacions per garantir-ne la seva preservació, o bé han estat tan transformats que conserven pocs elements originals) corresponen al 18% del total. Aquí podríem destacar la Xemeneia de la fàbrica del cartró, Can Ribot, Can Soler de la Torre, Can Julià de la Muntanya, la mina d'aigua de Can Ribot, la font del Murri, la fàbrica o els refugis antiaeris de la Colònia, entre d'altres.

Els elements que podríem considerar en un estat de conservació dolent son només el 9% de la mostra. D'aquests n'hi ha cinc que corresponen a rellotges de sol, que ens han arribat força deteriorats, la resta serien un parell de jaciments perduts o molt arrasats com el del Camí de Can Salgado, la Vinya del Rajoler o el de la torre Salbana.

A banda d'aquests, els elements que estan en un major grau de degradació són la Torre Salbana, Can Mallol i la Creu de Can Salgado.

Només hi ha tres elements als que no hem pogut accedir i, per tant, el seu estat de conservació no s'ha pogut determinar.

Per concloure aquest ampli capítol, esmentar que als apartats anteriors s'han exposat els criteris metodològics i s'ha desgranat per tipologies els 131 elements fixats. Per tal de facilitar-ne la localització, a l'annex 1 aportem tres llistats dels mateixos, ordenats respectivament pels següents criteris: número de fitxa, tipologia i denominació.

6. Elements fixats i no fixats

En el cas que ens ocupa, és important tornar a fer esment de la dimensió de la Colònia Güell, Bé Cultural d'Interès Nacional en la modalitat de conjunt, i de la Cripta Güell, que a més està inclosa en la llista de Patrimoni mundial de la UNESCO. Per tant es tracta d'un conjunt riquíssim i patrimonialment de primer ordre, del qual es podrien extrapolar infinitat d'elements susceptibles d'ésser inventariats. Això, a banda del conjunt d'edificis del seu nucli urbà, és especialment evident a la fàbrica i la Cripta. És per això que en el present mapa de patrimoni s'ha optat per incloure únicament els elements més rellevants o ja prèviament catalogats. En la mesura del possible en les fitxes genèriques d'ambdós elements, s'han intentat descriure i enumerar tots els elements destacats.

A continuació, doncs, llistem els elements no fixats, degut als motius que s'especifiquen en cada cas:

- Grafit els carrers seran sempre nostres: és efímer.
- Grafit revolució: és efímer
- Are- Colònia Güell: és encara una pre-fitxa
- Cases del carrer Pin i Soler: ja hi ha fitxa general de la Colònia, i s'ha inventariat l'habitatge núm. 1 d'aquest carrer
- Cases del Passatge Espinal: ja hi ha fitxa general de la Colònia
- Cases Bosc Joaquim Folguera: ja hi ha fitxa general de la Colònia
- Rectoria de la Colònia Güell: ja hi ha fitxa general de la Colònia
- Alzinar del Camí de Sant Antoni: ja hi ha fitxa de Sant Antoni i del paratge de la Font de l'Artiga al peu del Monpedrós.

- Font de Can Ribot: no se'n coneix la ubicació
- Molí Fluvial Àrids Garrigosa: està completament destruït
- Cal Formigueraire: actualment desaparegut com a masia. Caldria avaluar-ne l'existència de restes per considerar-lo com a jaciment arqueològic.
- Dansa a la vilareta: no se n'ha pogut verificar l'autoria local.
- Pou del Marquès: no s'hi ha pogut accedir i en manca informació.
- Ruta "La Colònia Güell, un passeig pel modernisme": és un producte cultural i turístic però no un camí històric.
- Arxiu de l'Ateneu Unió: no se n'ha aconseguit la informació necessària.
- Arxiu del Cor Clavé: no se n'ha aconseguit la informació necessària.
- Arxiu del club de C.E. Eusebi Güell: no se'n conserva la documentació històrica.
- Ruta "La Colònia Güell amb ulls de dona", es un producte turístic.

7. Conclusions

El simple fet de sol·licitar l'elaboració d'aquest Mapa del Patrimoni Cultural Local a la Diputació de Barcelona ja indica l'estima de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló vers el seu patrimoni. No es tracta tan sols de la Colònia Güell, valorada arreu, sinó dels molts elements que, no per quotidians, estan mancats d'interès. L'existència d'un excel·lent inventari de masies (que ha estat molt rellevant per a l'elaboració d'aquest mapa) reforcen aquesta percepció. L'existència d'unes rutes per l'entorn natural i agrari, l'existència d'una Taula de Patrimoni i l'ús que es fa d'espais públics com Can Baruta ajuden, sens dubte, a donar-hi contingut i dinamitzar-lo.

Aquest interès i estima, que durant la realització del treball de camp hem pogut corroborar que és extensiva als ciutadans, és fonamental per a garantir-ne la valoració i la conservació.

Amb les dades aquí recollides, de manera sintètica però sistemàtica, l'Ajuntament disposa d'una visió de conjunt i propostes per orientar el tractament que pot donar al seu patrimoni cultural, que van especialment en dues línies: una, de caire pràctic, garantir la protecció, consolidació, i posada en valor del patrimoni amb una projecció exterior, que pot tenir una incidència com a actiu econòmic del municipi; l'altra, de caire social, emprar les virtuts del patrimoni com a element de cohesió social i de pertinença al municipi.

Santa Coloma de Cervelló és un petit municipi dipositari d'un patrimoni enorme. Sorprèn per haver conservat reductes de natura i un urbanisme genuí en un territori amb tanta pressió demogràfica; i excel·leix per acollir mostres arquitectòniques presents en l'imaginari mundial.

8. Bibliografia i netgrafia

AADD (1928) Llibre d'or del fútbol català: amb unes interessants notes gràfiques i informatives a honor del Futbol Nacional i Internacional / ed. recomanada i patrocinada per la Federació Catalana de Futbol Associació. Barcelona: B. Ribes Bancells, Edicions Monjoia, 1928.

ANTÓN, F.; CÓNSOLA, A.; DONAT, C.; PORCEL, S. (2016): Elaboració del mapa de barris i de les àrees estadístiques de referència. Bellaterra: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

BARREDA, M.L. (1991): *Memòria d'excavació al camí vell del Llor-Lluís Companys* [inèdit].

BOHIGAS, O. (1973): *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista*. 2a ed. Barcelona: Lumen.

BOHIGAS, O. (1983): *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista*. 3a ed. Barcelona: Lumen.

CATALÀ ROCA, P.; BRASÓ I VAQUÉS, M.; FLUVIÀ I ESCORSA, A. de (1967): "Castell de Cervelló", dins *Els Castells Catalans*. Volum I. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.

ESTEBAN, J.J. (2001): "Vinya del Rajoler. Pla de les Vinyes", dins V.A.: *Actes de les jornades d'arqueologia i paleontologia, la Garriga*. Primera edició. Departament de Cultura. 1. p.295.

GÜELL, X (1986): *Antoni Gaudí*. 1a ed.. Barcelona: Gustavo Gili. p.219.

MARTÍ, Mn. F.: "Fulls històrics de Santa Coloma de Cervelló. 2", a L'Estel, 4, juny de 1933.

MARTÍ, Mn. F.: "Fulls històrics de Santa Coloma de Cervelló. 3", a L'Estel, 5, agost de 1933.

MONJAS MANSO, L. (199-?): Santa Coloma de Cervelló a l'Alta Edat Mitjana. Plecs locals d'Història, 2. Santa Coloma de Cervelló: Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló.

MONTPEDRÓS, A. de [Mn. Frederic Martí Albanell, rector de Santa Coloma de Cervelló] (1978): *Fulls històrics de Santa Coloma de Cervelló*. [1933-1934]. Barcelona: Cassiopée.

PADRÓ I MARGÓ, Josep; CASALS COLL, Josep (2002): *La Colònia Güell. Indústria, arquitectura i societat*. Angle editorial.

PADRÓ, J.; RIQUELME, J. (2002): *Santa Coloma de Cervelló*. Valls: Edicions Cossetània.

PADRÓ J. (2007): *Dels pomells de joventut a la col·lectivització obrera*. Centre d'estudis comarcals del Baix Llobregat.

PADRÓ, J.: "La Torre Salbana de Santa Coloma de Cervelló. Cervelló. IV", a L'Estel, 6, 14 de juny de 2009.

PAGÈS i PARETAS, M.: "Torre Salbana", dins *Catalunya Romànica*, vol. XX, *El Barcelonès, El Baix Llobregat, El Maresme*. Barcelona. 1992. p. 416, 417.

PAGÈS i PARETAS, M.: "Cervelló". dins *Catalunya Romànica*, vol. XX, *El Barcelonès, El Baix Llobregat, El Maresme*. Barcelona. 1992. p. 332-339.

PAGÈS i PARETAS, M.: "Santa Coloma de Cervelló", dins *Catalunya Romànica*, vol. XX, *El Barcelonès, El Baix Llobregat, El Maresme*. Barcelona. 1992. p. 414-415.

PIERA, L. (1993): "Resultats de les prospeccions a diversos jaciments ibèrics i romans de Catalunya", dins *Empúries*, 48-50. II: 206-211.

PUIGDOLLERS, BERNAT (2014): "Pau Badia Ripoll, escultor de la Sagrada Família", a Temple, núm. 1 gener/febrer de 2014, p. 12-13. Junta constructora del temple de la Sagrada Família.

SANCHO i BOVÉ, A. (2002-2004): *Els Soler de la Torre. Una família de la pagesia santboiana a l'Antic Règim*. Treball de recerca del curs de doctorat.

SANS, J.; PANAREDA, J.M. (2011): "El Canal de la Dreta del Llobregat, paisaje y biodiversidad en el espacio metropolitano de Barcelona (España)", dins *Colloque international. Usages ecologiques, économiques et sociaux de l'eau agricole en méditerranée: quels enjeux pour quels services*. Université de Provence.

SOLÀ-MORALES, I. de (1983): *Gaudí*. 1a ed. Barcelona: Polígrafa.

SOLÍAS, J.M. (1982): *El poblament del curs inferior del Llobregat a l'època romana*. Barcelona. Tesi de Llicenciatura. Universitat de Barcelona.

TARRAGÓ, S. (1979): *Gaudí*. 2a ed. Barcelona: Escudo de Oro.

V.A. (2011): Inventari de masies i elements singulars del municipi de Santa Coloma de Cervelló. SPAL, Diputació de Barcelona.

VILAJULIU I MARTINEZ, M. (2007): *La Colònia Güell amb ulls de dona*. Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló. Generalitat de Catalunya. Associació Dones pels 4 Cantons. Associació La Colònia Modernista.

<http://aleixcolonia.com/carrer-barrau-colonia-quell/>

<http://aleixcolonia.com/carrer-pin-soler-colonia-quell/>

<http://aleixcolonia.com/carrer-reixac-colonia-quell/>

http://aleixcolonia.com/colonia-quell_can_julia/

<http://aleixcolonia.com/colonia-quell-lateneu-unio/>

<http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/cercaFons.do?&cerca=fons&dataConcreta=0&tipusUnitatCerca=0&page=92>

<http://bestiaridefoc.cat/bestia120.php>

<http://eusebiquell.blogspot.com/>

<http://fontovateatre.blogspot.com>

<http://gaudicoloniaguell.org/historia/>

http://incasol.gencat.cat/ca/actualitat/noticies/Noticia/not_190905_criptagaudi

<http://patrimonifestiu.cultura.gencat.cat/Boletuada-Santa-Coloma-de-Cervello>

<http://webs.gegants.cat/santacolomadecervello/>

<http://www.gnomonica.cat>

<http://www.joanpascual.com/projectes/casa-consistorial-i-urbanitzacio-a-santa-coloma-de-cervello/>

<http://xecat.gencat.cat/equipaments/societat-recreativa-de-santa-coloma-de-cervello>

<https://amicsmuntanya.blogspot.com/2011/12/la-via-ferrada-de-la-roca-dreta.html>

<https://bernatpuigdollers.wordpress.com/pau-badia-ripoll-escultor-de-la-sagrada-familia/>

<https://canaldreta.org>

<https://parcs.diba.cat/web/BaixLlobregat>

<https://www.bisbatsantfeliu.cat/uploads/recursos/contingut/2914/ca/691SantaColomaCervelloParroquiaSantaColooma.pdf>

<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/divendres/la-masia-can-salgado-bressol-de-lhimnedels-segadors/video/4582052/>

<https://www.coloniamodernista.cat>

<https://www.donesenxarxa.cat/locals/web-local-cervello/cervello-planta-cara-a-la/>

<https://www.espaisrecobrats.cat/colonia-quell-edificis-de-filatures-i-del-tint-vell-colonia-quell-brain-business-park/>

<https://www.facebook.com/roca.dreta>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/entitats-i-associacions/associacio-de-veins-de-cesalpina.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/entitats-i-associacions/grup-micologic-la-roca-dreta.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/equipaments/330-centre-de-recursos-juvenils-can-carletes.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/turisme-i-patrimoni/41-patrimoni-cultural/can-soler-de-la-torre.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/turisme-i-patrimoni/41-patrimoni-cultural/recinte-industrial-de-la-colonia-guell.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/turisme-i-patrimoni/rutes/ruta-1-sender-del-parc-dels-cirerers.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/el-municipi/turisme-i-patrimoni/rutes/ruta-2-sender-de-la-font-de-lartiga-i-la-roca-dreta.html>

<https://www.santacolomadecervello.cat/festa-de-la-cirera/>

<https://www.torrelles.cat/fitxer/9827/Aplec%20de%20la%20Creu%20de%20Can%20Carr%C3%B3.pdf>

www.facebook.com/diables.coloniaguell

**Diputació
Barcelona**

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc